

**O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O`RTA
MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI.**

Orifjon Azizov

SOLFEDJIO

**OLIY O`QUV YURTLARINING MUSIQA TA'LIMI YO`NALISHI BAKALAVR
TALABALARI UCHUN
(5111100-musiqiy ta'lim)**

DARSLIK

Toshkent - 2014

Mazkur “Solfedjio” darsligida ovozlar uyg'unligiga, bir hamda ko'p ovozli kuylarni aniq kuylash, musiqa elementlarini eshitib aniqlash, bir va ikki ovozli namunalarni eshitib yoza olish ko'nikma, malakalarni shakllantirish, kuylashga asoslangan. Shuningdek, intervallar, akkordlar, ladlarni tinglab aniqlash, berilgan kuyni bir tonallikdan boshqa tonallikka transpozitsiya qila olishga katta e'tibor qaratilgan. Darslik 5111100-musiqa ta'limi yo'nalishi bo'yicha tahsil olayotgan bakalavrlarga mo'ljallangan.

Mas'ul muharrir:

Q.M.Mamirov – Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti “Musiqa o'qitish metodikasi” kafedrası professori

Taqrizchilar:

D.A Karimova.— Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti “Musiqa o'qitish metodikasi” kafedrası mudiri, dotsent.

D.X.Toshbayeva — Namangan davlat universiteti “Demokratik jamiyat qurich nazariyasi va amaliyoti, falsafa” kafedrası katta o'qituvchisi, f.f.n.

**МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

Орифжон Азизов

Сольфеджио

Для бакалавров направлений музыкального образования высших учебных заведений
(5111100 – музыкальное образование)

Учебник

Ташкент – 2014

Данный учебник «Сольфеджио» основан на гармонии звуков, четком исполнении одноголосных и многоголосных песен, определении музыкальных элементов после прослушивания, умении написания одноголосных и двуголосных примеров после прослушивания, песни. Кроме того, уделено большое внимание интервалам, аккордам, определению ладов после прослушивания, транспозиции заданных мелодий с одной тональности на другую. Учебник нацелен на студентов, обучающихся по направлению 5111100 – Музыкальное образование.

Ответственный редактор:

К.М.Мамиров – профессор кафедры «Методики преподавания музыки» Ташкентского государственного педагогического университета имени Низами.

Рецензенты:

Каримова Д.А. - заведующий кафедрой «Методики преподавания музыки» Ташкентского государственного педагогического университета имени Низами, доцент.

Тошбаева Д.Х. – старший преподаватель кафедры «Теории и практики построения демократического общества, философии» Наманганского государственного университета.

**The ministry of higher and secondary special education of the
Republic of Uzbekistan**

Orifjon Azizov

SOLFEDJIO

**For students of th musics department of universitety
(5111100- musical education)**

Text book

Tashkent - 2014

This “Solfedjio” text book focuses on singing developing skills and abilities of recording musical elements based on multisounded and single-sounded and identical sounded tunes. As well as in the text book there outlined to improve the competence of identifying interval and accords .The text book can be used for the students of musics department of university.

Editor in chief

Q.M.Mamirov. – *professor of the chair of methodology of teaching music Tashkent state pedagogics university under the name of Nizomiy.*

Reviewers:

Karimova D.A - *Head of the chair methodology of teaching music Tashkent state pedagogics university under the name of Nizomiy.*

D.X.Toshbayeva.– *phD of the chair of theory and practice of construction of democratic society.*

Soʻz boshi

Ushbu darslik musiqa ta'limi yoʻnalishi talabalari uchun moʻljallangan boʻlib, unda boʻlgʻusi musiqa madaniyati oʻqituvchilari egallashi zarur boʻlgan bilim, malaka va koʻnikmalar minimum belgilab berilgan. Darslik ta'lim sohasida olib borilayotgan tub islohotlar, zamonaviy oʻqituvchiga talablar boy ma'naviy madaniy, musiqiy merosimzga yangicha yondashuvlarni hisobga olib yozilgan. Solfedjio fani talabalarning musiqiy xotirasini, ritm hissini, musiqaviy fikrlashni, ijodiy qobiliyatlarini, musiqiy tafakkurlarini rivojlantirish va musiqiy didini toʻgʻri yoʻnaltirishdan iboratdir .

Mavzular talabalarda xalq kuylari va klassik kompozitorlar asarlari bilan yaqindan tanishish imkonini beradi. Talabalar ushbu oʻquv darsligini oʻzlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida turli xil major va minor gammalari, intervallar, akkordlar, xalq ladlari, laddagi pogʻonalar munosabatlari, ritm turlari, transpozisiya, tonalliklar pogʻonadoshligi, xromatizm, xromatik gamma, modulyasiya va ogʻishma, kuyni ayrim elementlar oʻzaro munosabatlari, koʻpchilik xalqlarning musiqa ijodidan keng oʻrin olgan lad-garmonik vositalarning qonuniyatlari, kuyni ibora, jumla, davriya va boshqa qismlariga boʻlinishi haqida bilishlari lozim.

-Turli hildagi major va minor gammalar, intervallar, akkordlar, halq ladlarini kuylash;

- sof, ma'noli, toʻgʻri me'yorda, xarakterda, dinamik ishoralarga e'tibor bergan holda xalq qoʻshiqlari va bir ovozli, ikki, uch, toʻrt ovozli klassik va zamonaviy asarlarni ijro eta olish;

- intervallar, akkordlar, ladlarni tinglab, aniqlash;

- berilgan kuyni bir tonallikdan boshqa tonallikka transpozisiya qila olish;

- oʻtilgan akkordlarni qoʻllagan holda garmonik ketma-ketliklarni davriya shaklda kuylash koʻnikmalariga ega boʻlishi lozimdir.

- Xalq kuylarini va xromatizimli tovushlar bilan hamda modulyasiya qilingan bir ovozli, garmonik va polifonik tuzilmadagi koʻp ovozli namunalarni solfedjiolash;

- ikki ovozli polifonik namunani yozib berish;

- intervallar, akkordlar, ladlarni eshitib, aniqlash malakalarga ega boʻlishi kerakdir.

Muallifdan.

KIRISH

Solfedjio faninig ish shakli

Musiqaviy tovushlarni yozib olishga bo'lgan dastlabki urinishlar juda qadim zamonlarga borib taqaladi.

Antik davrga mansub bir qancha musiqaviy asar yodgorliklariga qaraganda ularda tovush balandliklari harflar bilan belgilangan, ammo ular tovush cho'zimlarini ko'rsata olmaganlar.

Qadimiy Rusda ma'lum bir melodik ahamiyatga ega bo'lgan, kuy tovushlari yo'nalishlarini aks ettiruvchi "kryuklar" deb ataladigan maxsus belgilar qo'llanilib, ular yordamida kuylar yozib olingan.

G'arbiy Yevropada o'rta asrlarda tovushlarni yozish uchun "nevma"lar (nevma - yunoncha "neuma" - mimik harakat, belgi) deb ataladigan alohida belgilar qo'llanilib, ular tovushning aniq balandligini, uning cho'zimini ko'rsatmasdan, faqat melodik chiziqning yo'nalishi haqida tasavvur hosil qilgan, xolos.

Yozuvning bunday turlarini takomillashtirish zarur edi.

Nevmalar bilan yozilgan tovushlar balandligini aniqlash uchun musiqa asboblariga tortilgan torlarni eslatuvchi chiziqlardan foydalanila boshlandi. Dastlab ularning soni noaniq bo'lib (1 dan 18 gacha), ularning har biri aniq balandlik ahamiyatiga ega bo'lmasdan, qaysi tovush yuqori, qaysinisi past ekanligini ko'rsatgan, xolos.

XI asrda Italiyalik musiqa nazariyotchisi Gvido d'Aretsso 4 ta chiziqdan foydalanishni taklif qilib, hozirgi nota yozuviga asos solgan. Har bir chiziqning oldiga uning aniq balandligini belgilovchi harflar qo'yilib, bu harflar asrlar davomida o'z ko'rinishlarini o'zgartib, bizlarga tanish bo'lgan kalitlarga aylanganlar. Ularning nomlarida kelib chiqishiga aloqador bo'lgan ma'lumotlar saqlanib qolgan: **C** kaliti, **F** kaliti, **G** kaliti.

Davr taqozosi bilan nota belgilari ko'rinishlarini o'zgartdilar, 4 ta chiziq yoniga beshinchisi qo'shildi, ammo XI asrda kiritilgan nota yozuvi asoslari hozirgi kungacha saqlanib qoldi.

Shunday qilib, musiqaviy asarlarni yozish uchun tovushlarning aniq balandligi va cho'zimlarini, shuningdek, ularning pulsatsiyasi, ritmi, tempi, dinamikasi va h.k. larni aniq aks ettiruvchi, takomillashgan hozirgi nota yozuvi tizimi ishlab chiqildi.

Musika alifbosining kelib chiqish tarixi juda qadimiydir.

Eng dastlabki qadimiy yunon harfiy notatsiyasi eramizdan oldingi III asrdan yangi eraning X asrigacha mavjud bo'lgan. Erta o'rta asr davrida esa G'arbiy Yevropada qadimiy yunon harfiy notatsiyasi bilan birga lotincha harfiy notatsiya ham qo'llanilgan. Ikki oktava hajmidagi diatonik tovushqator A, B, C, D, E, F, G, a, b, c, d, e, f, g, a harflari bilan belgilangan, bunda a harfi hozirgi **lya** tovushining bo'g'in nomiga, c harfi esa **do** tovushining bo'g'in nomiga muvofiq kelgan. XI asrda qo'shiqchilik amaliyotiga Italiyalik musiqa nazariyotchisi Gvido d' Aretsso tomonidan tovushlarning yangi bo'g'in nomlari kiritilgan: **ut, re, mi, fa, sol, lya**. Bu nomlar cherkov xonandalarining qadimiy gimn matnidan olingan. Bu gimnda xonandalar muqaddas Ioanna xudosidan o'z ovozlari tiniq va toza saqlashni iltijo qilganlar. Qo'shiq matnidagi har bir misraning kuyi avvalgisidan bir pog'ona baland tovushdan boshlangan, har bir yangi misraning boshlang'ich bo'g'ini unga mos tovushga berkitilgan va shu tovush nomiga aylangan. Bu yangilik xonandalarga tovushlar oraliqlarini yodda saqlashga yengillik tug'dirgani uchun juda katta amaliy ahamiyatga ega bo'lgan. Talaffuz uchun noqulay bo'lgan **ut** bo'g'ini (Italiyalik nazariyotchi Dj. Doni tomonidan 1540-yillar arafasida) «**do**» bo'g'ini bilan almashtirilgan.

O'rta asr musiqa nazariyasi olti tovushli tovushqatorga, ya'ni **geksaxordga** asoslangani uchun tovushlarning oltita bo'g'in nomi bilan cheklangan. Keyinchalik olti tovushli tovushqatorga qo'shilgan yettinchi tovush uchun (X. Viltrant tomonidan 1574-yilda) gimn matnidagi oxirgi ikki so'zning birinchi harflari olinib, **si** bo'g'in nomi kiritilgan.

XII asrdan keyin harfiy notatsiya nevmalar va kvadrat notatsiya tomonidan siqib chiqarilgan, ammo u XIV-XVIII asrlar davomida organ va lyutnya tabulaturasida keng qo'llanilgan.

Tovushlarning harfiy notatsiya tizimi bizning davrimizgacha yetib kelgan; hozirda u musiqashunoslikda va o'quv amaliyotida keng qo'llanilmoqda.

Quyida shu gimnning hozirgi nota yozuvidagi taxminiy ko'rinishi keltirilgandir:

The image displays a musical score for a hymn, written in bass clef on a five-line staff. The notes are represented by oval shapes (semibreves) connected by horizontal lines. The lyrics are written below the staff, aligned with the notes. The score is divided into seven lines, each ending with a double bar line. The lyrics are: Ut que - ant la - xis; Re - zo - na - re fib - ns; Mi ra ge - sto rum; Fa - rnu - li ta o - run; Sol - ve pol - lu - ti; La - bi - i re - a - tum; San - cte jo - an - nes.

Ut que - ant la - xis

Re - zo - na - re fib - ns

Mi ra ge - sto rum

Fa - rnu - li ta o - run

Sol - ve pol - lu - ti

La - bi - i re - a - tum

San - cte jo - an - nes.

- I. **Nota yozuvi** - tarixan yuzaga kelgan, maxsus belgilar (notalar) vositasida tovushlarni yozish tizimi.
2. **Nota** - tovushlarni yozish uchun qo'llaniladigan maxsus belgilar.
3. **Nota yo'li** - yondosh chizilgan beshta parallel chiziq.
4. **Boshlang'ich chiziq** - nota yo'lining boshlanish qismida qo'yiladigan, besh chiziqni birlashtiruvchi vertikal chiziq.
5. **Butun nota** - oval shaklidagi, ichi bo'yalmagan belgi; eng davomli tovush cho'zimi.

- 6. Brevis** - ikkita butun nota cho'zimiga teng uzunlikdagi tovush cho'zimi.
- 7. Yarim nota** - butun notaning yarmiga teng keladigan tovush cho'zimi; ovalning o'ng yoki chap tomonidan tayoqcha (shtil) tushirilgan belgi.
- 8. Chorak nota** - butun notaning $\frac{1}{4}$ qismiga teng bo'lgan tovush cho'zimi, tayoqcha tushirilgan ovalning ichi bo'yalgan shakli.
- 9. Nimchorak yoki sakkiztalik nota** - butun notaning $\frac{1}{8}$ qismiga teng bo'lgan tovush cho'zimi.
- 10. O'n oltitalik** - butun notaning $\frac{1}{16}$ qismiga teng bo'lgan tovush cho'zimi.
- 11. Shtil** - nota belgisining o'ng yoki chap tomonidan, pastga yoki yuqoriga qo'yiladigan - yarim, chorak, nimchorak, o'n oltitalik va h.k tovush cho'zimlarini yozishda ishlatiladigan tayoqcha.
- 12. Bayroqchalar** - nimchorak, o'n oltitalik va h.k tovush cho'zimlarini yozishda ishlatiladigan belgi.

Mavzuni mustahkamlash uchun savollar

- 1. Yarim ton nima?*
- 2. Butun ton nima?*
- 3. Tabiiy soz nima?*
- 4. Nota qanday belgi?*
- 5. Solfedijo fani qaysi fanlar bilan bog'liq?*
- 6. Nimchorak yoki sakkiztalik nota nechga sanaladi?*

I bob

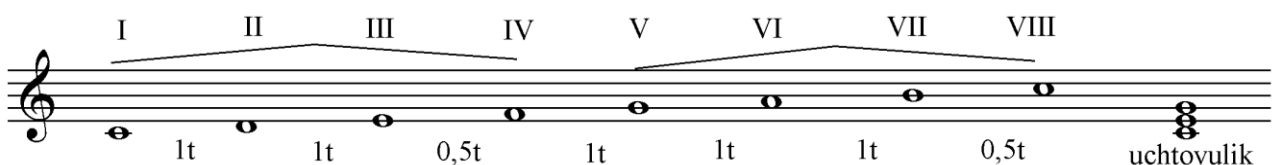
Tonalliklar

1-mavzu. Major ladi tonalliklari

1. **Lad** - o'zaro bog'langan musiqaviy tovushlarning tonika deb ataladigan tayanch tovush doirasida joylashuvi.
2. **Turg'un tovushla**-tugallanganlik, tinchlik holatlarini yaratuvchi tayanch tovushlar.
3. **Noturg'un tovushlar**-tugallanmaganlik taassurotlarini beruvchi, keyingi harakatni va yechilishni talab qiluvchi tovushlar.
4. **Lad tovushqatori** - laddagi tovushlarning balandlik nisbati bo'yicha joylashuvi.
5. **Gamma-lad** pog'onalarining bir tonikadan navbatdagi oktavaning tonikasigacha bo'lgan pog'onama-pog'ona, ketma-ket harakati.
6. **Tonika** - ladning asosiy tayanch tovush vazifasini bajaruvchi I-pog'onasi.
7. **Tonika ohangdoshligi**-laddagi turg'un tovushlardan iborat akkord.
8. **Major ladi** -turg'un tovushlari uchta tovushdan iborat bo'ib, major uchtovushligini hosil qilgan yetti pog'onali lad.
9. **Tabiiy major ladi**-pog'onalari **ton, ton, 0,5ton, ton, ton, ton, 0,5ton** tizimi bo'yicha joylashgan lad.

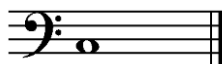
Do major tonaligi.

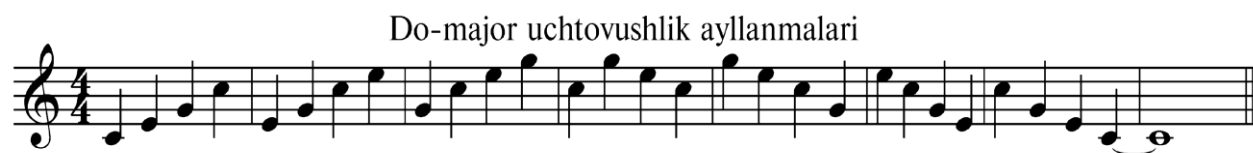
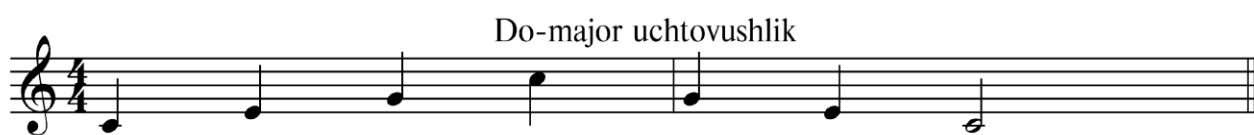
Tonikasi do bo'lgan major tonoligi. Kalitoldi belgisi yo'q. Xarfiy ko'rsatkichi – C– dur Do major tonalligi ketma-ket kelgan ikki (1t , 1t, 0,5t tartibida kelgan) tetraxordning qo'shilishidan tuzilgan. Do major akkordi shu tonallikning I, III va V pog'onalari tovushi – yani do , mi , sol

notalaridan tuziladiki, bu birinchi pog'ona uchtovushliligi deb ataladi.

Bas kalitida quyidagicha yoziladi.

3. Do major tonalikda shunday aytib ko'ring.

4. Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

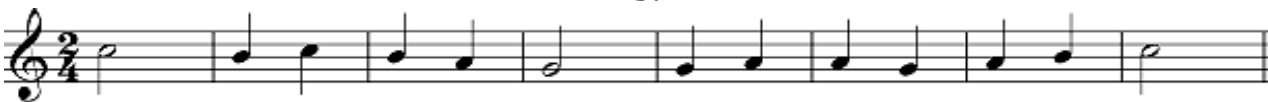
1.

2.

3.

4.

5.

6.

2-mavzu. Ritm va metr

Tovush cho'zimlarining juft bo'linishi - eng katta uzunlikdagi tovush cho'zimini va uning bo'laklarini teng ikki qismga bo'linish tartibi.

Musiqi juda qadim zamonlardan beri harakat bilan chambarchas bo'liq bo'lib keldi. Harakatga (nafas olish, yurish, raqs, mehnat jarayonlari) xos bo'lgan uzluksizlik (bir tekislilik) musiqaga ham katta ta'sir o'tkazib, uning eshutilishida muhim rol o'ynaydi. Ma'lum bir vaqt davomida rivojlanib turuvchi musiqaning asosini kuchli va kuchsiz vaqt hissalarining bir tekis almashinib turishi tashkil etadi. Vaqtning kuchli hissalariga to'g'ri keladigan tovushlar boshqa tovushlarga qaraganda ajralib, kuchliroq eshutiladi. Tovushning bunday ajralib eshutilishiga zarb (aktsent) deyiladi. Shunday qilib, musiqada zarb tushadigan va zarb tushmaydigan tovushlarning uzluksiz ravishda almashinib turishi ro'y beradi.

Kuchsiz hissa - zarb tushmaydigan hissa.

Metr - kuchli va kuchsiz hissalarining bir tekisda takrorlanib turishi.

Oddiy o'lchovlar

Oddiy o'lchovlar - bitta zarbga ega bo'lgan ikki va uch hissali o'lchovlar.

Ikki hissali o'lchovlar - zarblari har bir hissadan keyin takrorlanib turuvchi o'lchov.

Alla breve - har bir hissasi yarimtahk nota cho'zimiga teng ikki hissali o'lchov.

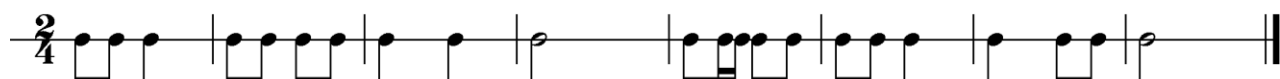
Uch hissali o'lchovlar - zarblari har ikki hissadan keyin takrorlanib turuvchi o'lchovlar.

2/4.

2/2.

3/4.

Ritmik mashqlar.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

3-mavzu. Pog'analar nomlari

1. **Tonika** - ladning asosiy tayanch tovush vazifasini bajaruvchi I-pog'onasi.
2. **Dominanta** -- ladning tonikasidan sof 5 yuqorida joylashgan asosiy pog'ona.
3. **Subdominanta** - ladning tonikasidan sof 5 pastda joylashgan asosiy pog'ona.
4. **Medianta** - ladning T bilan D o'rtasidagi tovush.
5. **Submedianta** - ladning T bilan S o'rtasidagi tovush.
6. **Yetakchi tovushlar** - ladning VII va II pog'onalari.

pog'onalar	nomlari	qisqacha belgisi	ma'nosi
I pog'ona	Tonika	T	asosiy tayanch pog'ona
V pog'ona	Dominanta	D	ustun, asosiy

IV pog'ona	subdominanta	S	pastki dominanta
III pog'ona	Medianta	III	o'rtalik
VI pog'ona	submedianta	VI	pastki o'rtalik
II pog'ona	pastga yetaklovchi tovush	II	-
VII pog'ona	yuqoriga yetaklovchi tovush	VII	-

Do major tonalikda pog'analar.

Tonika Turg'un Noturg'un Yetakchi Turg'un pog'onalarini kuylang.

pog'onalar pog'onalar pog'onalar

T I III V VII II IV VI VII II I III V

1. Pog'analarini do major tonaligida aytib bering.

- a) I,II,III,II,V,VI,V,I.
- b) V, VI, VII, I, V, VI,IV, VII,I.
- v)III,I,III,I,V, VI,IV,II,V,I.
- g)I,VII,I,V,VI,IV,II,III,II,I.

Do major tonalligida.

I II III II V VI V I

V VI VII I V VI IV VII I

III I III I V IV II V I

I VII I V VI IV II III II I

2.Do major tonalliklarida I-tonika, III-mediata, V-dominanta pog'analarini kuylab bering.

Misol uchun. Do major tonalligida.

Sekventsiya

Sekventsiya - kuy harakatini gammaning turli pog'onalarida bir xilda qytarilib yoki pastlashib takrorlanishi.

a)

b)

v)

g)

d)

4-mavzu. Tetraxordlar

1. **Tetraxord** - kvarta intervali doirasida, sekundalar bo'yicha joylashgan, 4 tovushdan iborat melodik yo'nalish.
2. **Pastki tetraxord** - gammaning I, II, III, IVpog'onalari harakatidan hosil bo'lgan melodik yo'nalish.

3. **Yuqorigi tetraxord** - gammaning V, VI, VII, (I) pog'onalari harakatidan hosil bo'lgan melodik yo'nalish.

4. Tabiiy major gammasining pastki va yuqorigi tetraxordlari **major tetraxordidan** iborat.

Tetraxordlarning turlari.

a) **major tetraxordi** 1ton - 1ton - 0,5 ton tizimidagi to'rtta pog'ona:

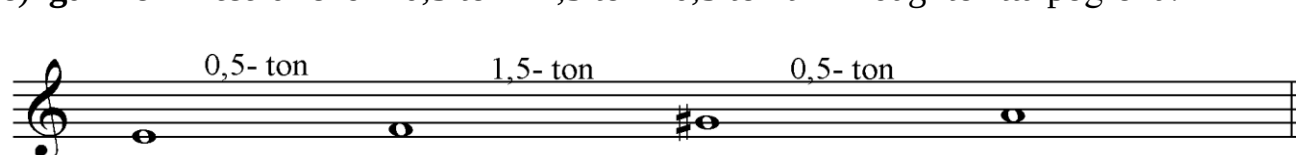
b) **minor tetraxordi** 1ton - 0,5ton - 1ton tizimidagi to'rtta pog'ona:

d) **frigiya tetraxordi** 0,5 ton - 1ton - 1ton tizimidagi to'rtta pog'ona:

e) **garmonik tetraxord** 0,5 ton - 1,5 ton - 0,5 ton tizimidagi to'rtta pog'ona:

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

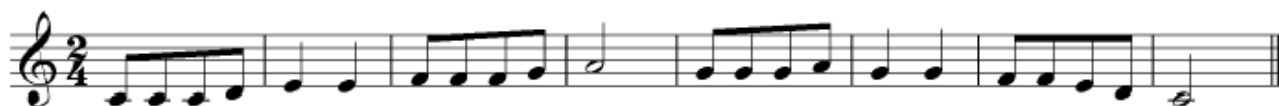
2.

3.

4.

5.

6.

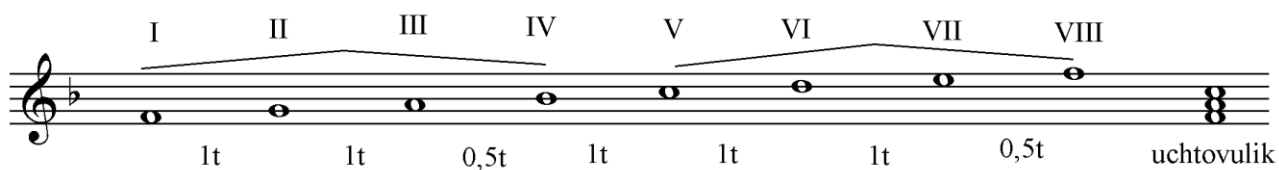

7.

5-mavzu. Fa major tonaligi

Tonikasi fa bo'lgan major tonalligi F-dur (ef-dur) kalit oldida bitta bemol (si-bemol) bor.

Ba'zan maskur tonallikda yozilgan ayrim cholg'u peessalar shu nom bilan ataladi. Asosiy akkordi fa notasidan tuzilgan major uchtovlilik (fa-lya-do) dan tuziladi. Bu fa majoring tonika, ya'ni 1 pog'ona uchtovliligidir. Kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha yoziladi.

Fa major

Fa major uchtovlilik

Fa major uchtovushlik aylanmalari

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

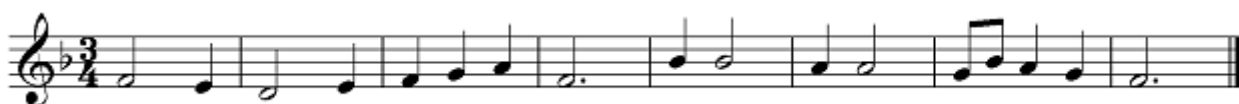
3.

4.

5.

6.

7.

S.Jalil. Yosh askarlar qo'shig'i

Tempo di marsia

mf

8.

S.Jalil. Yosh askarlar qo'shig'i

Tempo di marsia

mf

6-mavzu. Takt oldi

Musika asarining bir kuchli hissadan ikkinchi bir kuchli hissagacha bo'lgan oralig'i **takt** deyiladi.

Nota yozuvida har bir takt nota yo'lini ko'ndalang kesib o'tgan vertikal chiziq bilan ajratiladi, bu vertikal chiziq **takt chizig'i** deyiladi. Takt chizig'i odatda takt oldidan kuchli hissani ajratib ko'rsatish uchun qo'yiladi.

Agar musiqa asari kuchsiz hissadan boshlansa, asar boshidan to'liq bo'lmagan takt hosil bo'ladi, bunga **takt oldi** deyiladi. Takt oldi ko'p hollarda umumiy takt cho'zimining yarmidan oshmaydi. Takt oldi musiqa asarining o'rtasida, uning istalgan bir qismi boshlanishi oldida ham uchrashi mumkin.

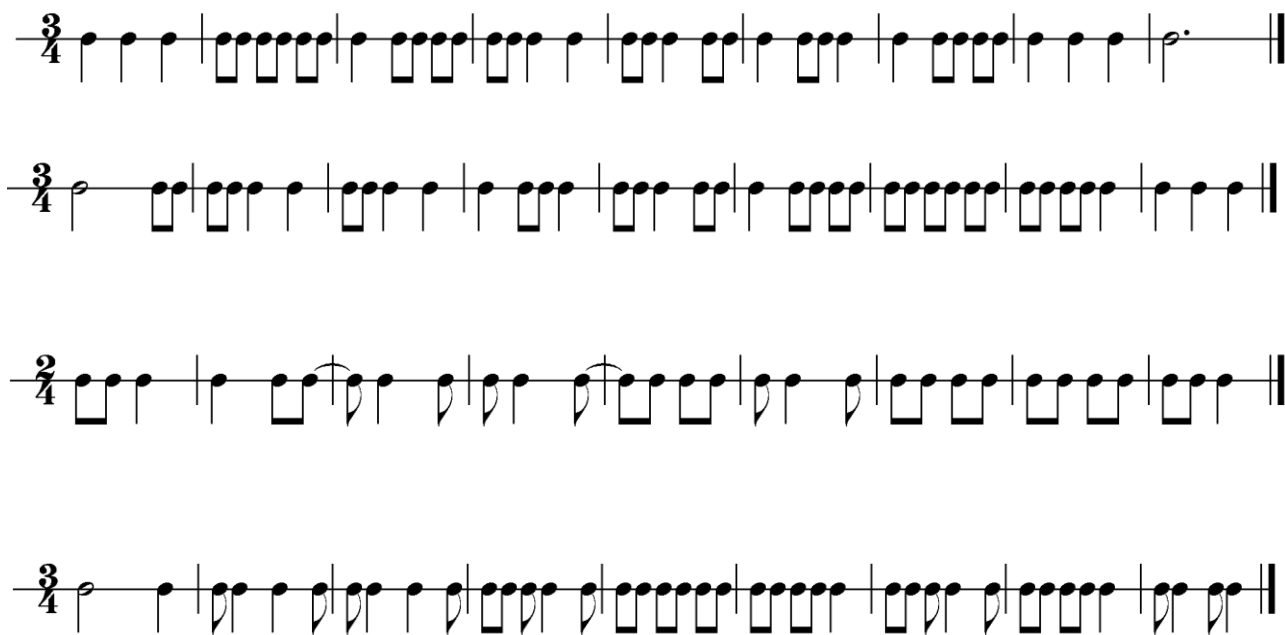
Asar oxirida yoki uning biron qismidan so'ng ikkita takt chizig'i qo'yiladi. Ko'pgina hollarda takt oldi bilan boshlangan asar yoki uning biror qismi to'liq bo'lmagan takt bilan tugallanadi va u takt oldini to'ldiradi.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

Ritmik mashqlar.

Baxti erkatoy

To'liqin Toshmatov musiqasi

To'lg'in Toshmatov musiqasi

Toʻlqin Toshmatov musiqasi

Pauza - musiqada tovush eshutilishini vaqtincha to'xtalishi.

Pauza - yunoncha «pausis» soʻzidan olingan boʻlib, «tugallash», «toʻxtash» maʼnosini beradi.

Pauza - tovush eshutilishining bir yoki bir necha ovozlarda vaqtincha to'xtalishidir. Pauzalar musiqaviy tuzilmalarni bir-biridan ajratish, ifoda kuchini yanada oshirish uchun xizmat qiladi va musiqaning asosiy qismlaridan biri hisoblanadi. Pauzalar nota yozuvida alohida belgilar bilan ko'rsatiladi. Ularning cho'zimlari asosiy tovush cho'zimlariga muvofiqdir.

Pauzalar - tovush cho'zamlari kabi nuqta yoki fermatalar yordamida o'rttirilishi mumkin, ammo ular ligalar bilan boglanmaydilar.

—	.	Butun pauza
—	...	Yarimtalik
♪ ♪ ♪ ♪	.	Choraktalik pauza
♪♪♪♪♪♪♪♪		Nimchoraktalik pauza
♪♪♪♪♪♪♪♪♪♪♪♪♪♪♪♪		O'noltitalik pauza

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

8-mavzu. Sinkopa

1. **Sinkopa** - ritm va metr zarblarining bir-biriga to'g'ri kelmay qolishi.
2. **Takt ichidagi sinkopalar** - bir taktning o'zida kuchsiz va kuchli hissalarining bir-biriga qo'shilib kelishi.
3. **Taktaro sinkopalar** - taktning oxirgi kuchsiz hissasini navbatdagi taktning kuchli hissasiga qo'shilib kelishi.

Sinkopalarining turlari.

1. **Takt ichidagi sinkopalar** - kuchsiz hissadagi tovushning navbatdagi kuchli hissada ham davom etishi natijasida hosil bo'ladi.

2. **Taktaro sinkopalar** - taktning oxirgi kuchsiz hissadagi tovushning navbatdagi taktning kuchli hissasida ham davom etishi natijasida hosil bo'ladi.

3. **Paузali sinkopalar** - kuchli yoki nisbiy kuchli hissadagi tovush o'rniga pauzaning paydo bo'lishi natijasida hosil bo'ladi.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

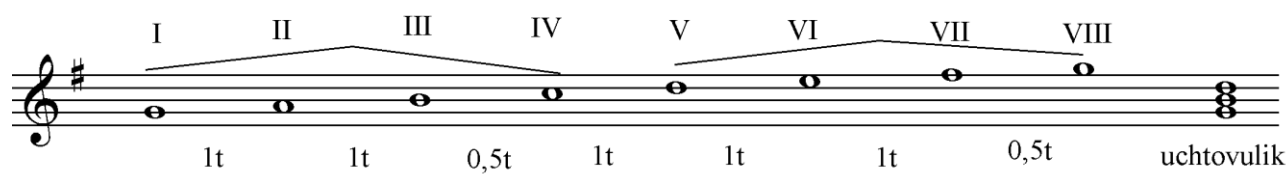

11.

9-mavzu. Sol major tonalligi

– Tonikasi sol bilan boshlangan major tonalligi; G-dur (ge-dur) ham deb ataladi kalitoldi belgisi bitta fa-diezdin iborat.

Ba'zan Sol major tonalligida yozilgan ayrim peessalar shu nom bilan yuritiladi. Sol major akkordi sol notasidan tuzilgan major uchtovushligi (sol-si-re) dan iborat. Bu Sol majorning tonika, ya'ni 1 pog'ona uchtovushligidir. Kalitoldi belgisi bas kalitida quyidagicha yoziladi.

Sol major

Sol major uchtovushlik

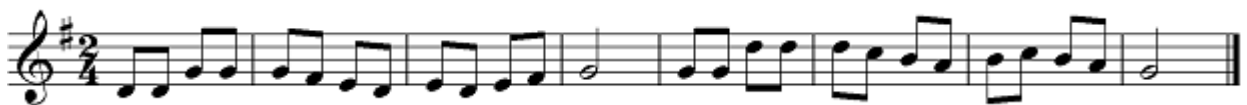

Sol major uchtovushlik aylanmalari

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

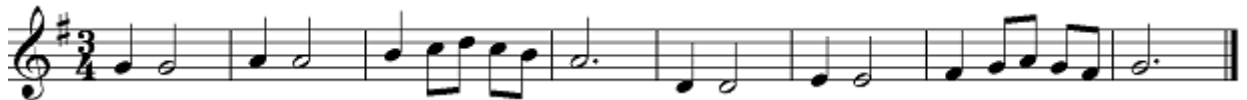
2.

3.

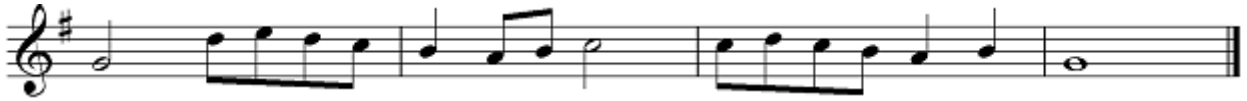
4.

5.

6.

7.

Allegretto X.Rahimov. Do'mboqchalar qo'shig'i

f

8.

9.

Allegro ma non troppo A.Ergashyev. "Xumo"

10.

11.

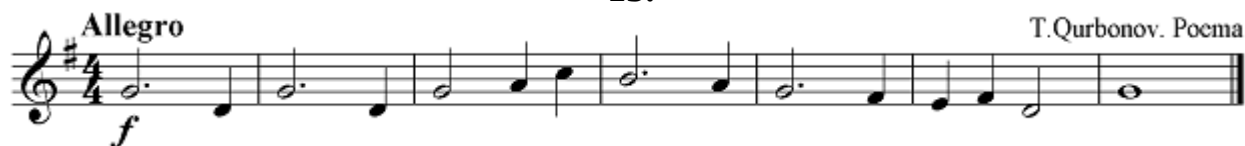
$\text{♩} = 108$ O'rtoqlar. O'XM

12.

Allegretto X.Rahimov. Do'mboqchalar qo'shig'i

f

13.

14.

10-mavzu. Murakab o'lchovlar

Bir xildagi oddiy metrlarning qo'shilishi natijasida murakkab metrlar xosil bo'ladi. Murakkab metr ikki va undan xam ko'proq oddiy metrlardan tarkib topishi mumkin. Shuning uchun ham murakkab metrlar vaqti-vaqti bilan keladigan bir necha kuchli xissaga egadir. Murakkab metrdagi kuchli vaqt xissasining soni uning tarkibidagi oddiy metrlar soniga teng bo'ladi.

Murakkab metr birinchi xissasining zarbi qolgan zarblarga nisbatan kuchliroq bo'ladi va shuning uchun xam xissaga kuchli xissa, unga nisbatan kuchsizroq bo'lgan xissaga esa nisbatan kuchli xissa deyiladi.

Murakkab metrlarni ifodalovchi barcha o'lchovlar xam murakkab o'lchovlar deyiladi. Shu sababli yuqorida aytib o'tilgan murakkab metrlarning tarkibi haqidagi gaplar murakkab o'lchovlarga xam taaluqlidir.

Murakkab metrlarni ifodalovchi eng ko'p qo'llaniladigan o'lchovlar quyidagi murakkab o'lchovlardir:

a) To'rt xissali o'lchovlar: 4/4, 4/3 va kam uchraydigani 4/8

b) Olti xissali o'lchovlar: 6/4, 6/8 va kam uchraydigani 6/16

v) To'qqiz xissali o'lchovlar: 9/8 va kam uchraydigani 9/4, 9/16

g) O'n ikkili o'lchovlar: 12/8 va kam uchraydigani 12/16

Murakkab o'lchovlarda turkumlash shundan iboratki, ularni tashkil etgan oddiy o'lchovlar umumiy ritmik turkumlarga birlashtirilmay, ayrim-ayrim mustaqil turkumlarga birlashtiriladi.

Tovush biror murakkab taktni butunligicha egallasa, Baza esa, cho'zimli oddiy taktlarga teng keladigan, liga bilan birlashtirilgan notalar yordamida xam yoziladi. Bu oxirgi usul murakkab o'lchovlarni turkumlash qoidasiga to'g'ri keladi.

To'rt xissali o'lchov:

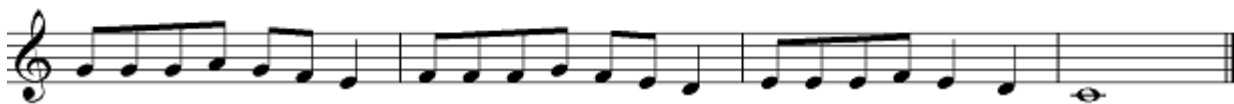
4/4

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

3.

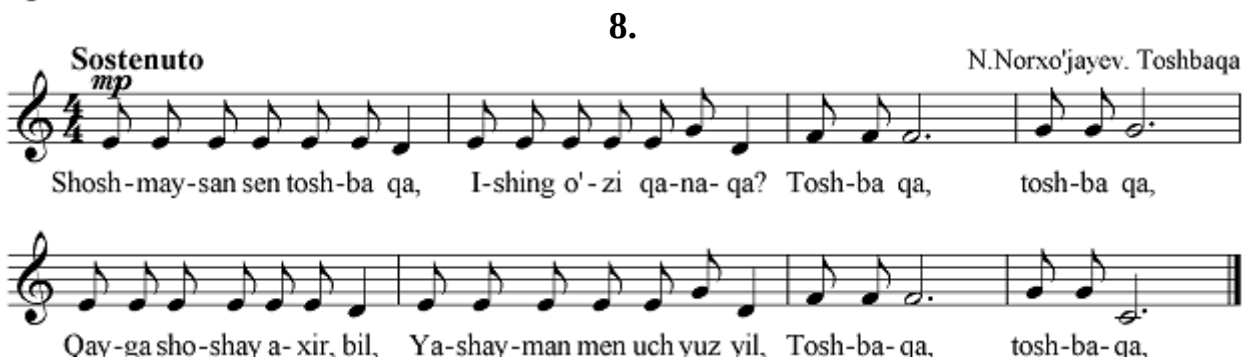

O'q terakmi, ko'k terak. O.'X.Q.

4.

11-mavzu. O'n oltitalik nota

Butun notaning o'n oltidan bir bo'lagi, ya'ni butunga nisbatan o'n olti marta qisqa nota; nimchorak shaklida yozilib, faqat yon chizig'i juft bo'ladi. Bir nim chorakda ikki o'n oltitalik, bir chorakda esa to'rtta o'n oltitalik nota bor. Bir chorakka teng bo'lgan to'rtta o'n oltitalik "bir" sanog'ida uriladi. Chorak va nimchorak, o'n oltitalik nota chizig'ini pastga yoki yuqoriga qarata chizish mumkin:

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

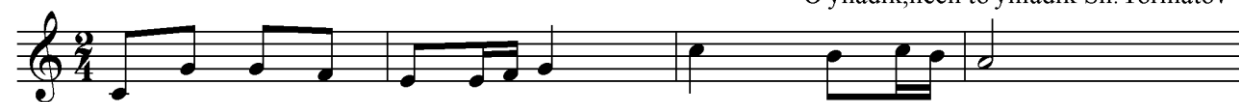

3.

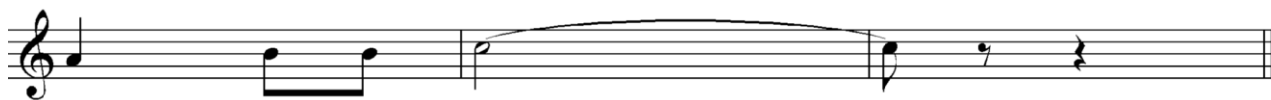
4.

O'ynadik, hech to'ymadik Sh. Yormatov

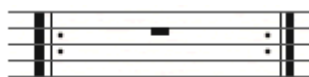
5.

Qadim Turon. N. Norho'jayev

12-mavzu. Repriza

– qaytarish belgisi, asarning ma’lum bir qismini yoki uni boshdan oxirigacha qaytarish uchun qo’yiladi.

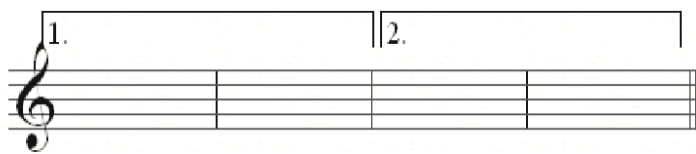

Volta

– Musiqa asarini takrorlashda tashlab ketiladigan qismi.

Agar qaytariladigan qismning yoki butun asarning tugallanish qismi o’zgaradigan bo’lsa, o’zgaruvchi taktlar ustiga kvadrat qavslar qo’yiladi. Qavsdan keyin qaytariladigan taktlar yoziladi va ular ustiga ham kvadrat qavs qo’yiladi. Qavs ustiga 1 va 2 raqamlari yoziladi.

Raqamlar - birinchi vol’ta, ya’ni birinchi marta va ikkinchi marta qaytarilishini bildiradi:

v) agar asar uch qismli shaklda yoziladigan bo’lsa, u vaqtda uchinchi qism qayta yozilmaydi va ikkinchi qismdan keyin: **da capo al fine** – ya’ni «boshdan oxiri so’zigacha» deb, birinchi qism oxirida esa – **fine** (oxiri) so’zi yoziladi. Birinchi qism eng boshidan qaytarilmasa, qaytarish boshlanadigan takt ustiga **segno** belgisi qo’yiladi, ikkinchi qism oxirida esa, **Dal segno al fine** – ya’ni «segno belgisidan to oxirigacha» - deb yoziladi.

Har bir asarning qaytariladigan qismidan oldin keladigan qismiga o’tilganda, **Da capo al Segno poi coda** - ya’ni «boshidan segno belgisiga, so’ngra koda belgisiga o’tilsin» - deb yoziladi.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1

2.

3.

4.

5.

Ritmik mashqlar.

R.1.

R.2.

Pog'analarini fa major va sol major tonaliklarida aytib bering.

- a) I,II,III,II,V,VI,V,I.
- b) V, VI, VII, I, V, VI, IV, VII, I.
- v) III,I,III,I,V, VI,IV,II,V,I.
- g) I,VII,I,V,VI,IV,II,III,II,I.

13-mavzu. Olti xissali o'lchov

6/8.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering

1.

2.

3.

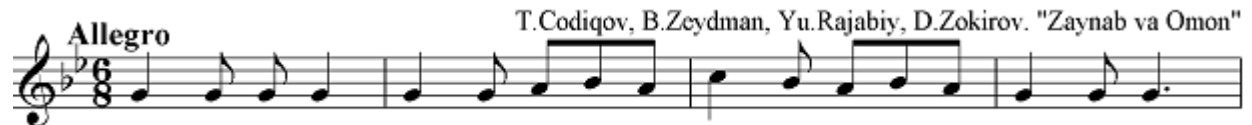
4.

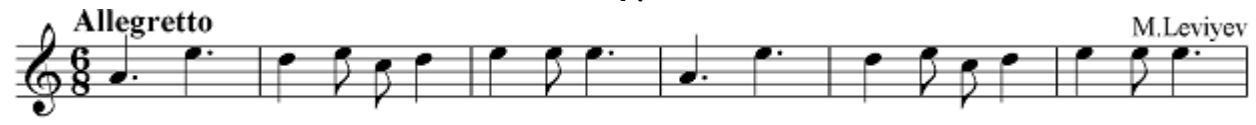
5

6.

7.

8.

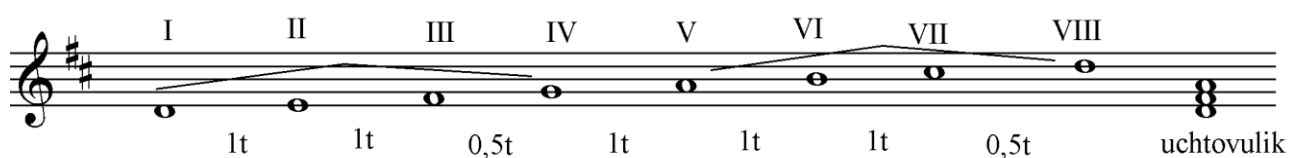

9.

14-mavzu. Re major tonalligi

Tonikasi re bilan boshlangan major tonalligi; D-dur (de-dur) deb ham ataladi. Kalitoldi belgilari ikkita diez (fa-diez va do-diez) dan iborat.

Asosiy akkordi re notasidan tuzilgan major uchtovushlikdan iborat bo'lib, bular: re, fa-diez va lya tovushlaridan tuziladi. Bu re majorning tonika uchtovushliligi, ya'ni 1 pog'ona uchtovushliligidir.

Kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha yoziladi.

Re major

Re major uchtovushlik

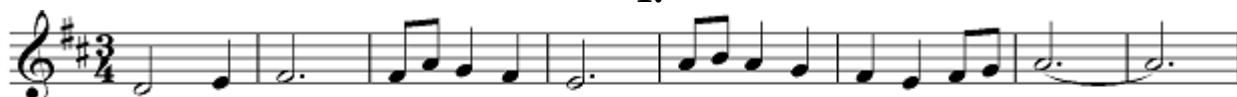

Re major uchtovushlik aylanmalari

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering

1.

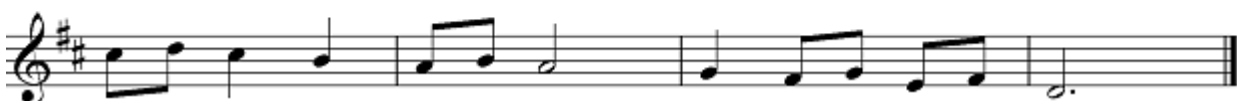
2.

N.Norxo'jayev. Archa bayrami

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

Pog'analarini Re major tonaligida aytib bering.

- a) I,II,III,II,V,VI,V,I.
- b) V, VI, VII, I, V, VI,IV, VII,I.
- v)III,I,III,I,V, VI,IV,II,V,I.
- g)I,VII,I,V,VI,IV,II,III,II,I.

Ritmik mashqlar.

1.

2.

Sekventsiyalar ayting.

1.

2.

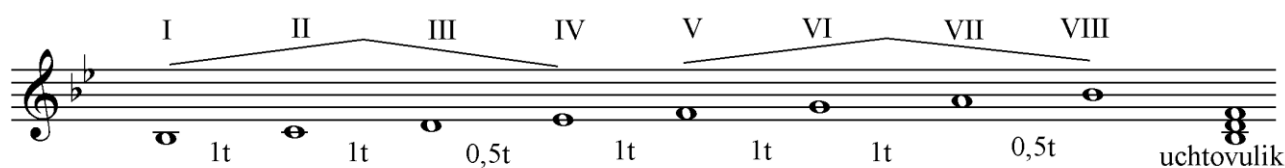

3.

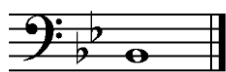
15-mavzu. Si bemol major tonaligi

Tonikasi si-bemol bilan boshlangan major tonalligi; bu B-dur (be-dur) deb ham ataladi, kalitoldi belgilari ikkita bemol (si-bemol va mi-bemol) dan iborat.

Akkordi si-bemol notasi tuzilgan major uchtovushlilikdan iborat bo'lib, bular si-bemol re va fa sozlaridan tuziladi. Bu akkordning tonika, ya'ni 1 pog'ona uchtovushlilikidir.

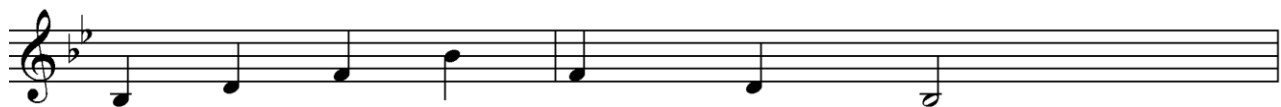
Kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha yoziladi.

Si bemol major.

Si bemol major uchtovushlik

Si bemol major uchtovushlik aylanmalari

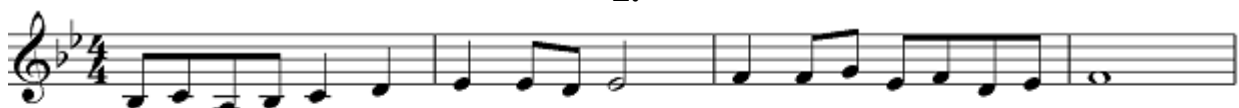

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

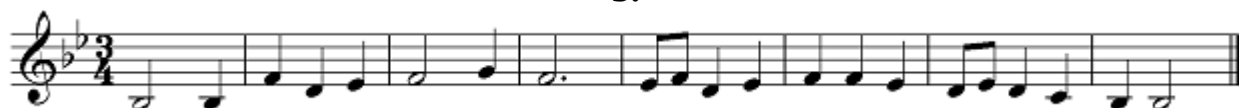
1.

2.

3.

4.

5.

Pog'analarini Si bemol major tonalligida aytib bering.

- a) I,II,III,II,V,VI,V,I.
- b) V, VI, VII, I, V, VI,IV, VII,I.
- v)III,I,III,I,V, VI,IV,II,V,I.
- g)I,VII,I,V,VI,IV,II,III,II,I.

Sekventsiyalar ayting.

1.

davomettiramiz.

2.

yuqoriga
davomettiramiz.

pastga
davomettiramiz.

Ritmik mashq.

Mavzularni mustahkamlash uchun savollar

1. Yarim ton nima?
2. Butun ton nima?
3. Tabiiy soz nima?
4. Nota qanday belgi?
1. Yarim ton nima?
2. Butun ton nima?
3. Oktavada qancha yarim va butun ton bor?
4. Tovushqatorning qaysi asosiy pog'onalari bir-biridan yarim ton oralig'ida joylashgan?
5. Tovushqatorning qaysi asosiy pog'onalari bir-biridan butun ton oralig'ida joylashgan?
6. Har bir asosiy pog'onani nechta yarim tonga ko'tarish va pasaytirish mumkin?
7. Tovushlarning asosiy nomlaridan tashqari, yana qanday nomlari bor?
8. Tovushqatorning yarim ton ko'tarilgan va pasaytirilgan pog'onalarining nomlari qanday hosil bo'ladi?
9. Musiqaviy tovushqatorning asosiy pogonalarini, bo'g'in nomlari bo'yicha, yuqorilama va pastlama tartibda kuylang, masalan;
 - a) do, re, mi, fa, sol, lya, si, do, re, mi, fa, sol, lya, si, do, re.
 - b) do, si, lya, sol, fa, mi, re, do, si, lya, sol, fa, mi, re, do, si
10. Zarb nima?
11. Metr nima?
12. Takt nima?

13. Takt chizig'i nima va u nimani bildiradi?
14. Taktda qaysi hissalar kuchli, qaysilari kuchsiz hisoblanadi?
15. Qanday metrlar bo'ladi?
16. O'lchov nima?
17. O'lchovning turi nimaga bog'liq?
18. O'lchovlarning turlari qanday bo'ladi?
19. Nota yozuvida o'lchov qayerda va qanday tarzda ko'rsatiladi?
20. Qanday o'lchovlarga oddiy o'chovlar deyiladi?
21. Ikki hissali o'lchov nima?
22. Uch hissali o'lchov nima?
23. Ikki hissali o'lchovlarning turlarini sanab bering.
24. Uch hissali o'lchovlarning turlarini sanab bering
25. Tonika ladning nechanchi pog'onasidan tuziladi? .
26. Dominanta ladning nechanchi pog'onasidan tuziladi?
27. Subdominanta ladning nechanchi pog'onasidan tuziladi?
28. Medianta ladning qaysi pog'analari orasidagi tovush?
29. Submedianta ladning qaysi pog'analari orasidagi tovush?
30. Yetakchi tovushlar ladning nechanchi pog'onalaridan tuziladi.

II bob

Minor tonalliklari

16-mavzu. Minor ladi tonalliklari

1. **Minor ladi** - lurg'un tovushlari minor uchtovushligini hosil qilgan yetti pog'onali lad.

2. **Tabiiy minor ladi** - pog'onalari ton, yarim ton, ton, ton, yarim ton, ton, ton tartibida joylashgan lad.

3. **Garmonik minor** - VII pog'onasi 0,5 ton ko'tarilgan tabiiy minor.

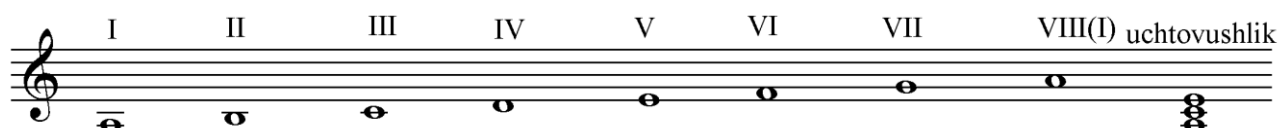
Garmonik minor gammasining pastki tetraxordi **minor**, yuqorigisi esa **garmonik** tetraxordidan iborat.

4. **Melodik minor** - yuqorilama harakatda VI va VII pog'onalari ko'tarilgan va pastlama harakatda o'z holicha qaytgan tabiiy minor.

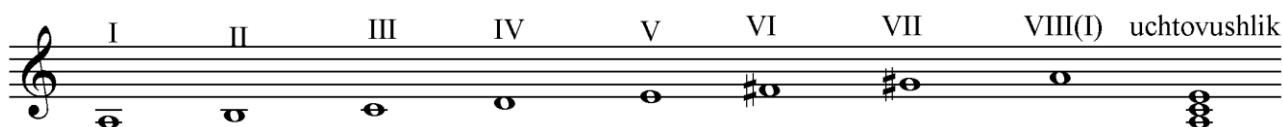
Melodik minor gammasining pastki tetraxordi **minor**, yuqorigisi esa **major** tetraxordidan iborat.

Lya minor tonaligi.

Tonikasi lya bo'lgan minor tonalligi ,a-moll ham deb ataladi. Kalitoldi belgisi yo'q.

Lya minorning VII pog'onasi ko'tarilsa –*garmonik*, VI va VII pog'onalari ko'tarilsa –*melodik* minor bo'ladi .

Lya minor akkordi lya notasidan tuzilgan minor (kichik) uchtovushligidan iborat bo'lib ,bular lya,do va mi tovushlaridir. Bu lya –minorning tonika uchtovushligi ,ya'ni 1 pog'ona uchtovushligidir.

Sekventsiyalar ayting

1.

2.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

3.

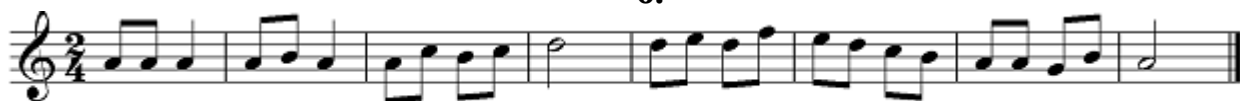
4.

5.

6.

7.

8.

9.

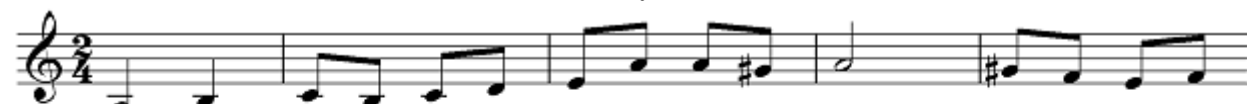
Garmonik minor

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

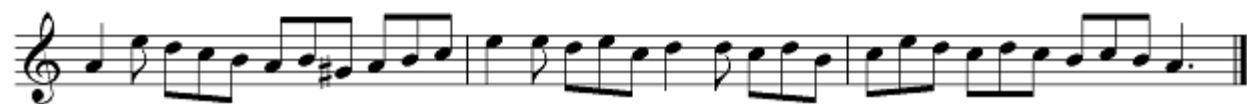
1.

2.

3.

Melodik minor

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

3.

4.

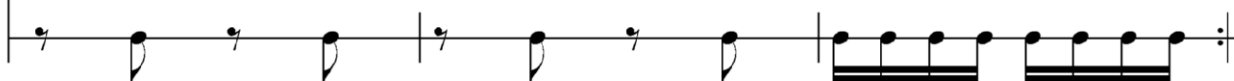
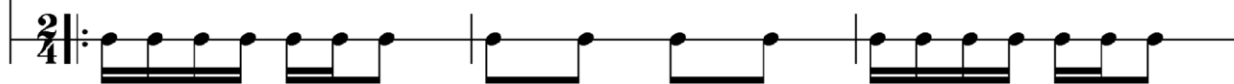
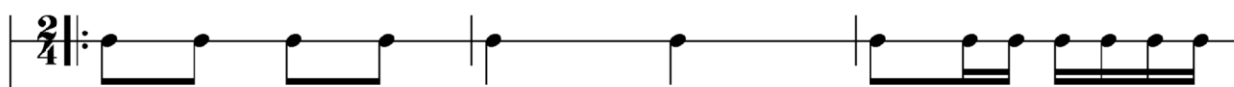

5.

Ritmik mashqlar.

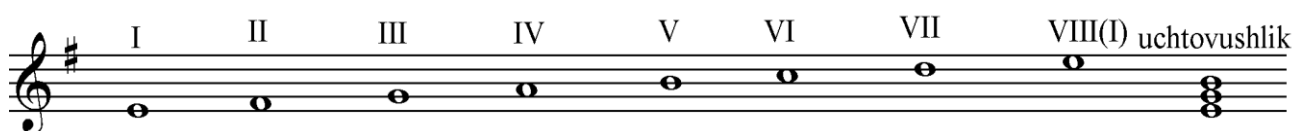
r.1.

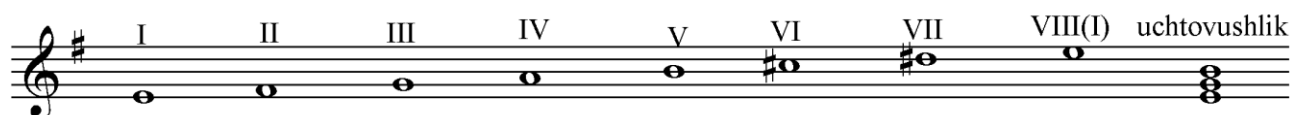

17-mavzu. Mi minor tonalligi

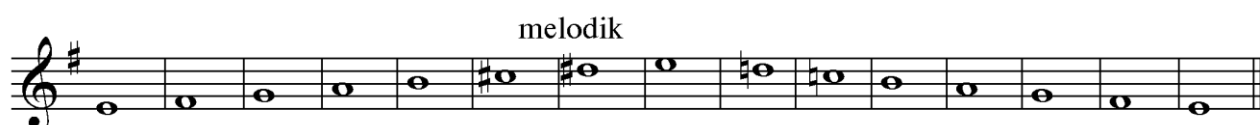
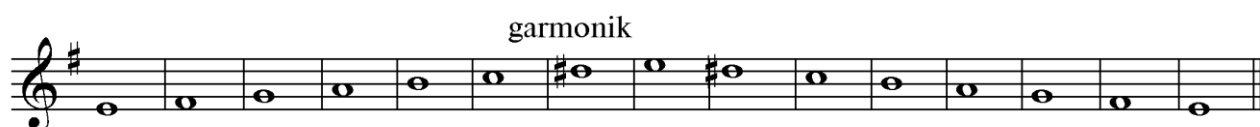
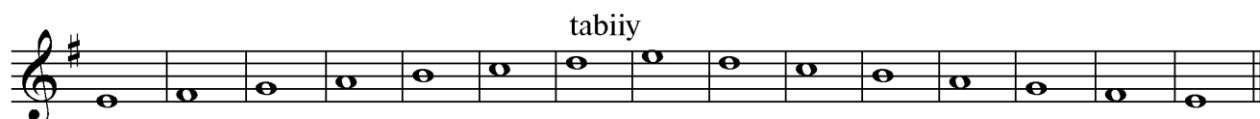
Tonikasi mi bo'lgan minor tonalligi bo'lib e-moll deb xam ataladi .Kalitoldida bitta diez (fa diez) bor.

Mi minorning yettinchi pog'onasi ko'tarilsa garmonik ,VI-VII-pog'onalari ko'tarilsa melodik minor bo'ladi.

Mi minor akkordi mi notasidan tuzilgan minor (kichik) uchtovushligidan iborat bo'lib ,bular mi,so'l va si tovushlaridan tuziladi.Bu mi minorning tonika ,yani I pog'ona uchtovushligidir . Mi minorning kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha yoziladi.

uchovozlik ayllanmalari

Sekventsiyalar ayting

1.

2.

Pog'analarini Mi minor tonalligida aytib bering.

- a) I,II,III,II,V,VI,V,I.
- b) V, VI#, VII#, I, V, VI#,IV, VII#,I.
- v)III,I,III,I,V, VI,IV,II,V,I.
- g)I,VII#,I,V,VI#,IV,II,III,II,I.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

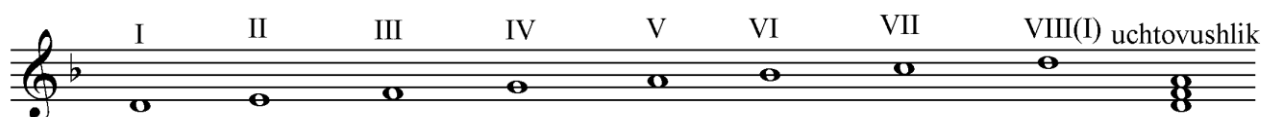
Ritmik mashqlar.

r.1.

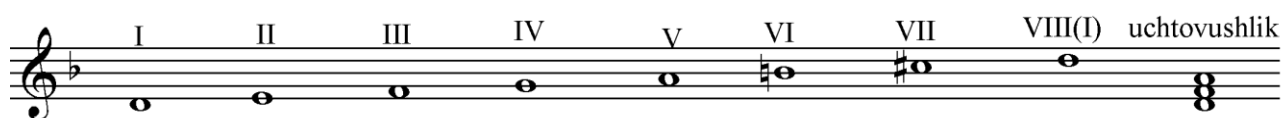

18-mavzu. Re minor tonalligi

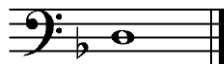
Tonikasi re bo'lgan minor tonalligi d-moll ham deb ataladi. Kalitoldi belgilari bitta bemoll(mi bemol)dan iborat.

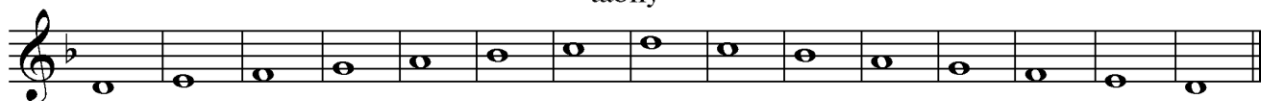
Re minorning VII pog'onolari yarim tondan ko'tarilsa –garmonik, VI va VII pog'onolari yarim tonga ko'tarilsa melodik minor xosil bo'ladi.

Asosiy akkordi –re notasidan tuzilgan minor uchtovushligidan iborat bo'lib, bular re, fa va lya tovushlaridir. Bu re minorning tonika uchtovushligi, ya'ni I pog'ona uchtovushligidir. Re minorning kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha yoziladi.

tabiiy

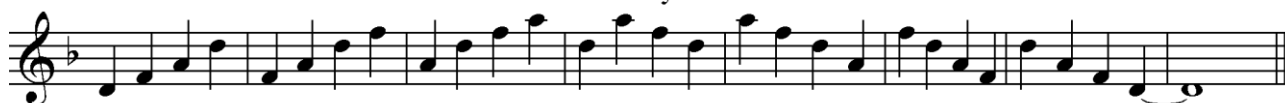
garmonik

melodik

uchovozlik ayllanmalari

Sekventsialar ayting

1.

2.

Pog'analarini Re minor tonaligida aytib bering.

- a) I, II, III, II, V, VI, V, I.
- b) V, VI, VII#, I, V, VI, IV, VII#, I.
- v) III, I, III, I, V, VI, IV, II, V, I.
- g) I, VII#, I, V, VI, IV, II, III, II, I.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering

1.

2.

Moderato M.Burhonov. Lola gullar

mf

3.

Andantino N.Norxo'jayev. Diyor madhi

mf

4.

$\text{♩} = 120$ Sayyora. O'XM

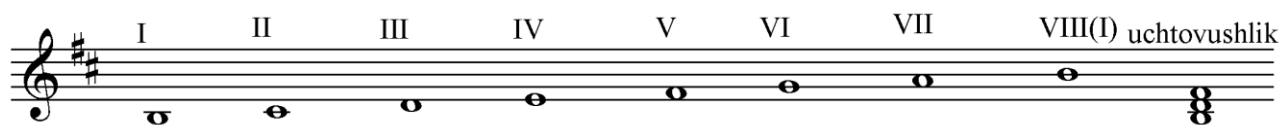
5.

$\text{♩} = 96$ Fabrika. O'XM

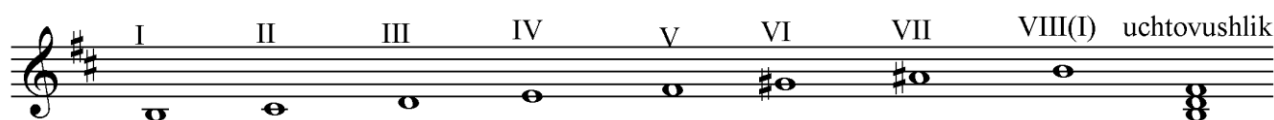
Ritmik mash.

19-mavzu. Si minor tonalligi

Tonikasi mi bo'lgan minor tonalligi h-moll (hash moll); kalitoldi belgilari 2 diez (fa # va do#)dan iborat.

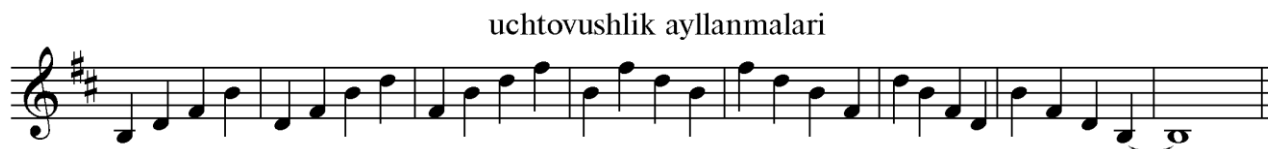
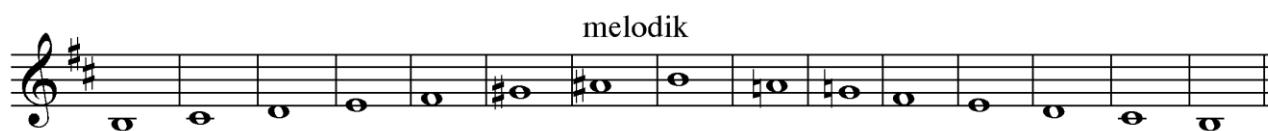
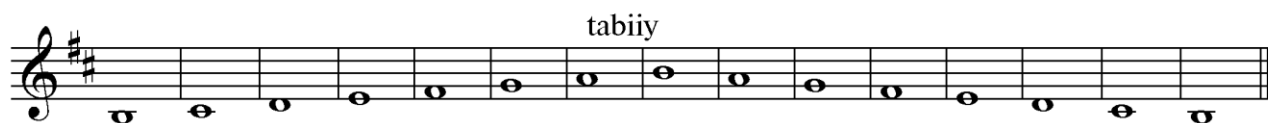

Si minorning VII pog'onami ko'tarilsa –garmonik ,VI va VII pog'onalari ko'tarilsa –melodik minor bo'ladi.

Si minorning asomiy akkordi mi notamidan tuzilgan minor uchtovushligidan iborat bo'lib ,si,re va fa diez tovushlaridan tuzilgan .Bu si minorning tonika ,ya'ni I pog'ona uchtovushligidir.

Si minorning kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha.

Sekvensiyalar ayting

1.

2.

Pog'analarini Si minor tonalligida aytib bering.

- a) I,II,III,II,V,VI,V,I.
- b) V, VI, VII#, I, V, VI,IV, VII#,I.
- v)III,I,III,I,V, VI,IV,II,V,I.
- g)I,VII#,I,V,VI,IV,II,III,II,I.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering

1.

2.

3.

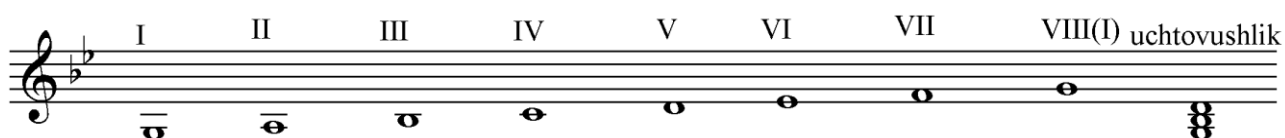

Ritmik mashq.

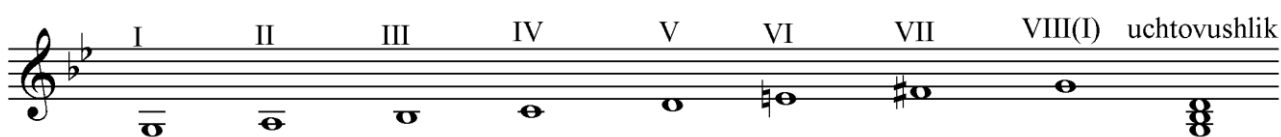

20-mavzu. Sol minor tonalligi

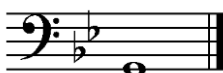
Tonikasi mi bo'lgan minor tonalligi g moll ham deb ataladi, kalitoldi belgilari ikki bemol (si bemol va mi bemol)dan iborat.

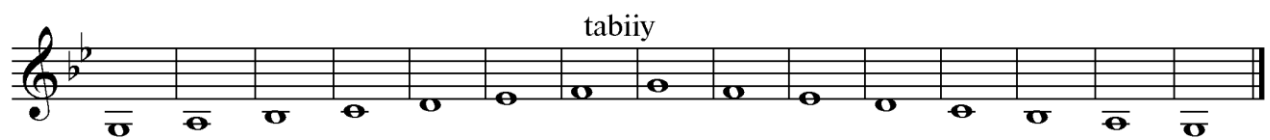
VII pog'onasi ko'tarilsa –garmonik, VI-VII pog'onalari ko'tarilsa melodik minor bo'ladi.

Sol minorning asosiy akkordi sol notasidan tuzilgan minor uchtovushligi (sol, si bemol va re)dan iborat. Bu tonallikning tonika, ya'ni 1 pog'ona uchtovushligidir. Sol minorning kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha.

tabiiy

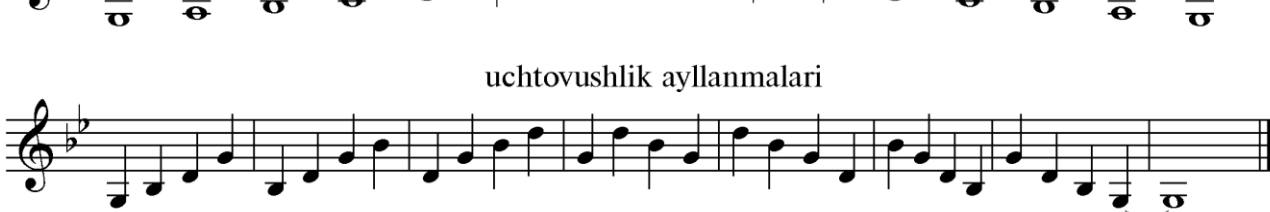
garmonik

melodik

uchtovushlik ayllanmalari

Sekventsialar ayting

1.

davom ettiramiz.

2.

yuqoriga davom ettiramiz.

pastga davom ettiramiz.

3.

yuqoriga davom ettiramiz.

pastga davom ettiramiz.

Pog'analarini Sol minor tonalligida aytib bering.

- a) I, II, III, II, V, VI, V, I.
- b) V, VI, VII#, I, V, VI, IV, VII#, I.
- v) III, I, III, I, V, VI, IV, II, V, I.
- g) I, VII#, I, V, VI, IV, II, III, II, I.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

3.

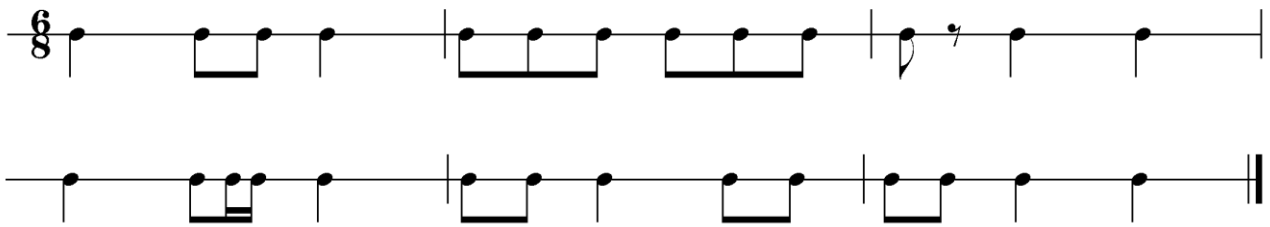
4.

5.

Ritmik mashq

21-mavzu. Triollar

Triol-(lotincha tres –so’zidan)-uch notadan tuzilgan maxsus ritmik shakil bo’lib ,buning uzunlik miqdori shu turdagi ,odatda ikki nuqtaga teng .Triol kurmivda yozilgan 3 raqami bilan ko’rsatiladi.Ba’zan shu raqami ust yoki ostidan kvadrat qavs qo’yiladi.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10

11.

22-mavzu. Aralash metr va o'lchovlar

Har qanday oddiy metrlarning qo'shilishi natijasida murakkab metrlar hosil bo'ladi. Ikki yoki bir necha har xil ko'rinishdagi oddiy metrlar birlashuvi natijasida murakkab aralash metrlar hosil bo'ladi. Bu xildagi metrlar **aralash metrlar**, ularni ifodalovchi o'lchovlar esa **aralash o'lchovlar** deb ataladi.

Musiqada aralash o'lchovlar oddiy va murakkab o'lchovlarga qaraganda ancha kam uchraydi. Bular orasida besh hissali va yetti hissali o'lchov ko'proq qo'llaniladi.

Ba'zida aralash o'lchovlarning boshqa xillari ham uchrashi mumkin. Masalan: $\frac{11}{4}$.

Aralash o'lchovlar murakkab o'lchovlardan ayrim xususiyatlari bilan farq qiladi.

1. Aralash o'lchovlarning tuzilishi ularni hosil qiladigan oddiy o'lchovlarning ketma-ket kelishiga bog'liqdir. Bu esa, kuchli va nisbatan kuchli hissalarining almashinib turishiga ham ta'sir etadi:

2. Taktning kuchli va nisbatan kuchli hissalarining almashinib turishi tekis bormaydi. Masalan: a) besh hissali o'lchovlar:

Yuqoridagi birinchi misolda aksent taktning birinchi va uchinchi hissalariga, ikkinchi misolda esa taktning birinchi va to'rtinchi hissalariga to'g'ri keladi. b) yetti hissali o'lchovlar:

Bunda birinchi misolda kuchli zarb taktning birinchi, to'rtinchi va oltinchi hissalariga, ikkinchi misolda esa taktning birinchi, uchinchi va beshinchi hissalariga to'g'ri kelmoqda. Ayrim vaqtlarda bir musiqa asari ichida aralash o'lchovni hosil qiladigan o'lchovlarning almashinish tartibi o'zgarib ham turadi.

Aralash o'lchovli notalarni o'qish qulay bo'lishi uchun, ba'zida o'lchovni ko'rsatuvchi asosiy raqam yoniga qavs ham yoziladi. Bundan tashqari, ba'zan taktda oddiy o'lchovlar boshlanishini ko'rsatuvchi punktir bilan qo'shimcha takt chizig'i yoziladi.

Murakkab o'lchovli cho'zimlar qanday turkumlansa, aralash o'lchovli cho'zimlar ham shunday turkumlanadi. Aralash o'lchovli cho'zimlar turkumlanishining xususiyati shuki, aralash o'lchovlar tarkibiga kiradigan har xil ko'rinishdagi oddiy o'lchovlarning ritmik turkumlari teng bo'lmaydi.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

Largo F.Yanov-Yanovskiy. Largo

pp

2.

Allegro G.Mushel. Fuga

3.

4.

Allegro molto M.Bafovev. Raqs

f

5.

6.

7.

8.

9.

23-mavzu. O'zgaruvchan o'lchovlar

Musiqada bir asar davomida metrning, ayni paytda o'lchovning ham o'zgarib turish hollari uchraydi. Bunday o'lchovlar o'zgaruvchan o'lchovlar deyiladi. O'zgaruvchan o'lchovlarni xalq qo'shiqlarida va boshqa turli musiqa asarlarida uchratish mumkin.

O'lchovlar tekis va notekis almashinadilar. O'lchovlar tekis almashsa, kalit belgisi yoniga kasr shaklida ikkita raqam qo'yiladi. O'lchovlar notekis almashib tursa, nota matnida o'lchovlarning har bir o'zgarishi yozib qo'yiladi. Shuni ham aytib o'tish kerakki, bu xildagi takt tuzilishi musiqada deyarli uchramaydi.

Musiqada xilma-xil metrlarning birdaniga (ustma-ust) kelishi ham uchraydi, bunga polimetriya deyiladi. Polimetriyaning tub xususiyati musiqa asarlaridagi ayrim ovoz (partiya)larning xilma-xil metr o'lchovi bilan ifodalanishidir. Bunda metr aktsentlari bir-birlariga mos tushishi va mos tushmasligi ham mumkin.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

Mavzularni mustahkamlash uchun savollar

1. Minor ladi deb qanday ladga aytiladi?
2. «Minor» (minore) so'zi nimani anglatadi?
3. Minor ladi harfiy nomlanishda qanday so'zlar bilan yoziladi va u nimani anglatadi?
4. Qanday ladga tabiiy minor ladi deyiladi?
5. Minor ladi nechta pog'onaga ega?
6. Minor ladining qaysi pog'onalari turg'un, qaysilari noturg'un hisoblanadi?
7. Minor ladining turg'un pog'onalari qanday akkordni hosil qiladi?
8. Tabiiy minorda har bir noturg'un pog'onaning turg'un pog'onalariga tortilish yo'nalishi qanday?
9. Tabiiy minorning qaysi noturg'un pog'onalari yonidagi turg'un pog'onalaridan yarim ton masofada joylashgan? Bir ton masofada-chi?
10. Minor tonalliklarining bo'g'in nomlari qanday yoziladi? Harfiy ishoralarda-chi?
11. Minor tonalliklarining kvinta davrasi nima? Kvarta davrasi-chi?
12. Eshitilishi bo'yicha minor tonalliklarining soni qancha?
13. Musiqa amaliyotida qo'llaniladigan barcha minor tonalliklarining soni qancha?
14. Major va minorning parallel tonalliklari deb nimaga aytiladi?
15. Parallel tonalliklarning tonikalari bir-biridan qaysi interval oralig'ida joylashgan?
16. Parallel major minordan qaysi interval bo'yicha va qaysi yo'nalishda joylashgan?
17. Parallel tonalliklarning o'xshash va farq qiluvchi tomonlari nimada?
18. Qo'llaniladigan minor tonalliklari orasida engarmonik teng tonalliklarning soni qancha?
19. Minor ladi nechta tovushdan tuziladi.

III bob

Intervallar

24-mavzu. Oddiy intervallar

Interval - musiqa da ikkita tovushning balandlik bo'yicha nisbati.

Melodik interval - birin-ketin eshitilgan ikkita tovush oralig'i.

Garmonik interval - bir vaqtda eshitilgan ikkita tovush oralig'i.

Intervalning asosi - intervalning pastki tovushi.

Intervalning cho'qqisi - intervalning yuqorigi tovushi.

cho'qqisi cho'qqisi

asosi asosi

Melodik Garmonik

Oddiy intervallar.

Oddiy intervallar - bir oktava oralig'idan oshmaydigan intervallar.

Oddiy intervallarning nomlari:

Prima - 1, birinchi

Sekunda - 2, ikkinchi

Tertsiya - 3, uchinchi

Kvarta - 4, to'rtinchi

Kvinta - 5, beshinchi

Seksta - 6, oltinchi

Septima - 7, yettinchi

Oktava - 8, sakkizinchi

Prima	Sekunda	Tertsiya	Kvarta	Kvinta	Seksta	Septima	Oktava
1	2	3	4	5	6	7	8

Prima Sekunda Tertsiya Kvarta Kvinta Seksta Septima Oktava

Berilgan oddiy intervallarni aniqlab aytib kuylab bering

Do major tonalligida.

1.

2.

3.

Fa major tonalligida.

4.

5.

6.

Sol major tonalligida.

7.

8.

9.

Si bemol major tonalligida.

10.

11.

12.

Re major tonalligida.

13.

14.

15.

Berilgan melodik oddiy intervallarni aniqlab aytib kuylab bering

16.

Berilgan oddiy intervallarni kuylab bering.

17.

kvarta kvinta sekcta kvarta tersiya sekunda prima seksta

kvinta sekunda kvarta septina tersiya septima oktava

25-mavzu. Minor tonalligida intervallar

Lya minor tonalligi (tabbiy)

kvarta kvinta sekcta kvarta tersiya sekunda prima seksta

kvinta sekunda kvarta septina tersiya septima oktava

Berilgan kuydagi oddiy intervallarni aniqlab aytib kuylab bering

1.

2.

Andante R. Abdullayev. "Quyoshga ta'zim"

3.

Moderato D.Zokirova. So'zsiz qo'shiq

mp

4.

Moderato R.Abdullayev. Alla

p

5.

$\text{♩} = 96$ Gul yostiq. O'XM

5.

26-mavzu. Diatonik intervallar

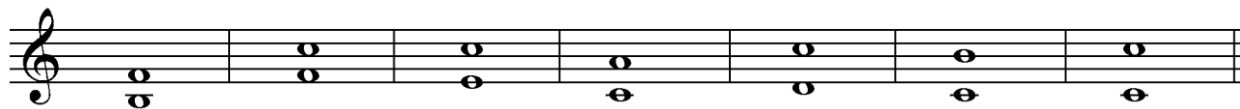
1. Sof prima = 0 tonga
2. Kichik sekunda = 0/5 tonga
3. Katta sekunda = 1.tonga
4. Kichik tersiya = 1/5 tonga
5. Katta tersiya = 2.tonga
6. Sof kvarta = 2/5 tonga
7. Orttirilgan kvarta = 3. tonga
8. Kamaytirilgan kvinta = 3. tonga
9. Sof kvinta = 3/5 tonga
10. Kichik seksta = 4. tonga
11. Katta seksta = 4/5 tonga

12. Kichik septima= 5. tonga

13. Katta septima =5/5 tonga

14. Sof oktava = 6 tonga teng.

sof 1 kich.2 kat.2 kich.3 kat.3 sof 4 ort.4

kam.5 sof.5 kich.6 kat.6 kich.7 kat.7 sof 8

Berilgan diatonik intervallarni aytib kuylab bering

melodik.

garmonik.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

3.

4.

5.

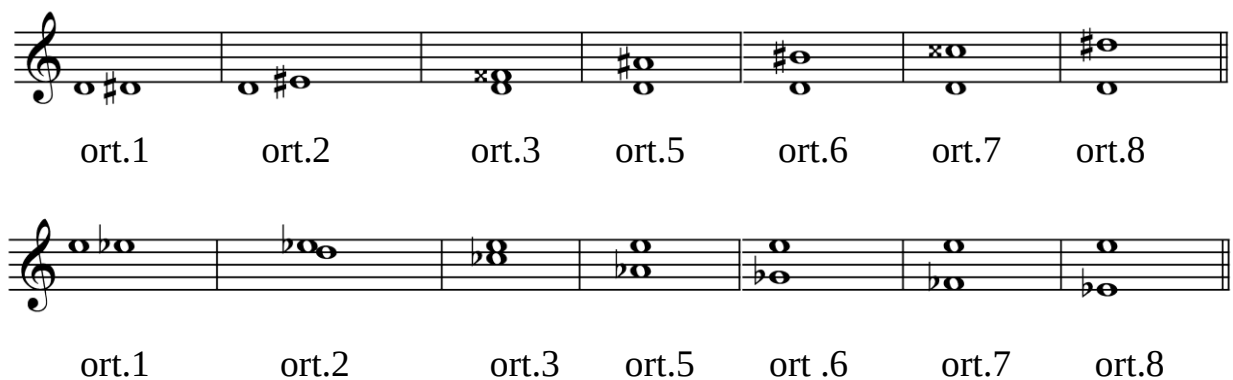

27-mavzu. Orttirilgan va kamaytirilgan (xromatik) intervallar

Orttirilgan intervallar - sof va katta intervallarni xromatik 0,5 tonga orttirish natijasida hosil bolgan intervallar.

Kamaytirilgan intervallar - sof va kichik intervallarni xromatik 0,5 tonga kamaytirish natijasida hosil bo'lgan intervallar.

Xromatik intervallar - orttirilgan kvarta va kamaytirilgan kvintadan tashqari barcha orttirilgan va kamaytirilgan intervallar.

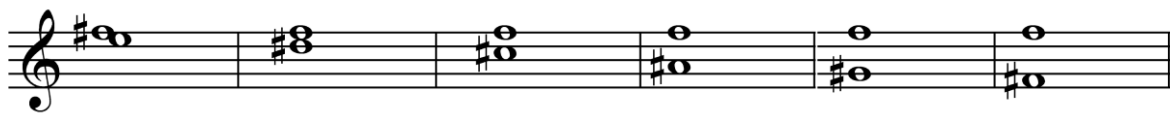

Kamaytirilgan intervallar (yuqoriga).

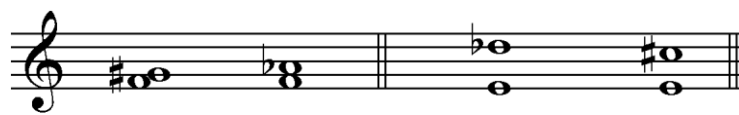
kam.2 kam.3 kam.4 kam. 6 kam.7 kam.8

Kamaytirilgan intervalla**l**ar (pastga)

kam.2 kam.3 kam.4 kam. 6 kam.7 kam.8

Engarmonik tenglik

ort.2 = kam.3 kam.7 = kat.6

Quyidagi tovushlardan yuqoriga tomon barcha kamaytirilgan intervallarni tuzing va garmonik holda kuylab ko'ring.

Quyidagi tovushlardan yuqoriga tomon barcha orttirilgan intervallarni tuzing garmonik holda kuylab ko'ring.

Berilgan mashqlardagi kuylab xromatik intervallal**arni aytib bering.**

1.

2.

3.

4.

5

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13

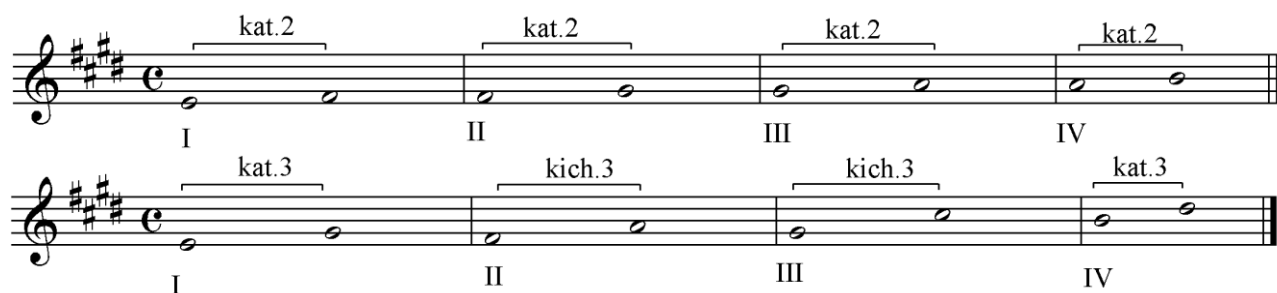
14.

28-mavzu. Tonalliklarda orttirilgan kvarta

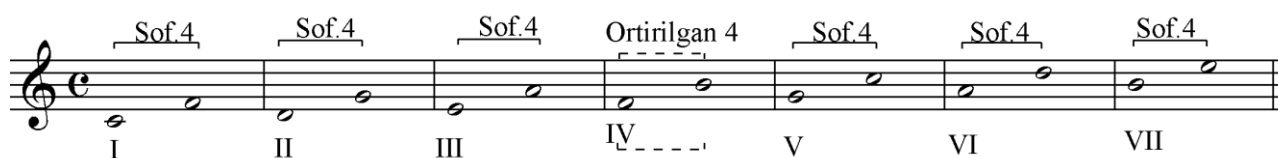
Orttirilgan kvarta- 3 tonga teng bo'lib, birin ketin kelgan to'rt pog'ona oralig'idagi interval. Agar 4 pog'ona oralig'iga teng bo'lsa –sof kvarta bo'ladi .Odatda Orttirilgan kvarta so'zi qisqartirilib ort.4 tartibida yoziladi .Orttirilgan kvarta triton (uchton) ga teng.

Bilamizki tonalliklardan hohlagan intervalni tuzishimiz mumkin.
Misol uchun sekundalar yoki tersiyalar.

Endi do major tonalligining hamma bosqichlardan sof kvarta va orttirilgan kvarta intervallarini tuzib chiqamiz va aytib ko'ramiz

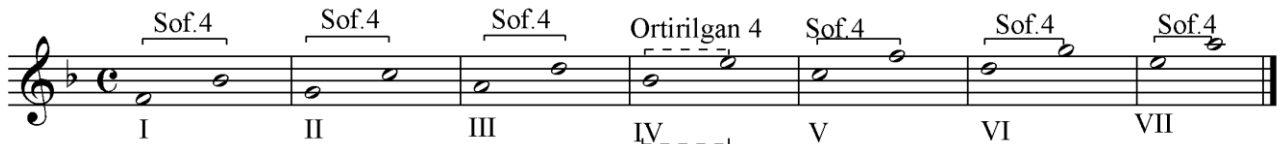
Do major tonalligida.

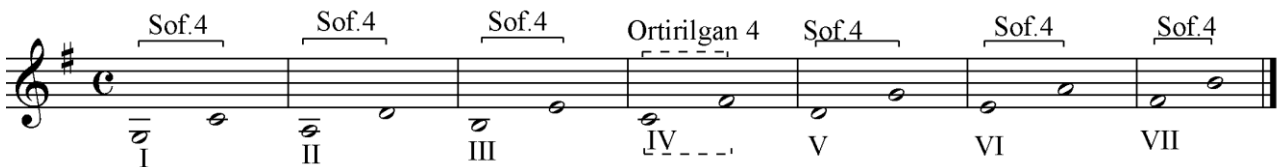
Ko'rib turimizki hamma major tonalliklarning IV- bosqichidan orttirilgan kvarta tuzilar ekan.

Fa,Sol,Si bemol va Re major hamda Lya,Re,Mi,Sol,Si minor tonalliklarining hamma bosqichlardan sof kvarta va orttirilgan kvarta intervallarini tuzib chiqamiz va aytib ko'ramiz.

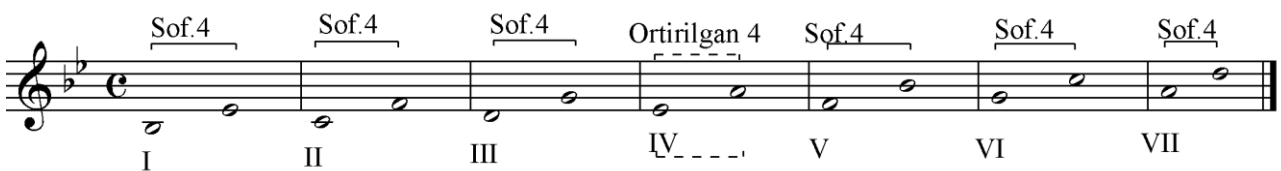
1.

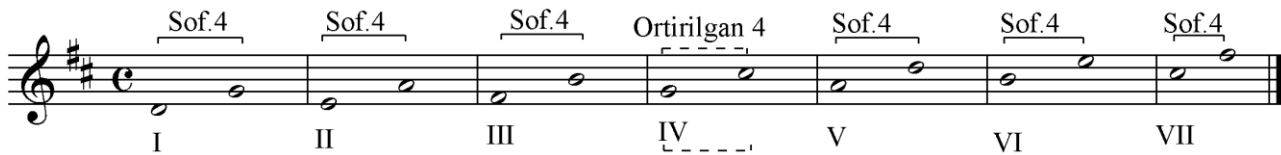
2.

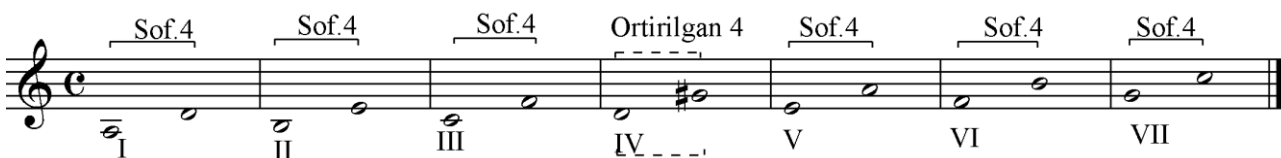
3.

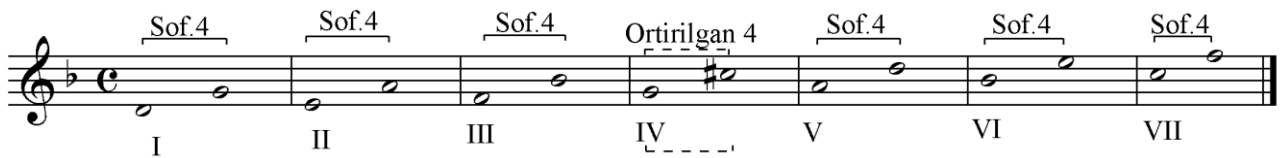
4.

5.

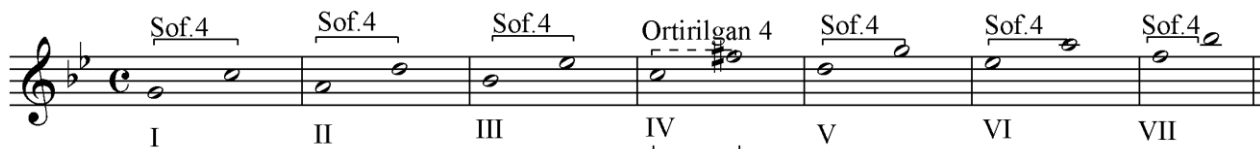
6.

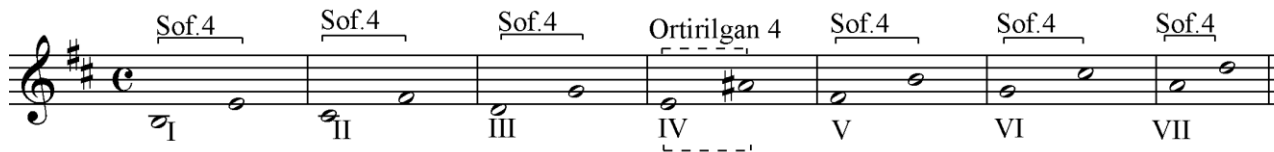
7.

8.

9.

Quydagı mashqlarnı Fa,Sol,Si bemol , Re major hamda lya,Re,Mi,Sol,Si minor tonalliklarida aytib ko'ring.

10.

Major: Fa, Sol, Si bemol, Re.

11.

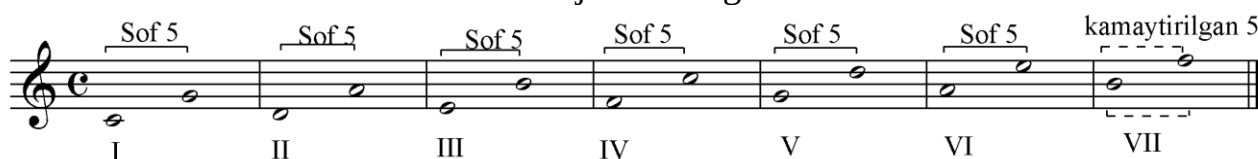
Minor: Lya, Re, Mi, Sol, Si.(garmonik)

29-mavzu. Tonalliklarda kamaytirilgan kvinta

Do major tonalligining hamma bosqichlardan kvinta intervallarini tuzib chiqamiz va aytib ko'ramiz .

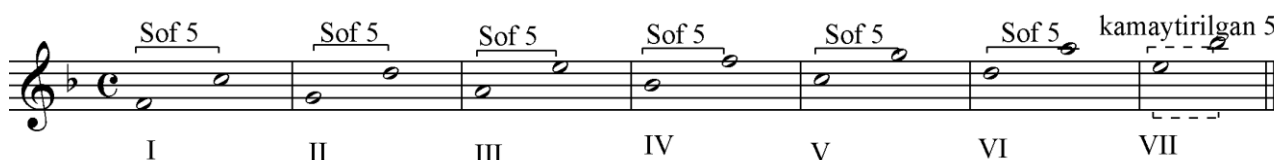
Do major tonalligida.

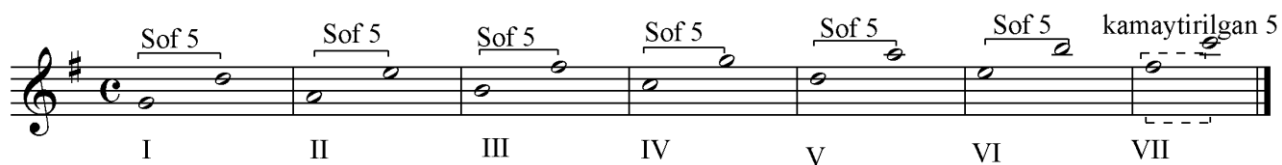
Ko'rib turimizki hamma minor tonalliklarning VII- bosqichidan kamaytirilgan kvinta tuzilar ekan.

Fa,Sol,Si bemol va Re major hamda Lya,Re,Mi,Sol,Si minor tonalliklarining hamma bosqichlardan sof kvinta va kamaytirilgan kvinta intervallarini tuzib chiqamiz va aytib ko'ramiz.

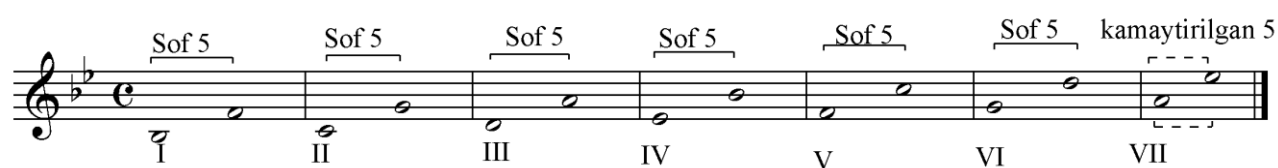
1.

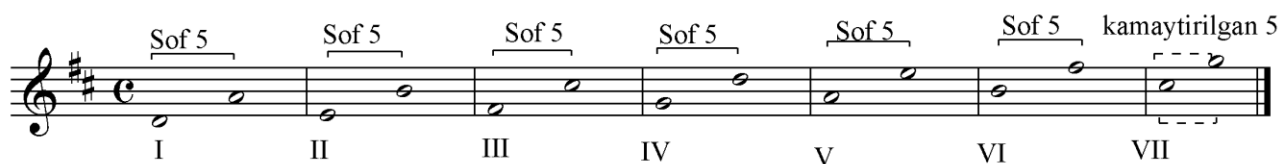
2.

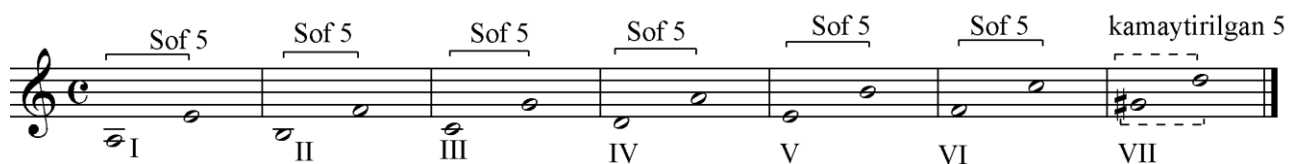
3.

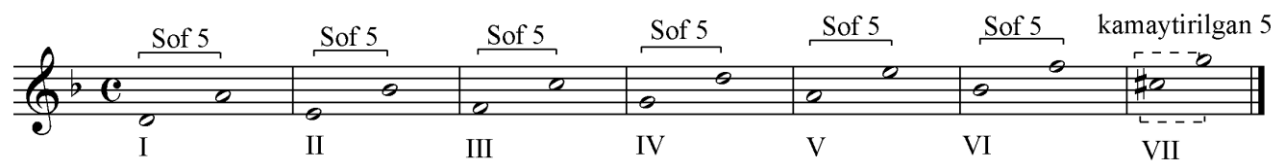
4.

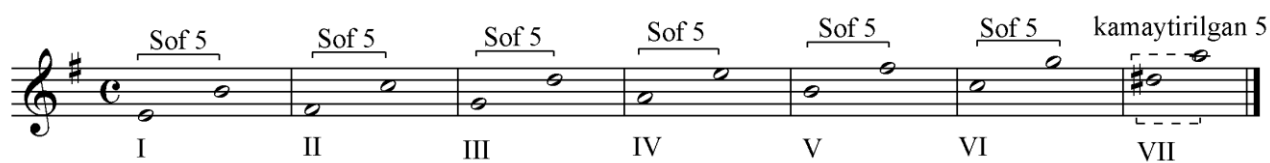
5.

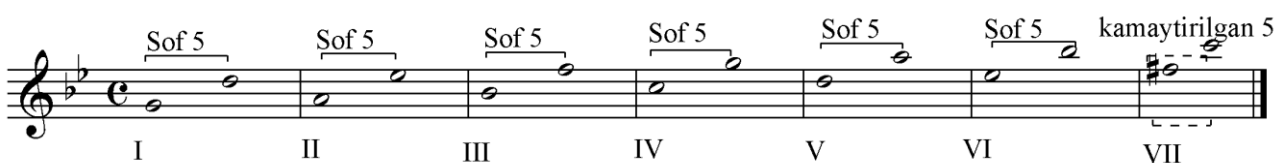
6.

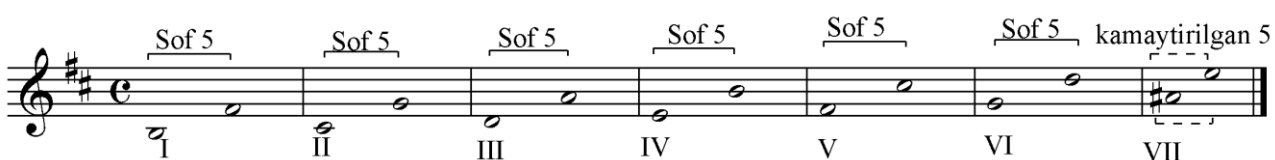
7.

8.

9.

Quyidagi mashqlarni Fa,Sol,Si bemol , Re major hamda Iya,Re,Mi,Sol,Si minor tonalliklarida aytib ko'ring.

10.

Major: Fa, Sol, Si bemol, Re.

Minor: Lya, Re, Mi, Sol, Si.(garmonik)

11.

Mavzularni mustahkamlash uchun savollar

1. Qaysi ladga minor ladi deyiladi?
2. Tabiiy minor gammasida sekundalarning birin-ketin tartibi qanday?
3. Minorning qaysi ko'rinishi garmonik minor deyiladi?
4. Minorning qaysi ko'rinishi melodik minor deyiladi?
5. Qaysi tonalliklar tonallik bo'ladi?
6. Qanday tonalliklar nomdosh bo'ladi?
7. Aralash metrlar bilan o'lchovlar qanday bo'ladi?
8. O'lchovlar almashinuvi qasrda va qanday belgilanadi?
9. Metr deb nimaga aytiladi?
10. Oddiy intervallar deb qaysi intervallarga aytiladi?
11. Har bir diatonik intervalning sifat miqdori nimaga teng?
12. Ortirilgan va kamaytirilgan intervallar qanday hosil bo'ladi?
13. Tabiiy major va tabiiy minor pog'onalaridan qanday intervallar hosil bo'ladi?
14. Asosiy intervallarning boshqacha nomi qanday bo'ladi?
15. Unison nima?
16. Intervallarning sifat miqdori qanday so'zlar bilan ifodalanadi?
17. Tovushqatorning asosiy pog'onalari orasida hosil bo'ladigan intervallarni aytib bering?
18. Uch tonlik nima?
19. Interval miqdori qanday aniqlanadi?

IV bob

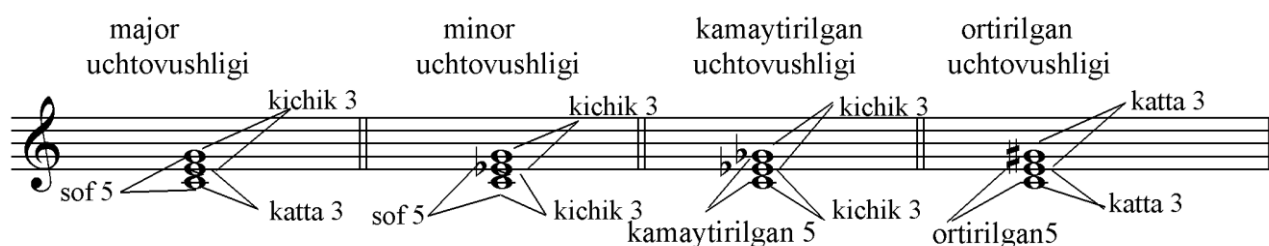
Uchtovushlik

30-mavzu. Uchtovushliklar va ularning aylanmalari

Bir vaqtda qo'shib eshitilgan hamda tertsiya bo'yicha joylashgan uch va undan ortiq tovushlarga akkord deyiladi. Akkord berilgan pastki tovushdan yuqoriga qarab tuziladi.

Uchta tovushdan iborat, tertsiya bo'yicha joylashgan akkord uchtovushlik deyiladi. Uchtovushlikning qaysi holatda bo'lishi shu uchtovushlik tarkibiga kiradigan tertsiyalarning joylashuv tartibi va holatiga bog'liq bo'ladi.

1. Major yoki katta uchtovushlik kat.3 va kich.3 dan tuziladi hamda ikki chetidagi tovushlar sof 5 intervalidan iborat bo'ladi.
2. Minor yoki kichik uchtovushlik kich.3 va kat.3 dan tuziladi, ikki chetidagi tovushlar sof 5 intervalidan iborat bo'ladi.
3. Orttirilgan uchtovushlik ikkita kat.3 dan tuziladi. Ikki chetidagi tovushlar oralig'i ort. 5 dan iborat bo'ladi.
4. Kamaytirilgan uchtovushlik ikkita kich.3 dan tuziladi va ikki chetidagi tovushlar oralig'i kam.5 dan iborat bo'ladi:

Major va minor uchtovushligidan hosil bo'lgan barcha intervallar ohangdosh intervallarga kiradi. Orttirilgan va kamaytirilgan uchtovushliklardan tuzilgan intervallar esa noohangdosh intervallarga kiradi, ular ort.5 va kam.5 dan iborat.

Demak, major va minor uchtovushliklari ohangdosh bo'ladi, orttirilgan va kamaytirilgan uchtovushliklar esa noohangdosh bo'ladi.

Akkord tovushlari tertsiya bo'yicha joylashgan bo'lsa, unga akkordning asosiy ko'rinishi deyiladi.

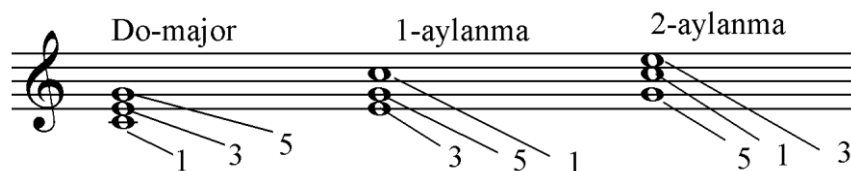
Akkordning har bir tovushi mustaqil nomga ega. Tovushlarning nomlari asosiy ko'rinishdagi akkordning pastdan yuqoriga tomon joylashgan tovushlari hosil qilgan

intervallar nomidan kelib chiqadi. Uchtovushlikning eng pastki, ya'ni asosiy tovushi prima, ikkinchi yoki o'rta tovushi – tertsiya, uchinchi yoki yuqori tovushi – kvinta deyiladi.

Agar uchtovushlikda eng pastki tovush tertsiya yoki kvinta bo'lsa, bu uchtovushlik aylanmasi deyiladi.

Uchtovushlik ikkita aylanmaga ega, birinchisiga sekstakkord deyiladi, unda prima tovushi bir oktava yuqoriga ko'chiriladi, ikkinchi aylanmasi kvartsektakkord deyiladi, bunda prima bilan tertsiya bir oktava yuqoriga ko'chadi.

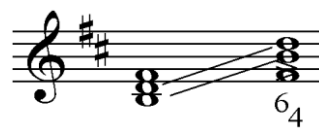
Sekstakkordning pastki tovushi tertsiya bo'ladi, kvartsektakkordning pastki tovushi esa kvinta bo'ladi:

Sekstakkord 6 raqami bilan belgilanadi. Kvartsektakkord esa 6/4 raqamlari bilan belgilanadi. Akkord asosiy tovushdan prima va tertsiya tomon tuziladi. Masalan, re majorda sekstakkord tuzish talab etilsa, quyidagicha bo'ladi:

Yoki si minorda kvartsektakkord tuzish talab qilinsa, quyidagicha bo'ladi:

Major va minor tonalliklarda turg'un, noturg'un tovushlarni.

Major va minor tonalliklarda turg'un, noturg'un tovushlarni kuylang.

Major.

1.

Do major:

Sol major:

3.

4.

5.

Minor.

7.

8.

88

9.

Si minor:

10.

Sol minor:

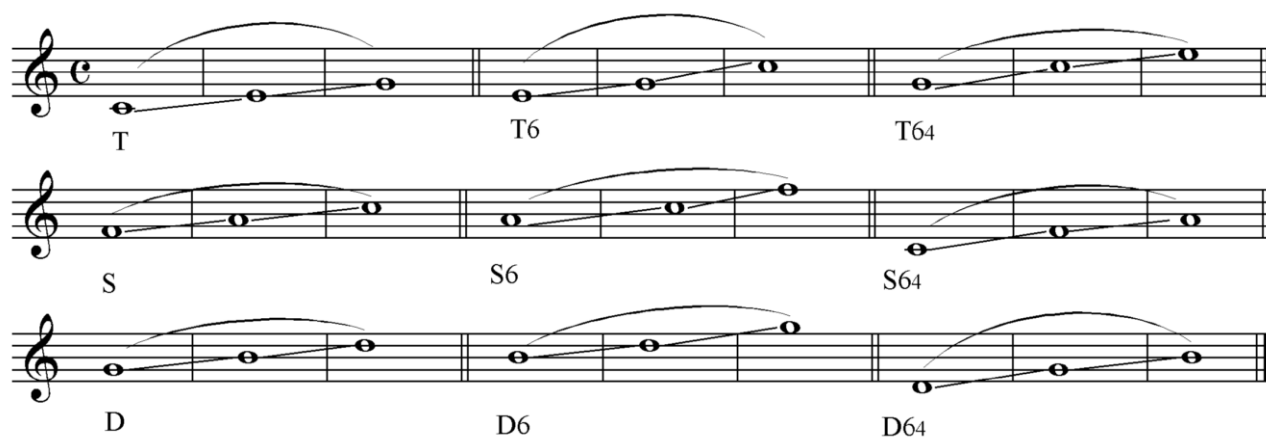

31-mavzu. Major va minor tonalliklarini T-S-D aylanmalari

Major va minor tonalliklarini T-S-D aylanmalari kuylab ko'ring.

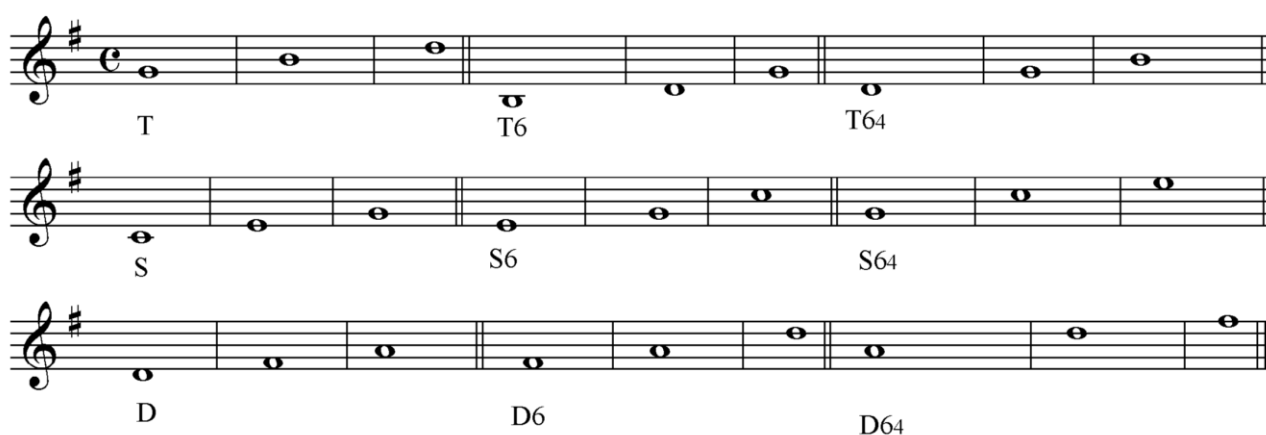
1.

Do major:

2.

Sol major:

3.

Fa major:

Three staves of musical notation for the Fa major scale and its chords. The first staff shows the scale starting on F4 (T), moving up to F5 (T6), and then down to F3 (T64). The second staff shows the scale starting on F3 (S), moving up to F4 (S6), and then down to F3 (S64). The third staff shows the scale starting on F4 (D), moving up to F5 (D6), and then down to F3 (D64). The notes are: F4, G4, A4, Bb4, C5, D5, E5, F5, D5, C5, Bb4, A4, G4, F4.

4.

Re major:

Three staves of musical notation for the Re major scale and its chords. The first staff shows the scale starting on D4 (T), moving up to D5 (T6), and then down to D3 (T64). The second staff shows the scale starting on D3 (S), moving up to D4 (S6), and then down to D3 (S64). The third staff shows the scale starting on D4 (D), moving up to D5 (D6), and then down to D3 (D64). The notes are: D4, E4, F#4, G#4, A4, B4, C#4, D5, B4, A4, G#4, F#4, E4, D4.

5.

Si bemol major:

Three staves of musical notation for the Si bemol major scale and its chords. The first staff shows the scale starting on Bb4 (T), moving up to Bb5 (T6), and then down to Bb3 (T64). The second staff shows the scale starting on Bb3 (S), moving up to Bb4 (S6), and then down to Bb3 (S64). The third staff shows the scale starting on Bb4 (D), moving up to Bb5 (D6), and then down to Bb3 (D64). The notes are: Bb4, C5, D5, Eb5, F5, G5, Ab5, Bb5, G5, F5, Eb5, D5, C5, Bb4.

Minor.
6.
 Lya minor:

Three staves of musical notation for the Lya minor scale. The first staff shows the Tonic (T) and its inversions (T6, T64). The second staff shows the Supertonic (S) and its inversions (S6, S64). The third staff shows the Dominant (D) and its inversions (D6, D64). The notes are: T (C4), S (D4), D (E4), T6 (F4), S6 (G4), D6 (A4), T64 (B4), S64 (C5), D64 (D5).

7.Mi minor:

Three staves of musical notation for the Mi minor scale. The first staff shows the Tonic (T) and its inversions (T6, T64). The second staff shows the Supertonic (S) and its inversions (S6, S64). The third staff shows the Dominant (D) and its inversions (D6, D64). The notes are: T (D4), S (E4), D (F4), T6 (G4), S6 (A4), D6 (B4), T64 (C5), S64 (D5), D64 (E5).

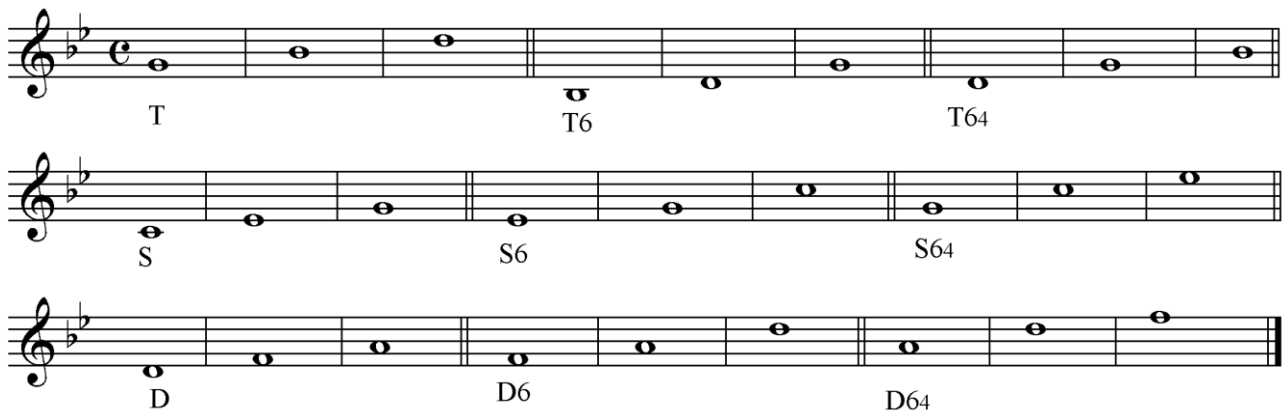
8.Re minor:

Three staves of musical notation for the Re minor scale. The first staff shows the Tonic (T) and its inversions (T6, T64). The second staff shows the Supertonic (S) and its inversions (S6, S64). The third staff shows the Dominant (D) and its inversions (D6, D64). The notes are: T (E4), S (F4), D (G4), T6 (A4), S6 (B4), D6 (C5), T64 (D5), S64 (E5), D64 (F5).

9.
 Si minor:

Three staves of musical notation for the Si minor scale. The first staff shows the Tonic (T) and its inversions (T6, T64). The second staff shows the Supertonic (S) and its inversions (S6, S64). The third staff shows the Dominant (D) and its inversions (D6, D64). The notes are: T (F4), S (G4), D (A4), T6 (B4), S6 (C5), D6 (D5), T64 (E5), S64 (F5), D64 (G5).

10.
Sol minor:

32-mavzu. Ikki ovozlik mashqlar

Ikki ovozli kuyni kuylashga o'tish ko'p ovozli qo'shiq ijrochiligiga erishishda asosiy bosqich hisoblanadi. Bu o'rinda to'g'ri yo'lga qo'yilgan va tizimli ravishda olib boriladigan, aniq maqsadga qaratilgan mashg'ulotlar natijasida muvaffaqiyatlarga erishish mumkin.

Ko'p ovozli kuylashga o'rgatish ularning musiqa o'quvi va xotirasini o'stirish orqali olib boriladi. Sof unison kuylashga erishish va bunda hosil qilingan malaka ikki ovozli kuylashga erishishning asosidir.

Sof unisonga erishish malakalari quyidagilarda ko'rinadi:

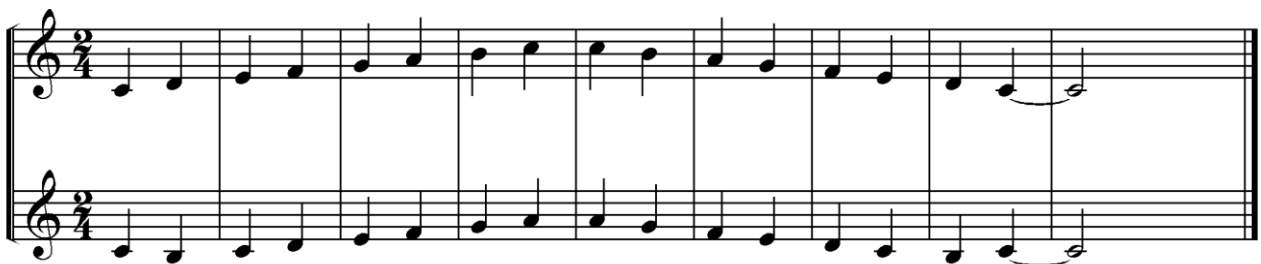
- musiqani tinglay bilish uni tushunish, shu jarayonda tovushlar baland-pastligini tahlil qila bilish va eslab qolishi;

- musiqani zehn qo'yib tinglash orqali uni his etish eng muhimdir. Bunda musiqiy fikrlashga o'rganish bilan bolalarni umumiy musiqiy o'quvi, qobiliyati o'sib, shakllanib boradi, bu o'z navbatida ularni qo'shiq aytishga tayyorlovchi bosqich hisoblanadi.

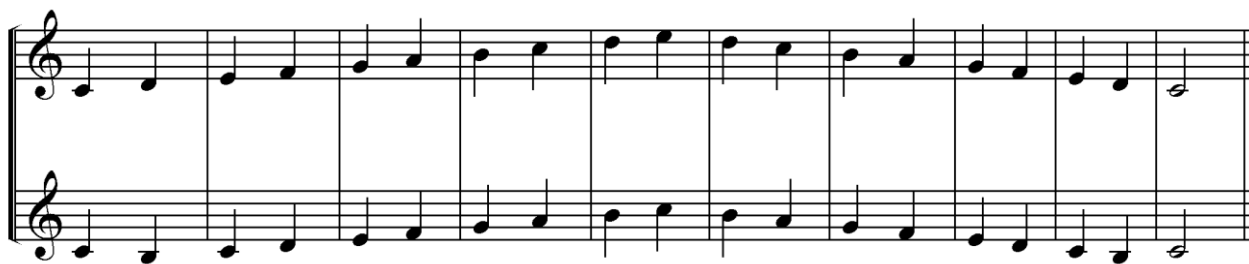
Kuyni harakatlanishi (baland-pastga tomon) ni, ayrim tovushlarni qaytarilishini, kuy parchalari, ayrim qismlarni qaytarilishi, ulardagi uyg'unlik va farqli jihatlarni, tekis va sakrama ovoz yo'nalishlarini ajrata bilish, musiqiy uquv va xotirasini o'sishi va rivojlanishi bilan bog'liq holda kechadi.

Musiqani eshitish va qo'shiqni kuylashda asar tonalligini, tonikasini, uch tovushligini his etish juda muhim kasb etadi.

1.

2.

3.

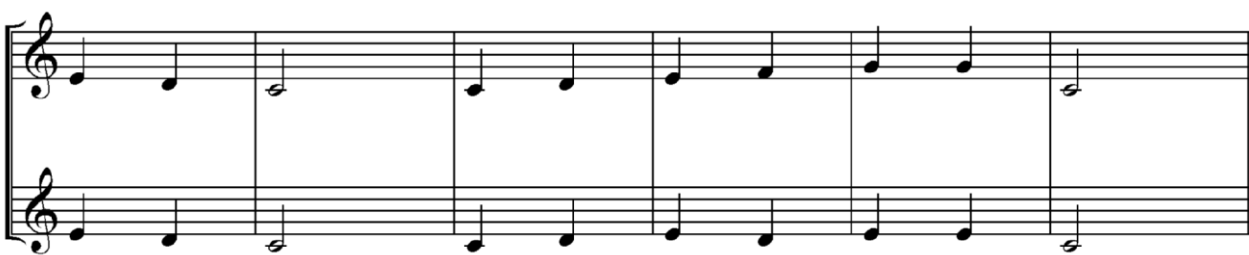
4.

5.

Moderato

6.

Moderato

Musical score for exercise 6, Moderato, 2/4 time. The score consists of two systems of two staves each. The first system shows a melody in the right hand and a bass line in the left hand. The second system continues the melody and bass line, ending with a double bar line.

7.

Moderato

Musical score for exercise 7, Moderato, 2/4 time. The score consists of two systems of two staves each. The first system shows a melody in the right hand and a bass line in the left hand. The second system continues the melody and bass line, ending with a double bar line.

8.

Allegro

mf

Musical score for exercise 8, Allegro, 4/4 time. The score consists of two systems of two staves each. The first system shows a melody in the right hand and a bass line in the left hand. The second system continues the melody and bass line, ending with a double bar line.

9.

Allegro moderato

mf

This musical score for exercise 9 consists of six measures. The first measure is marked with a mezzo-forte (*mf*) dynamic. The melody in the right hand features eighth and sixteenth notes, while the left hand provides a steady eighth-note accompaniment. The piece concludes with a double bar line in the sixth measure.

10.

Allegro moderato

mf

This musical score for exercise 10 is identical to exercise 9, consisting of six measures. It begins with a mezzo-forte (*mf*) dynamic. The notation for both the right and left hands, including the eighth-note accompaniment and the concluding double bar line, is the same as in exercise 9.

Mavzularni mustahkamlash uchun savollar

1. Akkordning qaysi xiliga uchtovushlik deyiladi?
2. Uchtovushlik necha xil bo'ladi va ular nima deb aytiladi va ularni kuylab bering.
3. Uchtovushliklar qaysi ko'rinishlarda tuziladi?
4. Uchtovushlik tovushlari qanday ataladi va ularni kuylab bering.
5. Uchtovushlik nechta aylanmaga ega?
6. Akkordning asosiy ko'rinishi deb nimaga aytiladi va ularni kuylab bering.
7. Akkordning asosiy ko'rinishidan tashqari yana qanday ko'rinishlarga ega?
8. Ladning I, IV, va V pog'onalarida tuzilgan uchtovushliklar nima deb ataladi?
9. Tabiiy major uchtovushliklari qanday tuziladi?
10. Akkordlarning bo'g'lanishi nimani bildiradi?
11. Major va minor tonalliklarini T-S-D aylanmalari kuylab bering.
12. do, la, re $\sharp$, sol $\flat$, si, fa $\sharp$, mi, sol $\sharp$, la $\flat$ tovushlarining har biridan ko'rsatilgan ton va yarim tonlar bo'yicha, engarmonik teng intervallarning bir juftini tuzing va kuylang.
 - a) 3t., 0,5t., 6t., 2t., 2,5t., 5t;
 - b) 4,5t., 1t., 4t., 3,5t., 1,5t., 5,5t.
13. Xromatik intervallarni engarmonik teng diatonic interval bilan almashtiring, keyin ikkala intervalni ham aniqlang va kuylab ko'ring.

14. Diatonic intervallarni engarmonik teng xromatik interval bilan almashtiring, ikkala intervalni ham aniqlang kuylab ko'ring.

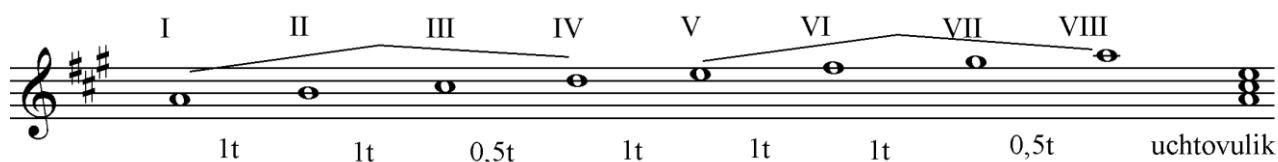
15. re $\flat$ - tovushidan kichik seksta va sof kvartaga engarmonik teng bo'lgan kvinta intervali tuzing kuylab ko'ring.
16. sol $\sharp$ - tovushidan katta tertsiya va orttirilgan sekundaga engarmonik teng bo'lgan kvarta intervali tuzing kuylab ko'ring.
17. fa $\sharp$ – tovushidan kamaytirilgan septima va orttirilgan kvintaga engarmonik teng bo'lgan seksta intervali tuzing va kuylab ko'ring.
18. do- tovushidan orttirilgan sekunda va kamaytirilgan kvartaga engarmonik teng bo'lgan tertsiya intervali tuzing va kuylab ko'ring.

V bob

Major va minor tonalliklari

33-mavzu. Lya major tonalligi

Tonikasi lya bo'lgan major tonalligi A-dur deb ham ataladi. Kalitoldida uchta diez (fa-diez, do-diez va sol-diez) bor.

Lya major akkordi lya notasidan tuzilgan major uchtovushlilikidan iborat bo'lib, bular lya, do-diez va mi tovushlaridan tuziladi. Bu lya majorning tonika uchtovushlilikigi, ya'ni 1 pog'ona uchtovushlilikidir.

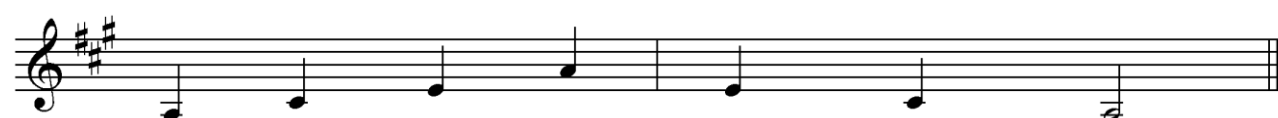
Lya majorning kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha yoziladi.

Lya major

Lya major uchtovushlik

Lya major uchtovushlik aylanmalari

Sekventsiyalar ayting.

Pog'analarini Lya major tonaligida aytib bering.

- a) I,II,III,II,V,VI,V,I.
- b) V, VI, VII, I, V, VI,IV, VII,I.
- v)III,I,III,I,V, VI,IV,II,V,I.
- g)I,VII,I,V,VI,IV,II,III,II,I.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

3.

H.Rahimov. Ustozlarim

4.

5.

Ritmik mashqlar.

Murakab o'lchovlar.

r.1

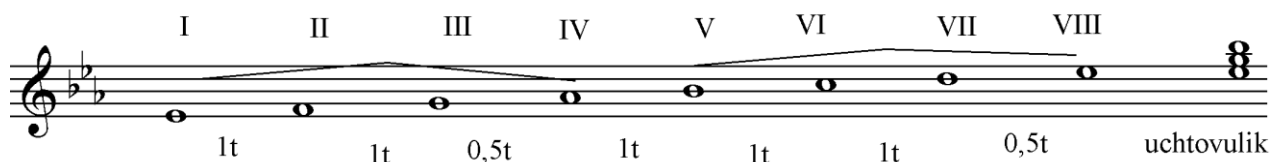

r.2

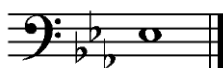

34-mavzu. Mi bemol major tonalligi

Tonikasi mi-bemol bo'lgan major tonalligi bo'lib, Es-dur (Es-dur) deb ham ataladi. Mi-bemol majorning kalitoldi belgilari uchta bemol (si-bemol, mi-bemol va lya bemol).

Ayrim peessalar shu nom bilan ataladi. Chunki bu peessada asosiy tanallikda (mi-bemol) major bo'lib, tugallanishi ham tonallikda (mi-bemolda) bo'ladi. Mi bemol major akkordi mi notasidan tushilgan major (katta) uchtovushlilikdan iborat bo'lib, bular mi-bemol, sol va mi-bemollardir. Bu M-bemol majorning tonika uchtovushlilik, ya'ni I-pog'ona uchtovushlilikidir. Mi bemol majorning kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha yoziladi.

Mi-bemol major

Mi-bemol uchtovushlik

Mi-bemol uchtovushlik aylanmalari

Sekventsiyalar ayting.

Pog'analarini Mi-bemol major tonalligida aytib bering.

- a) I,II,III,II,V,VI,V,I.
- b) V, VI, VII, I, V, VI,IV, VII,I.
- v) III,I,III,I,V, VI,IV,II,V,I.
- g) I,VII,I,V,VI,IV,II,III,II,I.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

3.

4.

5.

Ritmik mashqlar.
Murakkab o'lchovlar.

R.1

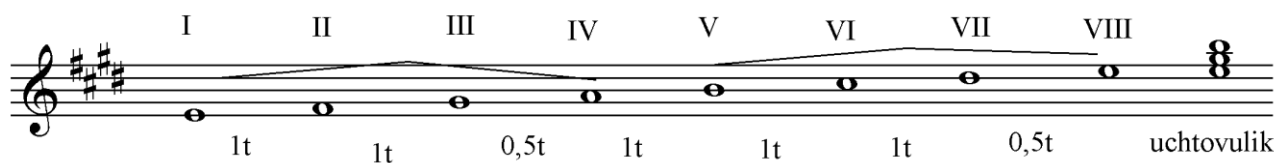

R.2

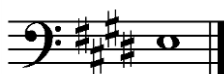

35-mavzu. Mi major tonalligi

Tonika **mi** Mi bo'lgan major tonalligi, E-dur – (e-dur) deb ham ataladi. Kalitoldi to'rtta diez (fa-diez, do-diez, sol-diez va re-diez) bor.

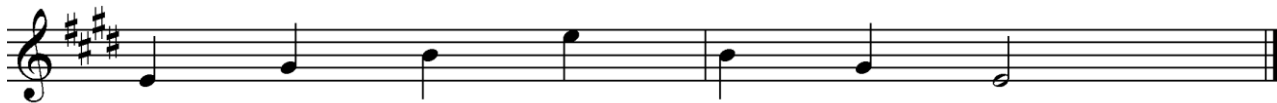
Mi major akkordi mi notamidan tuzilgan major (katta) uchtovushliklardan iborat bo'lib, bular mi, sol-diez va mi tovushlaridir. Bu Mi major –tonika uchtovushliligi, ya'ni I pog'ona uchtovushliligidir.

Mi major

Mi major uchtovushligi.

Mi major uchtovushlik aylanmalari

Sekvenssiyalar ayting.

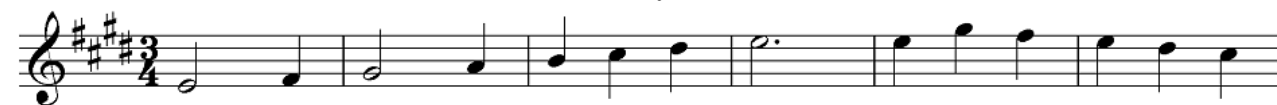

Pog'analarini Mi major tonatligida aytib bering.

- a) I,II,III,II,V,VI,V,I.
- b) V, VI, VII, I, V, VI,IV, VII,I.
- v)III,I,III,I,V, VI,IV,II,V,I.
- g)I,VII,I,V,VI,IV,II,III,II,I.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

3.

Allegretto

Chimboy. Qoraqalpoq xalq musiqasi

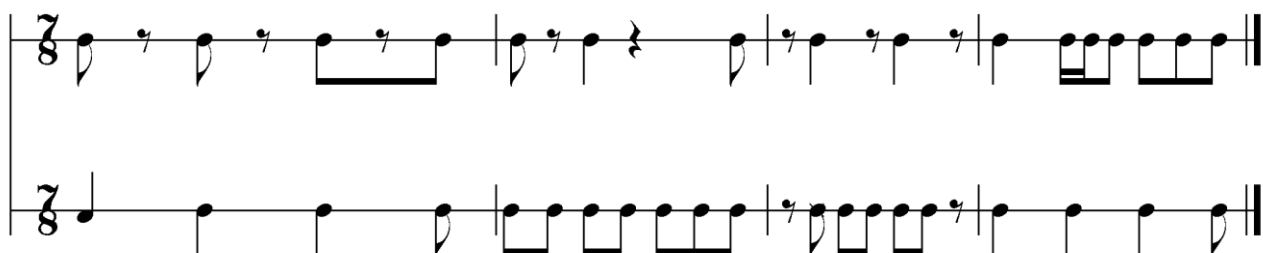
4.

5.

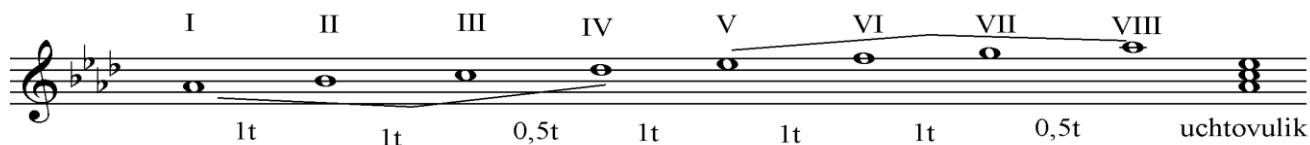

Ritmik mashqlar.

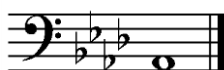

36-mavzu. Lya bemol major tonalligi

Tonikasi lya-bemol major bo'lgan tonalligi, ikkinchi atalishi As-dur kalitdan so'ng to'rt bemol (mi-bemol, mi-bemol, lya-bemol va re-bemol) yoziladi.

Ayrim peessalar shu nom bilan ataladi. Chunki bu peessada asosiy tonallik lya-bemol major bo'lib, tugallanishi ham shu tonika (lya-bemol) da bo'ladi. Lya-bemol major akkordi lya-bemol notasida tuzilgan major (katta) uchtovushliklardan iborat bo'lib, bular lya-bemol, do va mi-bemolidir. Lya –bemol majorning tonika uchtovushliligi I pog'ona uchtovushliligidir. Lya-bemol majorning kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha yoziladi.

Lya bemol major

Lya bemol major uchtovushligi

Lya bemol major uchtovushlik aylanmalari

Pog'analarini Lya bemol major tonalligida aytib bering.

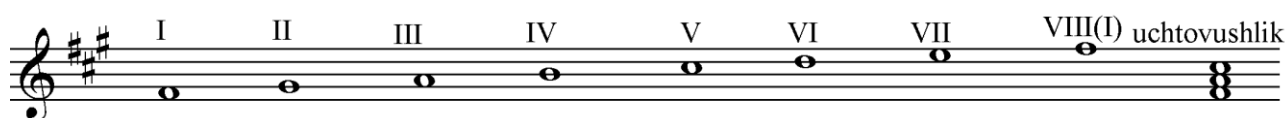
- a) I, II, III, II, V, VI, V, I.
- b) V, VI, VII, I, V, VI, IV, VII, I.
- v) III, I, III, I, V, VI, IV, II, V, I.
- g) I, VII, I, V, VI, IV, II, III, II, I.

Sekventsiiyalar aytinq.

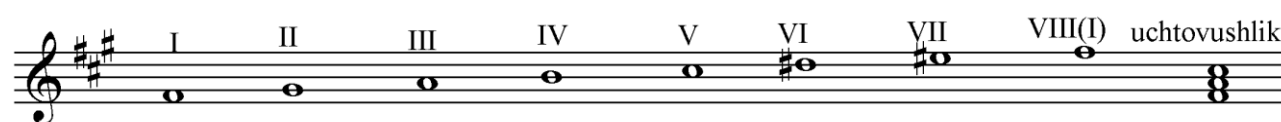

37-mavzu. Fa-diez minor tonalligi

Tonikasi fa-diez bo'lgan minor tonalligi fis moll (fis moll); kalitoldida uchta diez (fa diez, do diez va sol diez) bor.

Tabiiy fa diez minorining VII pog'onasi yarim ton ko'tarilsa –garmonik, VI-VII pog'onalari ko'tarilsa melodik bo'ladi.

Bazan mazkur tonallikda yozilgan ayrim cholg'u piesalar uning nomi bilan ataladi. Asosiy akkordi fa diez notasidan tuzilgan minor uchtovushligidan iborat bo'lib, bular fa diez, lya va do diez tovushlaridir. Bu fa diez minorning tonika, ya'ni birinchi pog'ona uchtovushligidir.

Fa diez minorning kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha

Sekventsiiyalar ayting.

1.

yuqoriga davom
ettiramez.

pastga davom
ettiramiz.

2.

yuqoriga davom
ettiramez.

pastga davom
ettiramiz.

3.

davom
ettiramiz.

Pog'analarini Fa-diez minor tonasligida aytib bering.

- a) I,II,III,II,V,VI#,V,I.
b) V, VI#, VII#, I, V, VI#,IV, VII,I.
v)III,I,III,I,V, VI,IV,II,V,I.
g)I,VII#,I,V,VI#,IV,II,III,II,I.

Ritmik mashqlar.

Murakkab o'lchovlar.

The image displays a musical score for the song "The Rose Tree". It consists of four staves. The first staff is the vocal melody, starting with a treble clef and a common time signature (C). The second staff is the piano accompaniment, also in common time. The third and fourth staves provide a harmonic or bass line, with the third staff starting with a bass clef. The music is written in a simple, folk-like style with many eighth and sixteenth notes, and rests. The score is presented in a clean, black-and-white format.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

3.

4.

5.

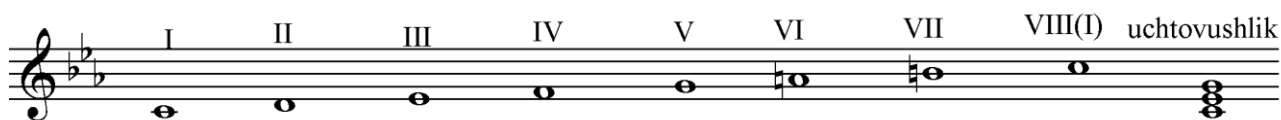

38-mavzu. Do minor tonalligi

Tonikasi do bo'lgan minor tonalligi .Kalit oldida uchta bemol belgisi bor.

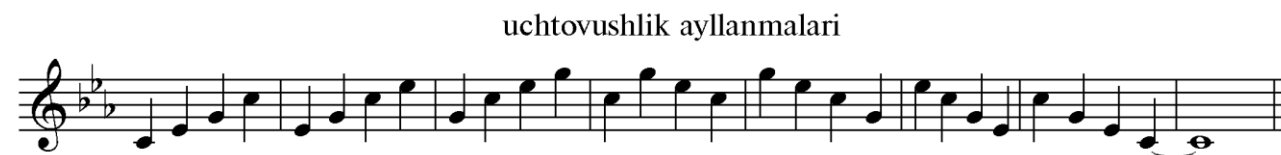
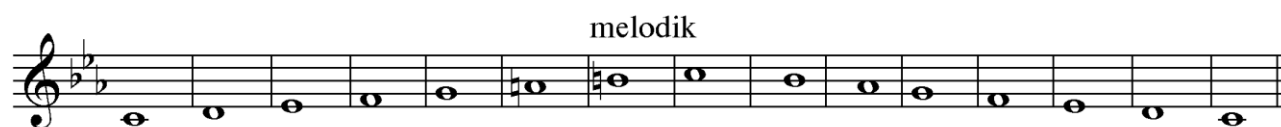
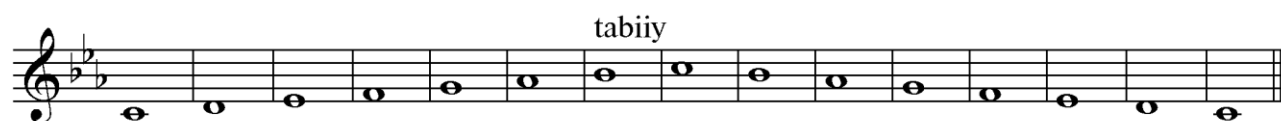
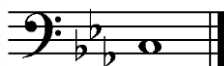

Harfiy- c moll tariqasida ko'rsatiladi. Tabiiy Do minorining VII pog'onasi yarim ton ko'tarilsa –garmonik, VI-VII pog'onalari ko'tarilsa melodik bo'ladi.

Do minorga tengdosh major Mi bemol major (Es dur)bo'lib ,kichik tertsiya oralig'idadir .Do minorga nomdosh major –do majordir.

Do minorning kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha.

Sekventsiyalar ayting

1.

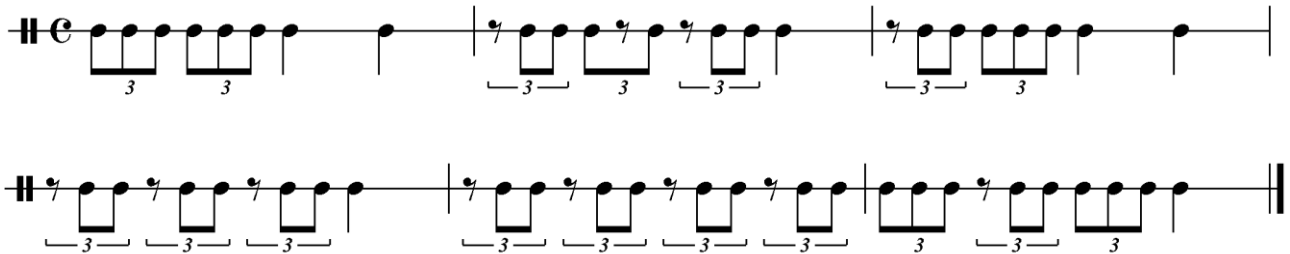
2.

Pog'analarini do minor tonalligida aytib bering.

- a) I,II,III,II,V,VI,V,I.
- b) V, VI, VII, I, V, VI^b,IV, VII^b,I.
- v)III,I,III,I,V, VI,IV,II,V,I.
- g)I,VII^b,I,V,VI^b,IV,II,III,II,I.

**Ritmik mashqlar.
Triollar.**

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

Andante con amore M.Ashrafiy. "Dilorom"

p

2.

Allegretto R.Abdullayev. Mustaqillik lolalarimiz

f

3.

4.

5.

6.

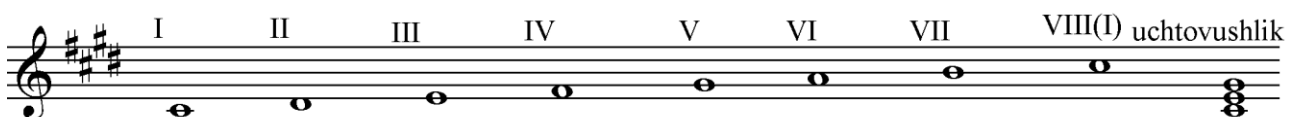

7.

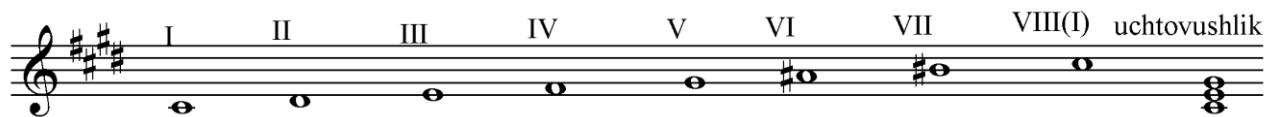

39-mavzu. Do diez minor tonalligi

Tonikasi do # bo'lgan minor tonalligi bo'lib . Kalit oldida to'rtta diez belgimi bor.

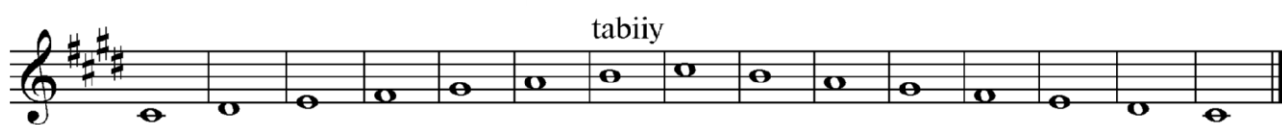

Harfiy ko'rsatish *cis-moll* bo'lib ,*Mi major* (E-dur) tonalligiga yondoshdur. Do diez minorning asl (natural) garmonik va melodik turlari bor.

Agar asl do diez minorning VII pog'onasi yarim ton ko'tarilsa *garmonik*, VI-VII pog'onalari ko'tarilsa *melodik minor* tonalliklari xosil bo'ladi. Do diez minorning nomdosh majori Do-diez majordir.

Do -diez minorning kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha.

Sekventsialar ayting

Pog'alarini do minor tonalligida aytib bering.

- a) I,II,III,II,V,VI,V,I.
- b) V, VI#, VII#, I, V, VI,IV, VII^b,I.
- v) III,I,III,I,V, VI,IV,II,V,I.
- g) I,VII,I,V,VI,IV,II,III,II,I.

Ritmik mashqlar.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

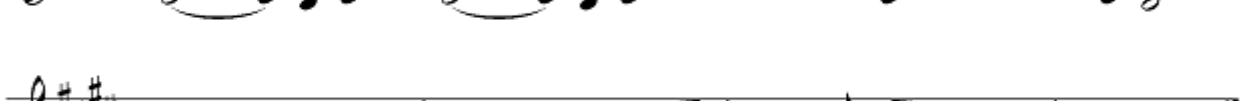
3.

4.

5.

40-mavzu. Fa minor tonalligi

Tonikasi fa bo'lgan minor tonalligi f-moll, kalit oldida to'rtta bemol (Si-bemol, mi-bemol, lya- bemol va re- bemol) bor.

Tabiiy fa minorning VII pog'onasi yarim ton ko'tarilsa –*garmonik*, VI-VII pog'onalari ko'tarilsa *melodik* minor tonalligi bo'ladi.

Fa minorning kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha.

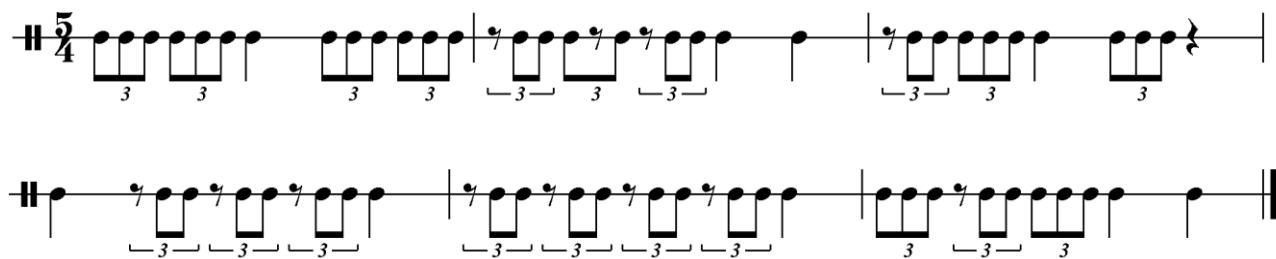
Pog'analarini do minor tonalligida aytib bering.

- a) I, II, III, II, V, VI, V, I.
- b) V, VI^b, VII^b, I, V, VI, IV, VII^b, I.
- v) III, I, III, I, V, VI, IV, II, V, I.
- g) I, VII, I, V, VI, IV, II, III, II, I.

Sekventsialar ayting.

Ritmik mashqlar.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

3.

41-mavzu. Major va minor tonalliklarda intervallar

Berilgan oddiy intervallarni aniqlab aytib kuylab bering.

Lya major tonalligida.

Mi bemol major tonalligida.

Mi major tonalligida.

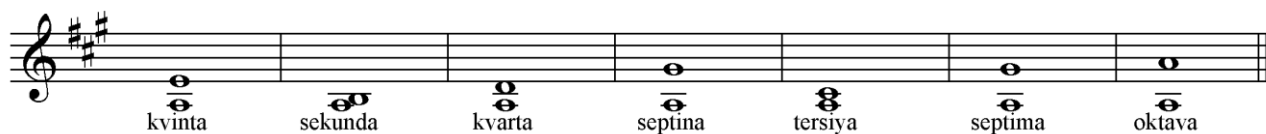
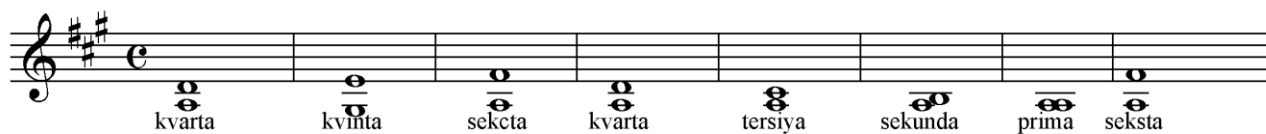
Lya bemol major tonalligida.

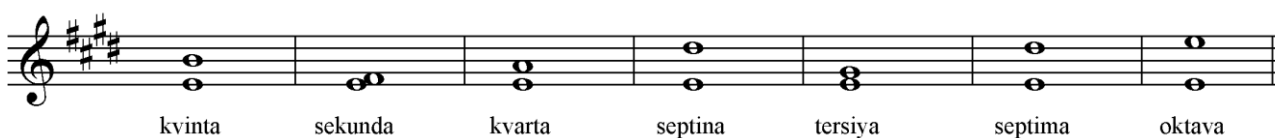

Berilgan oddiy intervallarni kuylab bering.

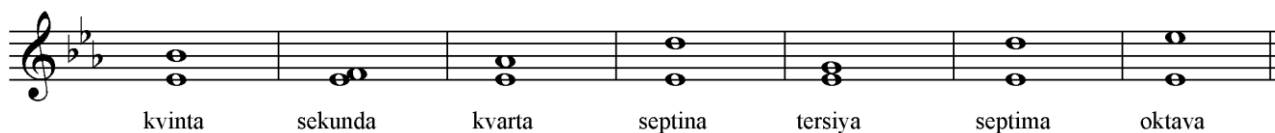
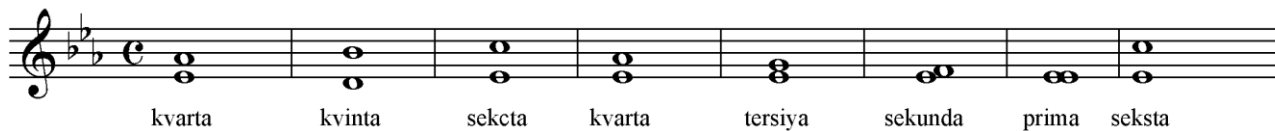
1.

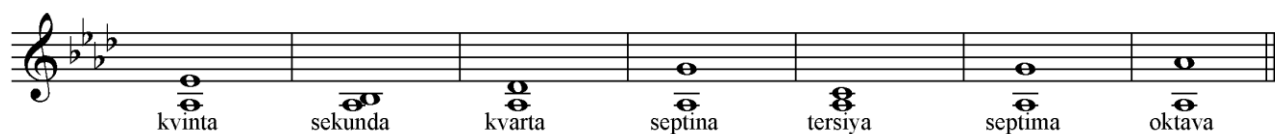
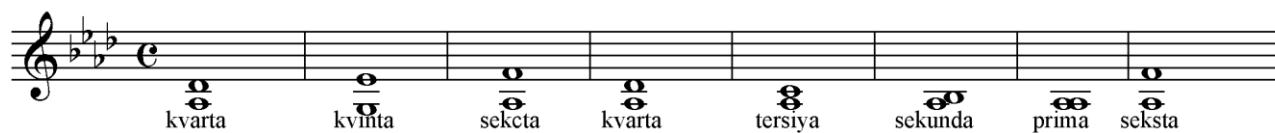
2.

3.

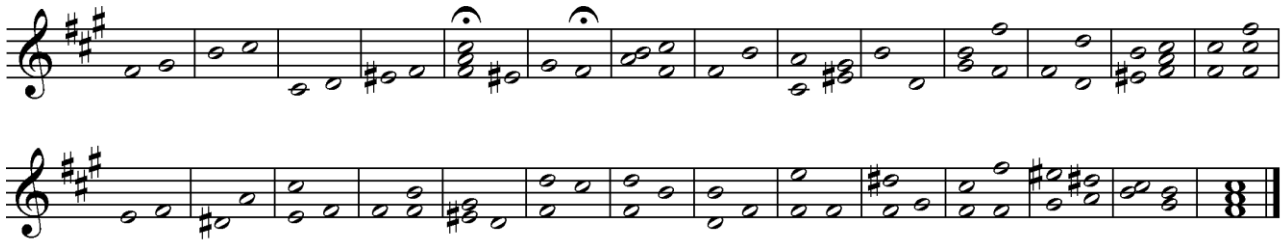

4.

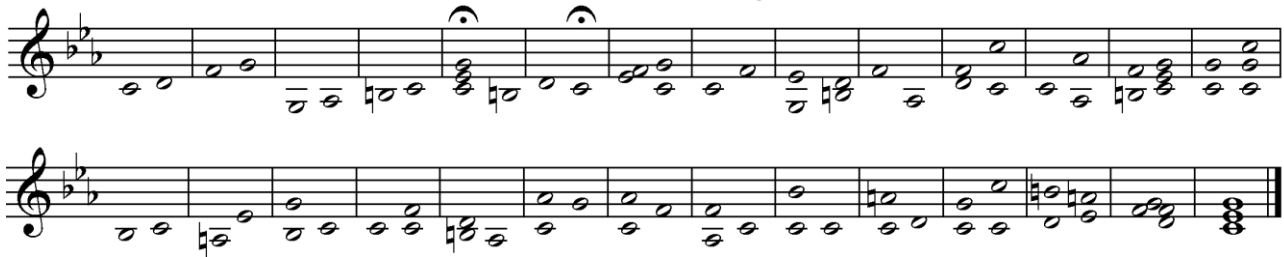
5.

Fa-diez minor tonalligida.

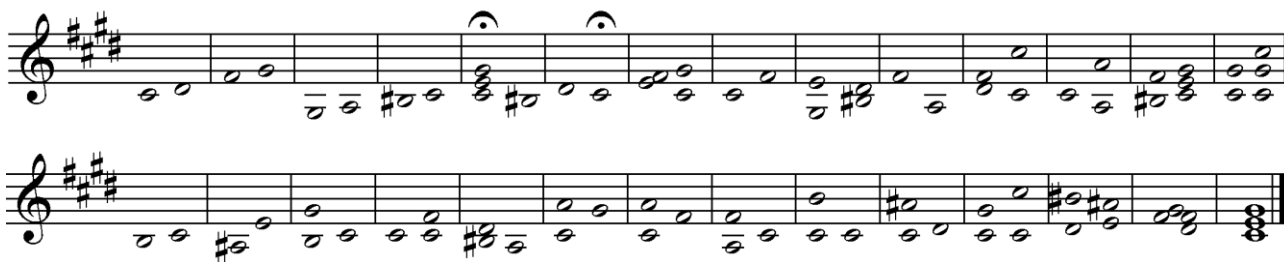
6.

Do minor tonalligida.

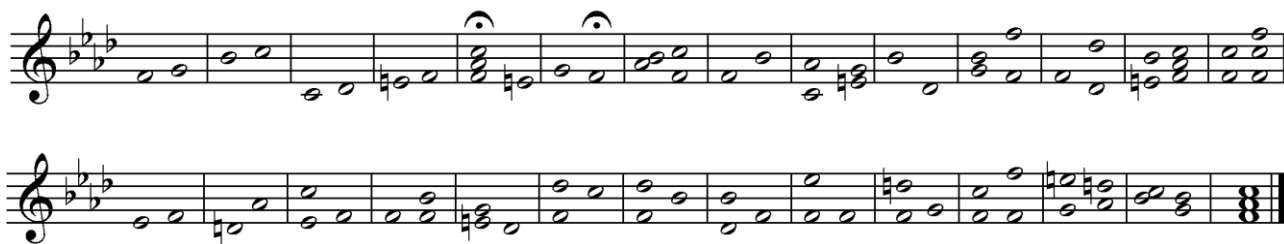
7.

Do diez minor tonalligida. (tabbiy)

8.

Fa minor minor tonalligida.

42-mavzu. Major va minor

Diatonik intervalar

Quyidagi tovushlardan kichik sekunda intervalarini tuzing va kuylab ko'ring.

Quyidagi tovushlardan katta sekunda intervalarini tuzing va kuylab ko'ring.

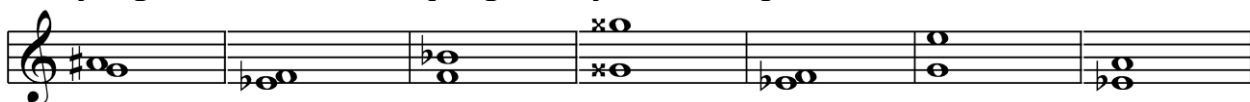
Quyidagi tovushlardan kichik tersiya intervallarini tuzing va kuylab ko'ring.

Quyidagi tovushlardan katta seksta intervallarini tuzing va kuylab ko'ring.

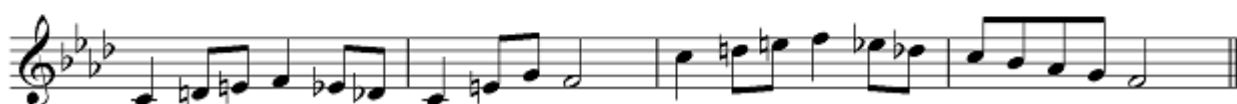

Quyidagi intervallarini aniqlang va kuylab ko'ring.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

43-mavzu. Major va minor tonalliklarda orttirilgan kvarta

Lya, Mi bemol, Mi, Lya bemol hamda Fa-diez, Do, Do diez, Fa minor tonalliklarining hamma bosqichlardan sof kvarta va orttirilgan kvarta intervallarini tuzib chiqamiz va aytib ko'ramiz.

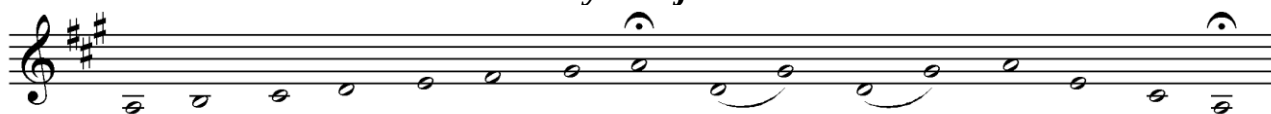
The image displays eight musical staves, each representing a different scale. Each staff contains seven measures, labeled I through VII. Measures I, II, and III show intervals of a perfect fourth (Sof.4). Measure IV shows an augmented fourth (Ortirilgan 4). Measures V, VI, and VII show intervals of a perfect fourth (Sof.4). The scales are: 1. Major (F#): I (C-D), II (D-E), III (E-F#), IV (F#-G), V (G-A), VI (A-B), VII (B-C). 2. Minor (F): I (C-D), II (D-E), III (E-F), IV (F-G), V (G-A), VI (A-B), VII (B-C). 3. Major (C#): I (C-D), II (D-E), III (E-F#), IV (F#-G), V (G-A), VI (A-B), VII (B-C). 4. Minor (C): I (C-D), II (D-E), III (E-F), IV (F-G), V (G-A), VI (A-B), VII (B-C). 5. Major (G#): I (C-D), II (D-E), III (E-F#), IV (F#-G), V (G-A), VI (A-B), VII (B-C). 6. Minor (G): I (C-D), II (D-E), III (E-F), IV (F-G), V (G-A), VI (A-B), VII (B-C). 7. Major (D#): I (C-D), II (D-E), III (E-F#), IV (F#-G), V (G-A), VI (A-B), VII (B-C). 8. Minor (D): I (C-D), II (D-E), III (E-F), IV (F-G), V (G-A), VI (A-B), VII (B-C).

Quyidagi mashqlarni *Lya, Mi bemol, Mi, Lya bemol major* hamda *Fa-diez, Do, Do diez, Fa minor* tonalliklarida aytib ko'ring.

1.

Major.

Lya major

Minor. (*garmonik*)

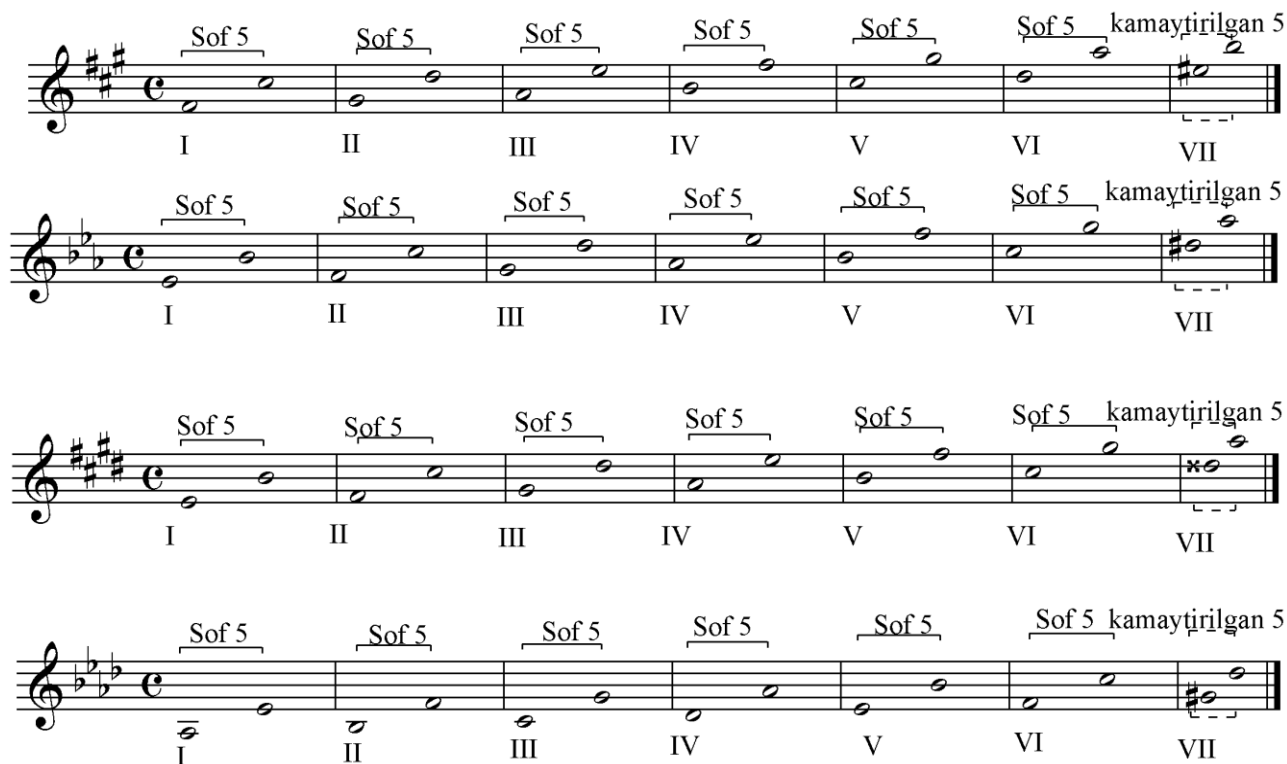
Fa-diez minor

44-mavzu. Major va minor tonalliklarda orttirilgan kvarta tonalliklarda kamaytirilgan kvinta

Lya, Mi bemol, Mi, Lya bemol major hamda Fa-diez, Do, Do diez, Fa minor tonalliklarining hamma bosqichlardan sof kvinta va kamaytirilgan kvinta intervallarini tuzib chiqamiz va aytib ko'ramiz.

Major.

Minor.

I II III IV V VI VII

I II III IV V VI VII

I II III IV V VI VII

I II III IV V VI VII

Quyidagi mashqlarni *Lya, Mi bemol, Mi, Lya bemol major* hamda *Fa-diez, Do, Do diez, Fa minor* tonalliklarida aytib ko'ring.

1.

Major.

Lya major

Minor. (garmonik)

Fa-diez minor

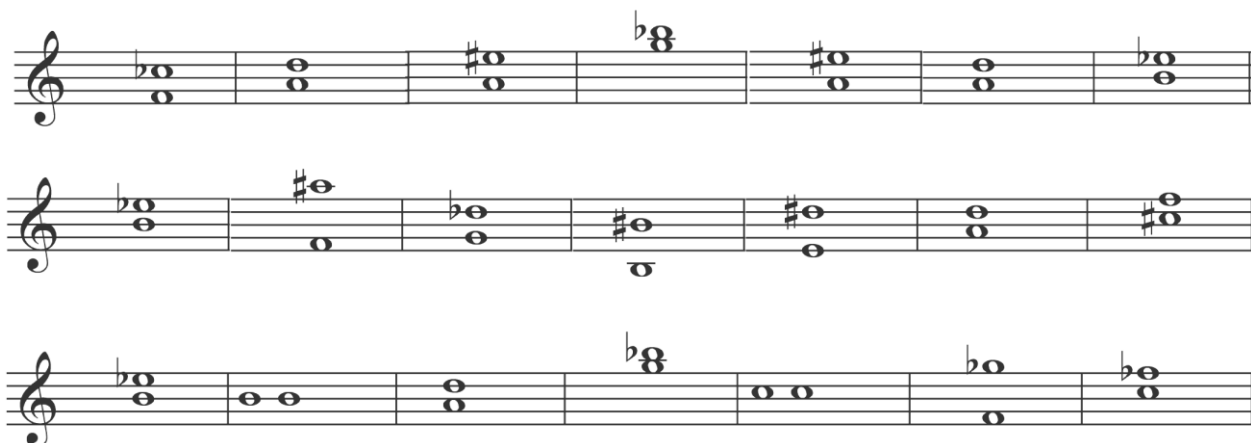
45-mavzu. Orttirilgan va kamaytirilgan (xromatik) intervallar

Ko'rsatilgan tovushlardan yuqoriga qarab intervallarlar tuzing va kuyla ko'ring .

(Ort.1, kam.6, kam.8, ort.3, ort.5, ort.7, ort.3, kam.6, ort.1, ort.7, ort.3, kam.8, kam.3, kam.5, kam.6, kam.8, kam.3, kam.5, ort.1, ort.7, ort.3)

Ko'rsatilgan intervallarni aniqlang va kuylang..

1.

2.

Allegretto

N.Norxo'jayev. Antiqa musobaqa

3.

Moderato

A.Ergashev. "Xumo"

4.

Moderato

X.Hasanova. Tilla yurtim

5.

Adagio

M.Tojiyev. Adajio

46-mavzu. Major va minor tonalliklarda turg'un, noturg'un tovushlar

Major va minor tonalliklarda turg'un, noturg'un tovushlarni kuylang.

Major

Lya major:

Mi bemol major:

Mi major:

Lya bemol major:

Minor

Fa-diez minor:

Do minor:

Do diez minor:

Fa minor:

47-mavzu. Major va minor tonalliklarini T-S-D aylanmalari

Major va minor tonalliklarini T-S-D aylanmalari kuylab ko'ring.

Major

Lya major:

Three staves of musical notation for the Lya major scale (D major). The first staff shows the T (Tonic) cycle: T (D), T6 (F#), and T64 (A). The second staff shows the S (Supertonic) cycle: S (E), S6 (G), and S64 (B). The third staff shows the D (Dominant) cycle: D (A), D6 (F), and D64 (D#). Each cycle is represented by a sequence of notes on a five-line staff, with the cycle name and its corresponding scale degree written below the staff.

Mi bemol major:

Three staves of musical notation for the Mi bemol major scale (Bb major). The first staff shows the T (Tonic) cycle: T (Bb), T6 (D), and T64 (F). The second staff shows the S (Supertonic) cycle: S (C), S6 (Eb), and S64 (G). The third staff shows the D (Dominant) cycle: D (F), D6 (Ab), and D64 (Bb). Each cycle is represented by a sequence of notes on a five-line staff, with the cycle name and its corresponding scale degree written below the staff.

Lya bemol major:

Three staves of musical notation for the Lya bemol major scale (Bb major). The first staff shows the T (Tonic) cycle: T (Bb), T6 (D), and T64 (F). The second staff shows the S (Supertonic) cycle: S (C), S6 (Eb), and S64 (G). The third staff shows the D (Dominant) cycle: D (F), D6 (Ab), and D64 (Bb). Each cycle is represented by a sequence of notes on a five-line staff, with the cycle name and its corresponding scale degree written below the staff.

Minor

Fa-diez minor:

Three systems of musical notation for the Fa-diez minor scale in treble clef. Each system consists of a staff with notes and a chord symbol below it. The notes are: F#4, G#4, A4, B4, C5, D5, E5, F#5. The chord symbols are: T (F#4), T6 (F#4, G#4), T64 (F#4, G#4, A4), S (F#4, G#4, A4), S6 (F#4, G#4, A4, B4), S64 (F#4, G#4, A4, B4, C5), D (F#4, G#4, A4, B4, C5), D6 (F#4, G#4, A4, B4, C5, D5), and D64 (F#4, G#4, A4, B4, C5, D5, E5).

Do minor:

Three systems of musical notation for the Do minor scale in treble clef. Each system consists of a staff with notes and a chord symbol below it. The notes are: F4, G4, A4, B4, C5, D5, E5, F5. The chord symbols are: T (F4), T6 (F4, G4), T64 (F4, G4, A4), S (F4, G4, A4), S6 (F4, G4, A4, B4), S64 (F4, G4, A4, B4, C5), D (F4, G4, A4, B4, C5), D6 (F4, G4, A4, B4, C5, D5), and D64 (F4, G4, A4, B4, C5, D5, E5).

Do diez minor:

Three systems of musical notation for the Do diez minor scale in treble clef. Each system consists of a staff with notes and a chord symbol below it. The notes are: F#4, G#4, A4, B4, C5, D5, E5, F#5. The chord symbols are: T (F#4), T6 (F#4, G#4), T64 (F#4, G#4, A4), S (F#4, G#4, A4), S6 (F#4, G#4, A4, B4), S64 (F#4, G#4, A4, B4, C5), D (F#4, G#4, A4, B4, C5), D6 (F#4, G#4, A4, B4, C5, D5), and D64 (F#4, G#4, A4, B4, C5, D5, E5).

Fa minor:

Three systems of musical notation for the Fa minor scale in treble clef. Each system consists of a staff with notes and a chord symbol below it. The notes are: F4, G4, A4, B4, C5, D5, E5, F5. The chord symbols are: T (F4), T6 (F4, G4), T64 (F4, G4, A4), S (F4, G4, A4), S6 (F4, G4, A4, B4), S64 (F4, G4, A4, B4, C5), D (F4, G4, A4, B4, C5), D6 (F4, G4, A4, B4, C5, D5), and D64 (F4, G4, A4, B4, C5, D5, E5).

Quydagı mashqlarnı *major* hamda *minor* tonalliklarida aytib ko'ring.

1.

Major

Do major.

T T6 T64 S S6

S64 D D6 D64 T

Do major.

T T6 T64

S S6 S64

D D6 D64 T

2.

Minor

Lya minor .(tabbiy)

T T6 T64 S S6

S64 D D6 D64 T

Lya minor. (garmonik)

T T6 T64

S S6 S64

D D6 D64 T

Mavzularni mustahkamlash uchun savollar

1. Major gammasining pog'onalari qaysi tartibda joylashadi?
2. Gamma pog'onalarining har biriga raqamli belgilardan tashqari yana qanday nomlar qo'yilgan?
3. Barcha major tonalliklarni qanday ajratiladi?
4. Barcha diezli major tonalliklarini aytib bering?
5. Barcha bemolli major tonalliklarini aytib bering?
6. Qanday tonalliklar yondash deyiladi?
7. Parallel minor tonikasi majorning qaysi pog'onasida bo'ladi?
8. Minor gammasining qaysi pog'onalarida diezlar va bemollar hosil bo'ladi?
9. Barcha diezli minor gammalarini aytib bering?
10. Barcha bemolli minor gammalarini aytib bering?
11. Diyezli tonalliklar nima?
12. Bemolli tonalliklar nima?
13. Diyezli major tonalliklari qanday tartib bo'yicha joylashadilar?
14. Barcha diyezli major tonalliklarining soni qancha?
15. Diyezli major tonalliklarini kvinta davrasi tartibi bo'yicha sanab bering.
Ulardan birinchisi va oxirgisi qanday ataladi?
16. Bemolli major tonalliklari qanday tartib bo'yicha joylashadilar?
17. Barcha bemolli major tonalliklarining soni qancha?
18. Bemolli major tonalliklarini kvinta davrasi tartibi bo'yicha sanab bering.
Ulardan birinchisi va oxirgisi qanday ataladi?
19. Kalit alteratsiya belgilari nima?
20. Diyezli tonalliklarning alteratsiya belgilari qanday tartib bo'yicha qo'shiladilar?
Bemolli tonalliklarning alteratsiya belgilari-chi?
21. Kalit yonidagi diyez va bemol alteratsiya belgilari qanday tartib bo'yicha yoziladi? Diyez va bemollar bir-biriga nisbatan qanday tartibda yoziladi?
22. Major tonalliklarida oxirgi diyez yoki bemol belgisi qaysi pog'onaga to'g'ri keladi?
23. Major tonalliklarining kvinta davrasi nima? Kvarta davrasi-chi?
24. Eshitilishi bo'yicha major tonalliklarining soni qancha?

VI bob. Xalq musiqasi ladlari

48-mavzu.

Xalq musiqasining yetti pog'onali diatonik ladlari

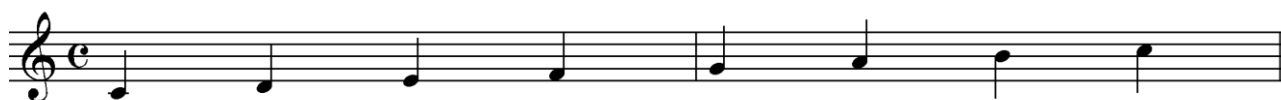
Xalq musiqasida ketma-ket kelgan va turli diatonik pog'onalardan tuzilgan yetti pog'onali ladlar ko'p uchraydi. Biz bilamizki, lad pog'onalarining birin-ketin kelishi, tovushqatorda katta va kichik sekundalar joylashishiga bog'liq.

Xalq musiqasi ladlarining tabiiy major va minordan farqi

Qadimgi nomi	Hozirgi major-minor tuzilmasidagi o'rni	Diatonik tovushqatordagi o'rni
Ioniy	diatonik tabiiy do major	c tovushidan boshlab tuziladi
Doriy	6-bosqichi ko'tarilgan minor	d tovushidan boshlab tuziladi
Frigiy	2-pog'onasi pasaytirilgan minor	e tovushidan boshlab tuziladi
Lidiy	4 – pog'onasi ko'tarilgan major	f tovushidan boshlab tuziladi
Miksolidiy	7-pog'onasi pasaytirilgan major	g tovushidan boshlab tuziladi
Eoliy	tabiiy minor	a tovushidan boshlab tuziladi
Gipofrigiy yoki Lokriy	2 va 5-bosqichlari yarim ton ko'tarilgan minor	h tovushidan boshlab tuziladi

Xalq ladlari diatonik tovushqatordagi ma'lum tovushlardan tuzilganda, yuqoridagi jadvalda ko'rsatilganidek hech qanday alteratsiya belgilariga ega bo'lmaydi:

Ioniy ladi.

Doriy ladi.

Frigiy ladi.

Lidiy ladi.

Miksolidiy ladi.

Eoliy ladi.

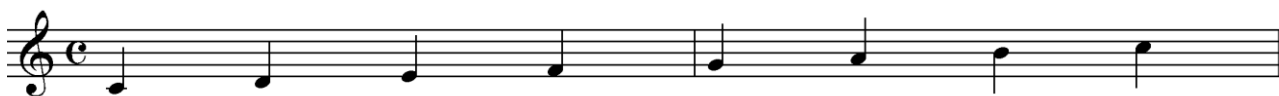
Gipofrigiy yoki Lokriy ladi.

1. Ioniyladi — tabiiy majorga muvofiq keladigan lad.
2. Miksolidiy ladi – kichik septimali. VII pog'onasi pasaytirilgan major ladi.
3. Lidiy ladi - orttirilgan kvartali, IV pog'onasi ko'tarilgan major ladi.
4. Eoliy ladi - tabiiy minorga muvofiq keluvchi lad.
5. Doriy ladi - katta sekstali. VI pog'onasi ko'tarilgan minor ladi.
6. Frigiy ladi - kichik sekundali, II pog⁴onasi pasaytirilgan minor ladi.
7. Lokriy ladi – tonikasi kamaytirilgan uchtovushlikdan iborat bo'lgan lad.

49-mavzu. Ioniyladi

Ioniyladi — tabiiy majorga muvofiq keladigan lad.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

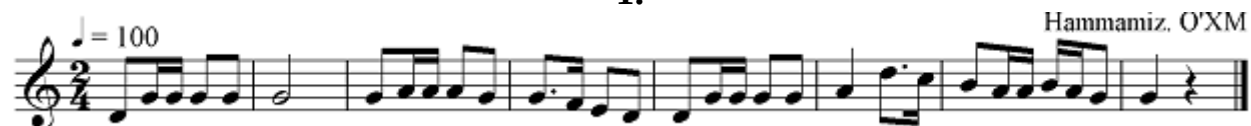

50-mavzu. Miksolidiy ladi

Miksolidiy ladi - kichik septimali. VII pog'onasi pasaytirilgan major ladi.

1.

2.

3.

4.

5.

Allegretto X.Hasanova. Mehr qo'shig'i

6.

$\text{♩} = 120$ Charx II. O'XM

7.

$\text{♩} = 120$ Askar. O'XM

8.

$\text{♩} = 72$ Saba yurgil. O'XM

51-mavzu. Lidiy ladi

Lidiy ladi - orttirilgan kvartali, IV pog'onasi ko'tarilgan major ladi.

1.

2.

3.

4.

52-mavzu. Eoliy ladi

Eoliy ladi - tabiiy minorga muvofiq keluvchi lad.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

53-mavzu.

Frigiy ladi

Frigiy ladi - kichik sekundali, II pog onasi pasaytirilgan minor ladi.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

54-mavzu. Doriy ladi

Doriy ladi - katta sekstali. VI pog'onasi ko'tarilgan minor ladi.

1.

2.

3.

4.

55-mavzu. Ikki ovozlik mashqlar

1.

Moderato

2.

Moderato

The musical score is written for piano in D major (two sharps) and 2/4 time. It is marked 'Moderato' and begins with a mezzo-piano (*mp*) dynamic. The score is organized into four systems, each with a treble and bass staff. The first system contains six measures. The second system contains five measures. The third system contains four measures. The fourth system contains five measures and ends with a double bar line. The melody is primarily in the treble staff, while the bass staff provides a steady accompaniment of eighth notes.

3.

Allegretto

The musical score is written for two staves, treble and bass clef, in 3/4 time. The tempo is marked 'Allegretto'. The piece consists of four systems of music. The first system shows the beginning of the piece with a treble staff starting on a half note and a bass staff with a whole rest. The second system continues the melody in the treble staff and adds a bass line. The third system shows further development of the melody and bass line. The fourth system concludes the piece with a final cadence in both staves.

4.

Moderato

The musical score is written for two staves in 4/4 time. The tempo is marked 'Moderato'. The key signature has one flat (B-flat). The score consists of 12 measures. The first system contains measures 1-4, the second system contains measures 5-8, and the third system contains measures 9-12. The melody is primarily in the right hand, with accompaniment in the left hand. The piece concludes with a double bar line at the end of measure 12.

5.

Moderato

The first system of musical notation consists of two staves. The top staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 6/8 time signature. It contains a sequence of eighth and quarter notes, with a half note at the end of the first measure. The bottom staff begins with a bass clef, the same key signature and time signature, and contains a similar sequence of eighth and quarter notes, also ending with a half note. A dynamic marking of *mp* (mezzo-piano) is placed between the two staves.

The second system of musical notation consists of two staves. The top staff continues the melodic line with eighth and quarter notes, featuring a slur over the first two measures. The bottom staff continues the accompaniment with eighth and quarter notes, also featuring a slur over the first two measures.

The third system of musical notation consists of two staves. The top staff continues the melodic line, including a quarter rest in the fourth measure. The bottom staff continues the accompaniment, also including a quarter rest in the fourth measure.

The fourth system of musical notation consists of two staves. The top staff continues the melodic line, ending with a half note. The bottom staff continues the accompaniment, ending with a half note. The system concludes with a double bar line.

6.

Allegro

The musical score is written for a piece in D major (two sharps) and 2/4 time. It is marked **Allegro**. The score consists of four systems of two staves each. The melody is in the upper staff, and the accompaniment is in the lower staff. The piece ends with a double bar line.

System 1: The melody starts with a quarter note D4, followed by a quarter note E4, a quarter note F#4, and a quarter note G4. The accompaniment starts with a quarter note D4, followed by a quarter note E4, a quarter note F#4, and a quarter note G4.

System 2: The melody continues with a quarter note A4, a quarter note B4, a quarter note C5, and a quarter note D5. The accompaniment continues with a quarter note D4, a quarter note E4, a quarter note F#4, and a quarter note G4.

System 3: The melody continues with a quarter note E4, a quarter note F#4, a quarter note G4, and a quarter note A4. The accompaniment continues with a quarter note D4, a quarter note E4, a quarter note F#4, and a quarter note G4.

System 4: The melody continues with a quarter note B4, a quarter note C5, a quarter note D5, and a quarter note E5. The accompaniment continues with a quarter note D4, a quarter note E4, a quarter note F#4, and a quarter note G4.

Allegro

56-mavzu. Tonalliklarni aniqlash

Transpozitsiya

Kalit oldi va tasodifiy alteratsiya belgilari, kuyning tuzilishi, uning boshlanishi va tugash bosqichi, uning tonikasi, uchtovushligini belgilovchi asosiy va tayanch tovushlar berilgan kuyning lad va tonalliklarini aniqlovchi asosiy vositalar hisoblanadi.

Kuyning so'nggi tovushidan tonallikni hamisha ham aniqlash mumkin bo'lavermaydi. Chunki, ba'zi asarlarda kuy tonikadan boshqa bosqichlarda tugashi, bundan tashqari, kuy birinchi bosqich tovushi bilan boshlanmasligi ham mumkin.

Agar kuy jo'r bo'luvchi ovozlarga ega bo'lsa, uning ladi va tonalligini aniqlash oson bo'ladi. Bunda jo'r bo'luvchi akkordlar yordam beradi. Ayniqsa, oxirgi akkord tonika tovushlaridan tuzilgan bo'ladi.

Musika asarining tonalligini aniqlashda asosan uchta usuldan foydalanish maqsadga muvofiq:

- 1) kalit oldi belgilariga ko'ra;
- 2) boshlanish va tugash tovushlari orqali va;
- 3) asarni ijro etib yoki ijroni tinglab aniqlash, yakuniy xulosaga kelish mumkin.

Musika asarining biror tonallikdan boshqa tonallikka ko'chirilishi **transpozitsiya** deyiladi. Transpozitsiya ayniqsa, vokal ijrochiligida keng qo'llaniladi. Bundan tashqari, transpozitsiya biror musika asarining asl ko'rinishidan boshqa bir asbobga, masalan, qashqar rubobi uchun yozilgan p'esani g'ijjakka moslab qaytadan yozishda ham qo'llaniladi.

Transpozitsiya uch usul orqali, ya'ni:

- **mazkur intervalda o'zgarish yasash;**
- **kalit belgilarini o'zgartirish;**
- **kalitning o'zini o'zgartirish** yo'li bilan amalga oshiriladi.

Biror intervalda transpozitsiya qilish lozim bo'lganda, oldin transpozitsiya qilinadigan tonallik aniqlanadi. Masalan, si majordan sof kvarta yuqoriga transpozitsiya qilsak, yangi tonallik mi bemol major bo'ladi. Barcha notalar original tonallikda qaysi pog'ona va akkordlarga mos kelishi oldindan aniqlanib, mi bemol major tonalligiga ko'chiriladi.

Komp'yuter tizimlarida, masalan, nota matnlari tahririga mo'ljallangan *Sibelius Finale* komp'yuter dasturining 1, 2, 3, 4, 5, 6 - versiyalarida bu ma'lum murvatni bosish orqali engil amalga oshiriladi.

Ikkinchi usul xromatik yarim ton yuqoriga yoki pastga qarab transpozitsiya qilishdan iborat. Bu holda kalit yonidagi belgilar o'zgaradi, notalar o'z holicha qoladi, tasodifiy belgilar esa yangi kalit belgisining ko'tarilishi yoki pasaytirilishiga qarab o'zgarib turadi.

Masalan, Iya bemol majordan Iya majorga transpozitsiya qilsak: a) kalit yonidagi 4 ta bemolni 3 ta diyez belgisi bilan almashtiramiz;

b) agar tasodifiy belgilar uchrasa, bekarlarni diyezlar bilan, bemollarni esa bekarlar bilan almashtiramiz.

v) uchinchi usulda nota yo'liga yangi kalit tanlanib, original tonallik tonikasi qayerda yozilgan bo'lsa, yangi tonallik tonikasi ham o'sha erda yozilaveradi.

Transpozitsiya qilingan kuylarni kuylab ko'ring.

a) Ma'lum bir interval bo'yicha transpozitsiya qilish, masalan, kat.2 yuqoriga:

b) Berilgan asarda pog'onalar va akkordlarni belgilab chiqish orqali transpozitsiya qilish, masalan, sof. 4 pastga:

d) Kalit belgilarini o'zgartish orqali-transpozitsiya qilish, masalan, 0,5 ton pastga:

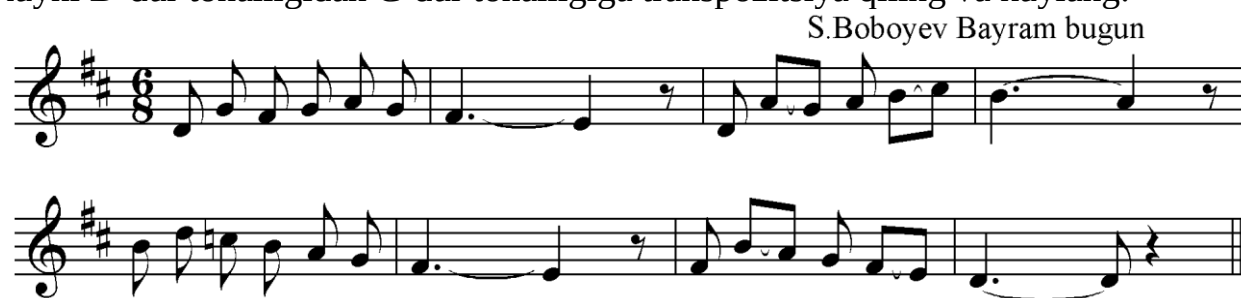

e) Kalitning o'zini o'zgartish orqali transpozitsiya qilish, masalan, C-dur ga B-dur ga:

Kuyni D-dur tonalligidan C-dur tonalligiga transpozitsiya qiling va kuylang.

Kuyni 2,5 tonga yuqoriga transpozitsiya qiling va kuylang.

Kuyni 6,0 tonga yuqoriga transpozitsiya qiling va kuylang.

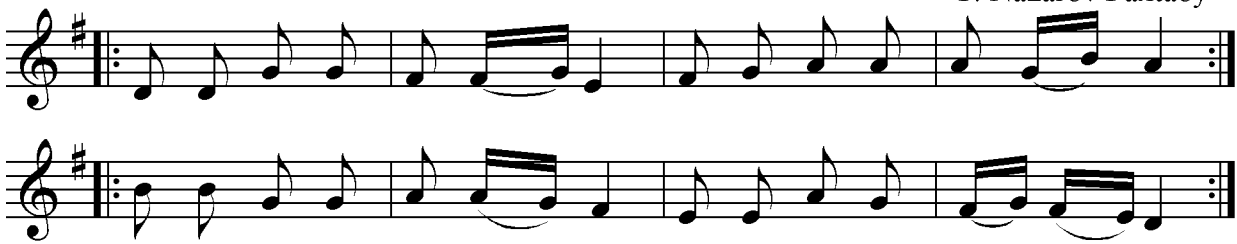

Kuyni F-durdan H-durga transpozitsiya qiling,akkordlarini aniqlang va kuylab ko'ringlar.

Kuyni 3,5 tonga yuqoriga transpozitsiya qiling va kuylang.

F. Nazarov Paxtaoy

Mavzularni mustahkamlash uchun savollar

1. Xalq musiqasi yetti pog'onali ladlarni pog'onalarining diatonik tuzilmasi nimaga bog'liq bo'ladi?
2. Yettinchi pog'onasi pasaytirilgan majorga qandaylad deyiladi?
3. Xalq musiqasida qaysi ko'rinishdagi diatonik etti pog'onali ladlar uchraydi?
4. To'rtinchi pog'onasi ko'tarilgan majorga qanday lad deyiladi?
5. Pog'onalari kichik sekunda hosil qilmaydigan ladning nomini aytib bering?
6. Oltinchi pog'onasi ko'tarilgan minorga qanday lad deyiladi?
7. Pentatonika tovushqatori nechta pog'onadan iborat?
8. Ikkinchi po'g'onasi pasaytirilgan minorga qanday lad deyiladi?
9. Pentatonikaning pog'onalari izchil kelishida qanday intervallar hosil bo'ladi?
Qaysi lادلarga o'zgaruvchan ladlar deyiladi?
10. Musiqada major va minor ladlaridan tashqari, boshqa ladlar mavjudmi?
11. Qadimda G'arbiy Yevropa va Sharq musiqasida qanday ladlar qo'llanilgan?
12. Yettita qadimiy ladlar nomlarini sanab bering.
13. Xalq musiqasida bu lادلarning qaysi birlari uchraydi?
14. Tetraxord nima?
15. Tetraxordlarning qancha turi bor va ular bir-biridan nimasi bilan farq qiladi?
16. Quyidagi lادلarni tabiiy major va tabiiy minor bilan taqqoslagan holda tavsiflab bering: doriy, frigiy, lidiy, miksolidiy.
17. Yuqorida ko'rsatilgan lادلardan qaysilarining turg'un pog'onalari major uch-tovushligidan iborat? Minor uch-tovushligidan-chi?
18. Quyidagi lادلarning bir-biridan farq qiluvchi lad belgilarini ko'rsating: doriy, frigiy, lidiy, miksolidiy.

19. Pentatonikaning major va minor bilan o'xshash va farq qiluvchi elementlarini ko'rsating.
20. Pentatonikaning farq qiluvchi lad belgilarini ko'rsating.
21. Ikkita orttirilgan sekundali lad gammasi qanday tuziladi?
22. O'zgaruvchan lad nima?
23. Major-minor deb qanday ladga aytiladi?
24. Butun tonli gamma qanday bo'ladi va unda qancha pog'ona bor?
25. Har bir kuyni ladi aniqlangandan keyin, va kuylab ko'ring..

Shoshmasdan O'zbek xalq qo'shig'i "Paxta do'ndiq"

Bir tekis, shoshmasdan Tatarcha

Sho'x O'zbek xalq qo'shig'i "To'y myborak"

Sho'x O'zbek xalq qo'shig'i "Nigirim kelur"

Sekin Qoraqalpoq xalq qo'shig'i "Aruxon"

Sekin O'zbek xalq qo'shig'i "Chaman ichra"

VII bob

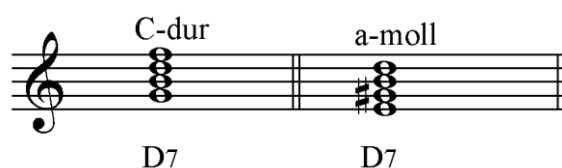
Septakkordlar

57-mavzu. Septakkord. Dominantseptakkord va uning aylanmalari

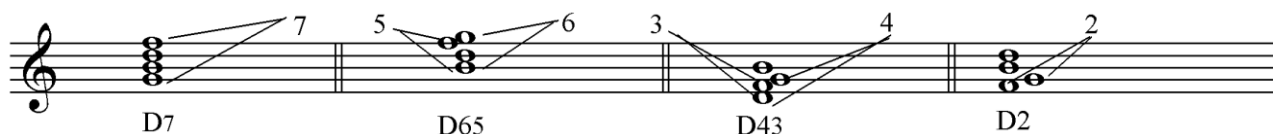
Tertsiya asosida joylashgan, to'rt tovushli akkordga **septakkord** deyiladi. Septakkordning ikki chetidagi tovushlar oralig'i septima intervalini hosil qilganligi uchun bu akkord septakkord nomini olgan.

Musiqada septakkord xilma-xil ko'rinishlarda qo'llaniladi. Major va garmonik minorning 5 – pog'onasidan tuzilgan septakkord eng ko'p tarqalgan septakkordlardan biridir. Bu akkord **dominantseptakkord** deyiladi.

Dominantseptakkord yuqori tomondan kichik tertsiya qo'shilgan major uchtovushligidan (kat.3 + kich.3 + kich.3) tuziladi. Dominantseptakkord tovushlari asosiy tovushdan boshlab sanalganda: prima (akkordning negizi), tertsiya, kvinta va septima (akkord cho'qqisi) lardan iborat bo'ladi. Dominantseptakkord quyidagi belgi bilan yoziladi: - **D₇**

Dominantseptakkord 3 ta aylanmaga ega, bulardan birinchi aylanma - kvintsektakkord (**D_{6/5}**). Ikkinchi aylanma – tertskvartakkord (**D_{4/3}**) va uchinchi aylanma – sekundakkord (**D₂**) deb aytiladi.

Dominantseptakkord aylanmalarining nomi, akkordning eng pastki tovushi – negizidan cho'qqisiga qarab tuziladigan tovushlar intervallariga asoslanadi.

Biror tonallik yoki tovushdan dominantseptakkord yoki aylanmalarini tuzish uchun dastlab, akkordni tashkil qiluvchi intervallarning joylashishi va tuziladigan pog'onalarining kelish tartibini bilish zarur.

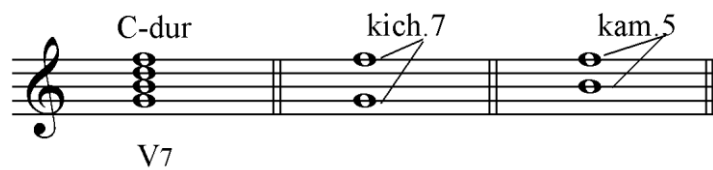
Dominantseptakkord (D₇) – kat.3 + kich.3 + kich.3; 5 – pog'onadan;

Dominantkvintsektakkord (D_{6/5}) – kich.3+kich.3+kat.2; 7–pog'onadan;

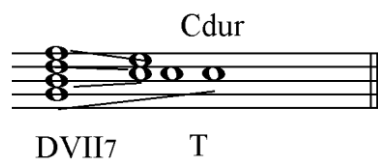
Dominanttertskvartakkord (D_{4/3}) – kich.3 + kich.2 + kat.3; 2 – pog'onadan;

Dominantsekundakkord (D_2) – kat.2 + kat.3 + kich.3; 4 – pog'onadan tuziladi.

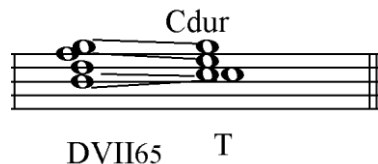
Dominantseptakkord noohangdosh akkordlarga kiradi. Uning tarkibida ikkita noohangdosh interval bor, bular kich.7 va kam.5 intervallaridir.

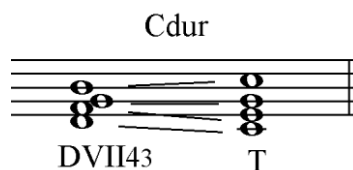
Dominantseptakkord kvintasiz, asosiy tovushi uchlantirilgan to'liq bo'lmagan tonika uchtovushligiga yechiladi: bunda 5, 7 va 2 – pog'onalar 1 – pog'onaga o'tadi, 4 – pog'ona esa 3 – pog'onaga o'tadi, 5 – pog'ona kvarta yuqoriga ko'chadi.

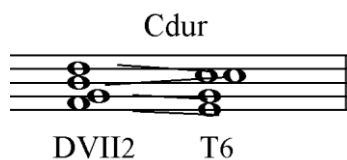
Kvintsextakkord primasi juftlantirilgan, to'liq bo'lmagan tonika uchtovushligiga yechiladi: 7 va 2 – pog'onalar 1 – pog'onaga, 4 – pog'ona 3 – pog'onaga o'tadi, 5 – pog'ona o'z o'rnida qoladi.

Tertskvartakkord asosiy tovushi oktavaga juftlantirilgan, to'liq tonika uchtovushligiga yechiladi: 2- pog'ona 1 – pog'onaga, 4 – pog'ona 3 – pog'onaga o'tadi, 5 – pog'ona o'z o'rnida qoladi; 7 – pog'ona esa oktavaga juftlantirilgan 1- pog'onaga o'tadi.

Sekundakkord primasi juftlantirilgan tonika sekstakkordiga yechiladi: 6 – pog'onasi 3 – pog'onaga o'tadi, 5 – pog'ona o'z o'rnida qoladi, 7 va 2 – pog'onalar 1 – pog'onaga o'tadi:

Dominantseptakkordni aylanmalari bilan kuylab ko'ramiz

Major.

D7 T D65 T D43 T D2 T6

D7 T D65 T D43 T D2 T6

D7 T D65 T D43 T D2 T6

D7 T D65 T D43 T D2 T6

D7 T D65 T D43 T D2 T6

D7 T D65 T D43 T D2 T6

D7 T D65 T D43 T D2 T6

D7 T D65 T D43 T D2 T6

58-mavzu.

Minor
(garmonik)

D7 T D65 T D43 T D2 T6

The image displays eight musical staves, each representing a different key signature for the 59th mode. Each staff shows a sequence of chords: D7, T, D65, T, D43, T, D2, and T6. The staves are arranged in four pairs, each pair showing a different key signature (D major, D minor, D# major, D# minor).

59-mavzu. Yetakchi septakkordlar (DVII₇). Ikkinchi pog'ona septakkordi (SII₇)

Septakkordlar orasida dominantseptakkorddan tashqari yetakchi septakkordlar ham ko'p qo'llaniladi. Ular tabiiy va garmonik majorning, shuningdek, garmonik minorning 7 – pog'onasida tuziladi va **yetakchi septakkord** deyiladi.

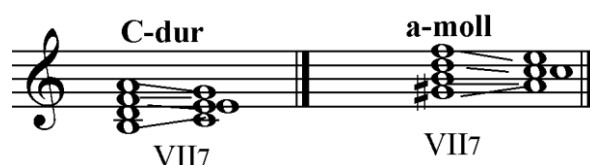
Yetakchi septakkordning ikki chetidagi tovushlar tabiiy majorda kichik septima intervalini hosil qiladi va **kichik yetakchi septakkord** deyiladi. Kichik yetakchi septakkord ustki tomonidan katta tertsiya qo'shilgan kamaytirilgan uchtovushliklardan tuziladi (kich.3, kich.3, kat.3).

Yetakchi septakkordning ikki chetidagi tovushlari garmonik major va minorda kamaytirilgan septimani tashkil qiladi. Shuning uchun ham u **kamaytirilgan yetakchi**

septakkord deyiladi. Kamaytirilgan yetakchi septakkord kamaytirilgan uchtovushlikdan iborat bo'lib, ustki tomonidan kichik tertsiya qo'shiladi (kich.3, kich.3, kich.3). Yetakchi septakkord quyidagicha yoziladi – **DVII₇**.

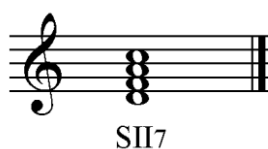
Yetakchi septakkordlar ham uchta aylanmaga ega bo'lib, ular asosiy va aylanma septakkordlar tarzida qo'llaniladi. Yetakchi septakkordlar: a) tertsiyasi juftlantirilgan tonika uchtovushligiga yechiladi:

Uoki **D₇** hamda uning aylanmalari orqali **T** ga yechiladi.

Septakkordlarning keng tarqalgan turlaridan yana biri, bu ikkinchi bosqich septakkordidir. Ikkinchi bosqich septakkordining tertsiyasi, kvintasi va septimasi subdominantaga tegishli, primasi esa tovushqatorning ikkinchi pog'onasi tovushi bo'lganligi uchun ushbu akkord **SII₇** bilan belgilanadi.

SII₇ tovushqatorning ikkinchi pog'onasidan boshlab tuziladi. Uning intervallari kich.3., kat.3., kich.3. ni, chetki tovushlari esa kich.7 ni tashkil etadi.

Subdominantseptakkord dominantseptakkord va uning aylanmalari orqali tonikaga yechiladi.

Yetakchi septakkordlarni aylanmalari bilan kuylab ko'ramiz

Major.

VII7 VII65 VII43 VII2
 VII7 VII65 VII43 VII2
 VII7 VII65 VII43 VII2
 VII7 VII65 VII43 VII2
 VII7 VII65 VII43 VII2
 VII7 VII65 VII43 VII2
 VII7 VII65 VII43 VII2
 VII7 VII65 VII43 VII2
 VII7 VII65 VII43 VII2
 VII7 VII65 VII43 VII2
 VII7 VII65 VII43 VII2
 VII7 VII65 VII43 VII2

VII7 VII65 VII43 VII2

Garmonik major.

VII7 VII65 VII43 VII2

VII7 VII65 VII43 VII2

VII7 VII65 VII43 VII2

VII7 VII65 VII43 VII2

VII7 VII65 VII43 VII2

VII7 VII65 VII43 VII2

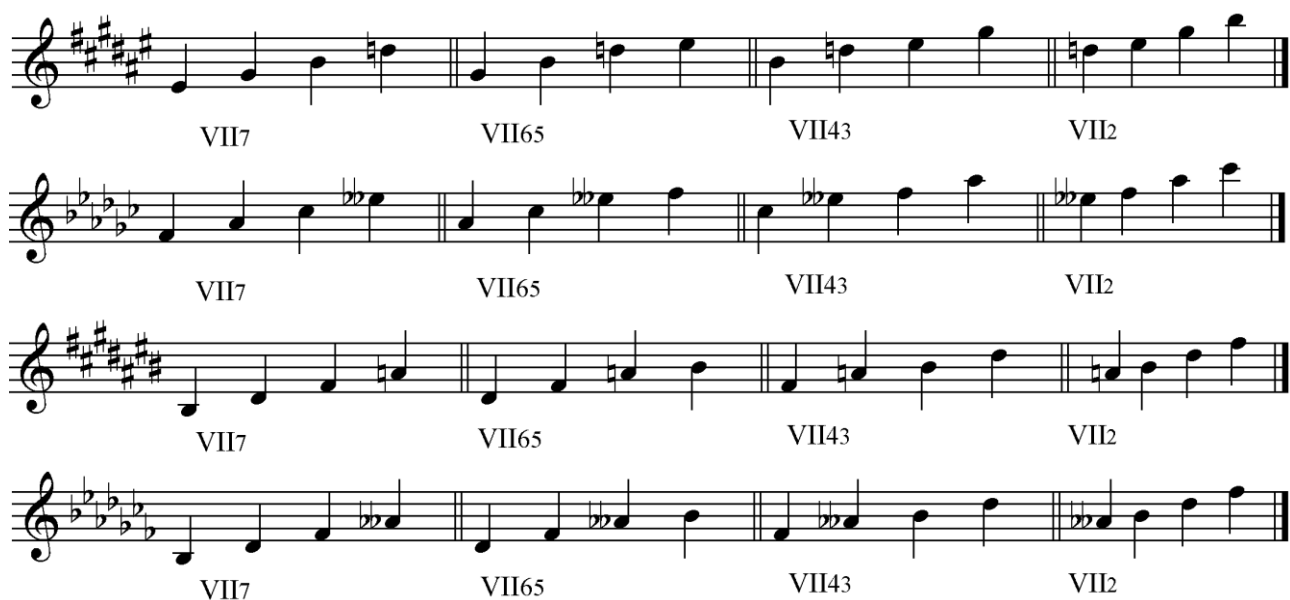
VII7 VII65 VII43 VII2

VII7 VII65 VII43 VII2

VII7 VII65 VII43 VII2

VII7 VII65 VII43 VII2

VII7 VII65 VII43 VII2

60-mavzu. Subdominantseptakkord (II₇) aylanmalari major tonalliklarida kuylab ko'ramiz

Two staves of music in B-flat major. The first staff contains the following harmonic progressions: II7, D43, T, II65, D2, T6. The second staff contains: II43, D7, T, II2, D65, T. The music is written in a single system with a repeat sign at the end of the second staff.

61-mavzu. Garmonik solfedijo

1.

Moderato

Two staves of music in C major, marked Moderato and p. The first staff features a melody with a slur over the first four measures and a fermata in the fifth. The second staff provides a harmonic accompaniment with chords and moving lines. The piece concludes with a double bar line.

2.

Moderato

Exercise 2 is a piece in 4/4 time, marked Moderato. It consists of two systems of two staves each. The first system features a melody in the upper staff with a long slur over the first four measures, and a bass line with a long slur over the first four measures. The second system continues the melody and bass line, with the melody ending on a whole note and the bass line ending on a whole note.

3.

Moderato

Exercise 3 is a piece in 4/4 time, marked Moderato. It consists of two systems of two staves each. The first system features a melody in the upper staff with a long slur over the first four measures, and a bass line with a long slur over the first four measures. The second system continues the melody and bass line, with the melody ending on a whole note and the bass line ending on a whole note.

4.

Moderato

Exercise 4 is a short piece in D major, 4/4 time, marked Moderato. It consists of two systems of two staves each. The first system has four measures, and the second system has four measures. The melody is in the right hand, and the bass line is in the left hand. The key signature has two sharps (F# and C#).

5.

Moderato

Exercise 5 is a short piece in D major, 4/4 time, marked Moderato. It consists of two systems of four staves each. The first system has four measures, and the second system has four measures. The melody is in the right hand, and the bass line is in the left hand. The key signature has two sharps (F# and C#).

6.

Moderato

Musical score for exercise 6, Moderato, in C major, 4/4 time. The score consists of two systems of two staves each. The first system shows a piano introduction with a half-note bass line and a treble line starting with a half-note chord. The second system continues the piano part with a more active treble line and a steady bass line. The exercise concludes with a final chord in the piano part.

7.

Allegro moderato

Musical score for exercise 7, Allegro moderato, in D major, 4/4 time. The score consists of two systems of two staves each. The first system shows a piano introduction with a half-note bass line and a treble line starting with a half-note chord. The second system continues the piano part with a more active treble line and a steady bass line. The exercise concludes with a final chord in the piano part.

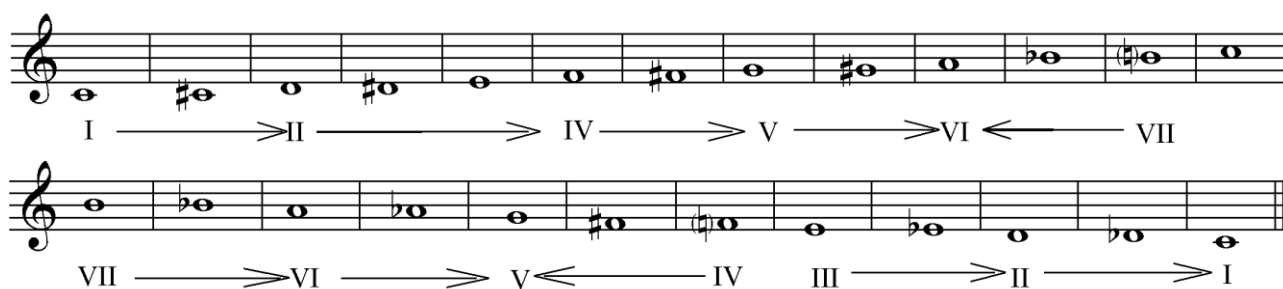
62-mavzu. Xromatik gamma

Barcha xromatik gammalar birin – ketin keladigan yarim tonliklardan tuziladi. Xromatik gamma mustaqil ko'rinishli lادلarni hosil qila olmaydi, uning negizi major yoki minor gammasi hisoblanadi.

Xromatik gamma major yoki minor tabiiy gammalaridagi katta sekundalarning xromatik tovushlar yordami bilan to'ldirilishidan hosil bo'ladi. Ularning yozilishi qoidasi tonalliklar uyushiqiligiga asoslanadi.

Majorda bu qoidalar quyidagi tartibda bo'ladi: gammaning barcha asosiy pog'onalari o'zgarmaydi, katta sekundalar yuqoriga tomon I, II, IV va V – pog'onalarining ko'tarilishi bilan to'ldiriladi, pastga tomon VI – pog'onaning ko'tarilishi o'rniga, VII– pog'ona pasaytiriladi.

Pastga tomon harakat qilganda, katta sekundalar: VII, VI, III, II–pog'onalar pasaytirilishi bilan to'ldiriladi, V – pog'onani pasaytirish o'rniga IV – pog'ona ko'tariladi.

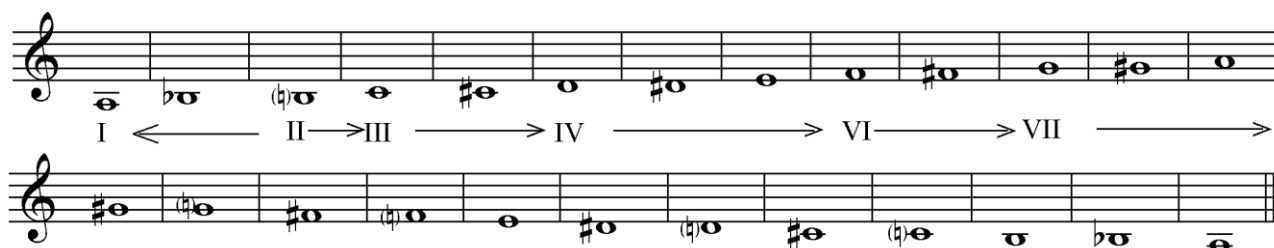

Ushbu misoldan ko'rinish turganidek, yuqoriga tomon harakat qilganda, VII – pog'onani pasaytirish va pastga tomon harakat qilganda, IV – pog'onani ko'tarish vaqtida o'zgartirilgan barcha pog'ona tovushlari tabiiy yoki majordagi pog'onadosh tonalliklar pog'onalariga teng bo'lishi zarur.

Masalan, Iya diyez va sol bemol tovushlari do majorga pog'onadosh tonalliklarda uchramaydi, shuning uchun xromatik gamma bo'ylab yuqoriga tomon harakat qilinganda VI – pog'ona ko'tarilmasligi va pastga tomon harakat qilinganda V – pog'ona pasaytirilmasligi zarur.

Minor xromatik gammasining yuqoriga tomon harakatini yozish qoidasi parallel majorga o'xshash bo'ladi. Minorning 1 pog'onasi unga parallel bo'lgan majorda VI –

pog'ona bo'ladi, buning natijasida I – pog'ona ko'tarilmaydi, uning o'rniga II – pog'ona pasaytiriladi. Pastga tomon harakat qilinganda minor xromatik gammasi nomdosh major gammasi singari yoziladi.

Shuni ta'kidlash lozimki, musiqa amaliyotida ba'zan xromatik gammalarni ko'rsatilganicha yozish qoidasidan chekinish hollari ham uchraydi. Masalan, tertsiyalar bilan xromatik harakat qilinganda o'qilishi qulay bo'lishi va tertsiyalarni boshqa intervallar bilan engarmonik tartibda almashtirmaslik uchun shunday qilinadi.

1.

2.

3.

4.

Allegretto

X.Hasanova. Do'stlik bog'i

5.

Allegretto

N.Norxo'jayev. Antiqa musobaqa

6.

Moderato

X.Hasanova. Tilla yurtim

7.

Allegro

A.Mansurov. Oq terakmi, ko'k terak

8.

Tempo di valse

A.Ergashev. "Xumo"

p

Mavzularni mustahkamlash uchun savollar

1. Qanday akkordga septakkord deyiladi?
2. Akkordning asosiy (prima) tovushidan boshlab, septakkord qanday inter lardan tashkil topadi?
3. Septakkordda har bir juft tovushlar orasi qaysi intervallarni hosil qiladi?
4. Major va garmonik minorning V pog'onasidan tuzilgan septakkordga qanday septakkord deyiladi?
5. Dominantseptakkord qanday belgilanadi?
6. Dominantseptakkord:
 - a) akkordning asosiy tovushidan yuqori tovushgacha;
 - b) har bir juft tovushlar orasini hisoblaganda qanday intervallardan tuziladi?
7. Dominantseptakkord tarkibiga qanday dissonans intervallar kiradi?
8. Dominantseptakkord asosida qanday uchtovushlik joylashgan?
9. Dominantseptakkord tarkibiga major va minorning qaysi turg'un va noturg'un tovushlari kiradi?
10. Dominantseptakkordning yechilishi nima? Dominantseptakkord qaysi uchtovushlikga va qanday tarzda yechiladi?
11. Dominantseptakkord nechta aylanmaga ega?
12. Dominantseptakkordning birinchi, ikkinchi va uchinchi aylanmalari qanday ataladi?
13. Dominantseptakkordning aylanmalari qaysi raqamlar bilan belgilanadi?
14. Pastdan yuqoriga qarab hisoblaganda dominantkvintsektakkord, dominanttertskvartakkord va dominantsekundakkord qaysi intervallardan iborat?
15. Nima uchun dominantseptakkordning 1-aylanmasiga kvintsektakkord, 2-aylanmasiga tertskvartakkord va 3-aylanmasiga sekundakkord deyiladi?
16. Dominantseptakkordning aylanmalari qaysi akkordlarga yechiladi?
17. Quyidagi shakllar bo'yicha barcha major va minor tonalliklarida akkordlar ketma-ketligini chaling va kuylang.

T - D7 - T; T - D7 - D65 - D43 - T; T - S6 - D7 - T;
T - D65 - T; D - D2 - D43 - D65 - T; T - T6 - D - D2 - T6 - D43 - T;
T6 - D43 - T; T - T6 - D43 - T; T - S6 - D7 - D65 - T;
D - D2 - T6; T - D6 - D43 - T; T6 - S - D43 - T.

E s l a t m a: Masalan, T - T6 - D43 - D65 - T akkordlar ketma-ketligini *C-dur* tonalligida shunday chalish kerak:

18. Yetakchi septakkord nima?
19. Yetakchi septakkord major va minorning qaysi pog'onasida tuziladi?
20. Yetakchi septakkord tarkibiga major va minorning qaysi noturg'un pog'onalari kiradi?
21. Pastdan yuqoriga qarab hisoblaganda, yetakchi septakkord:
 - a) tabiiy majorda;
 - b) garmonik majorda;
 - v) garmonik minorda qaysi intervallardan iborat?
22. Yetakchi septakkord tarkibiga qaysi dissonans intervallar kiradi?
23. Yetakchi septakkordning asosida qaysi uchtovushlik joylashgan?

24. Kamaytirilgan yetakchi septakkord nima va u qanday tuziladi?
25. Tabiiy majorning yetakchi septakkordi qanday ataladi va interval tarkibi bo'yicha, kamaytirilgan septakkorddan qanday farq qiladi?
26. Yetakchi septakkord qaysi akkordga va qanday tarzda yechiladi?
27. Barcha major va minor tonalliklarida quyidagi tartibda kamaytirilgan yetakchi septakkord tuzing va tonika uchtovushligiga yechin: *C-dur-a-moll; G-dur-e-moll; F-dur-d-moll; D-dur-h-moll; B-dur-g-moll* va h.k.
28. Quyidagi tovushlarda kamaytirilgan yetakchi septakkord tuzing, tonalligini aniqlang va yeching: *mi, sol, re, sol, si, re, lya, mi, lya, fa, si, do*.
29. Quyidagi dominantseptakkordlar qaysi tonallikka tegishli ekanligini aniqlang:

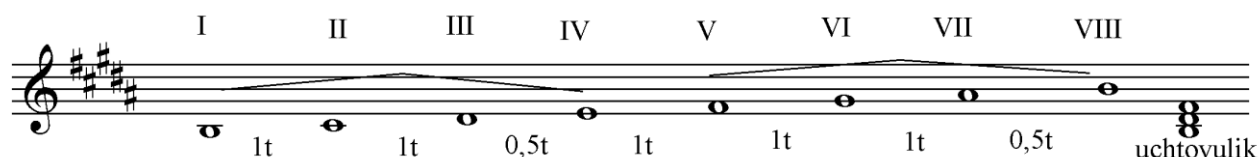

VIII bob

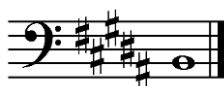
5-7 belgilik major va minor tonalliklari

63-mavzu. Si major tonalligi

Tonikasi si bilan boshlangan major tonalligi, belgisi H-dur (Xa-dur) kalitoldi belgilari beshta diez (fa-diez, do-diez, sol-diez, re-diez va lya-diez) dan iborat.

Si-major akkordi mi notasidan tuzilgan major uchtovushliklardan iborat bo'lib, bular si-re-diez va fa-diez tovushlaridan tuziladi. Bu uning tonikasi, ya'ni I pog'ona uchtovushlilikidir. Kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha yoziladi.

Si major

Si major uchtovushlik

Si major uchtovushlik aylanmalari

Sekventsiani ayting.

davom
ettiramiz.

Pog'analarini si major tonalligida aytib bering.

- a) I,II,III,II,V,VI,V,I.
- b) V, VI, VII, I, V, VI,IV, VII,I.
- v)III,I,III,I,V, VI,IV,II,V,I.
- g)I,VII,I,V,VI,IV,II,III,II,I.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

D.Zokirov. Qandim

2.

G'.Qodirov. Qushlar

3.

F.Nazarov

4.

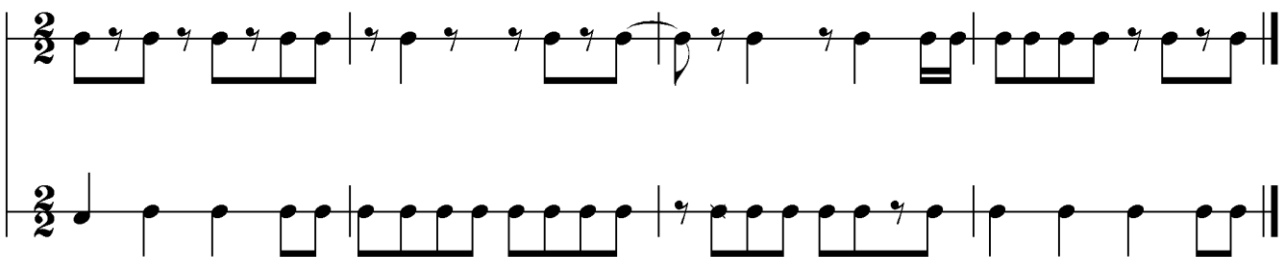
5.

6.

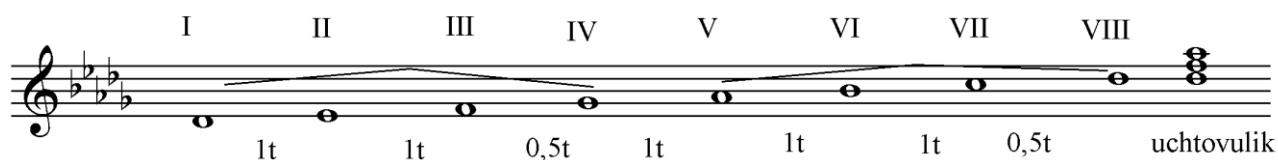

Ritmik mashq .

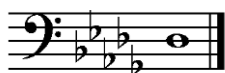

64-mavzu. Re bemol major tonalligi

Tonikasi re-bemol major bilan boshlangan major tonalligi, bu Des- dur tarzida ham yoziladi. Kalitoldi belgilari beshta bemol (mi-bemol, mi-bemol, lya-bemol va sol-bemol) dan iborat.

Re-bemol major – akkordi re bemol notasidan tuzilgan major (katta) uchtovushliklardan iborat bo'lib, bular re-bemol, fa va lya-bemol tovushlaridan tuziladi. Bu re-bemol majorning tonika tovushliligi, ya'ni I pog'ona uchtovushliligidir. Kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha yoziladi.

Re bemol major

Re bemol major uchtovushlik

Re bemol major uchtovushlik aylanmalari.

Sekventsiyani ayting.

yuqoriga davom ettiramiz.

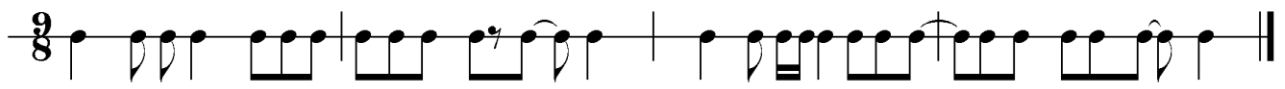

pastga davom ettiramiz.

1. Pog'analarini re major tonalligida aytib bering.

- a) I,II,III,II,VII,VI,V,I.
- b) V, VI, VII, I, IV, VI, V, VI ,I.
- v)III,I,III,I,V, VI,IV,II,V,I.
- g)I,VII,I,V,VI, V,II,III,II,I.

Ritmik mashq .

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

3.

4.

5.

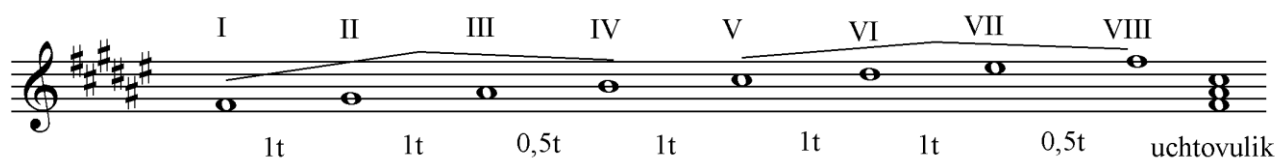

6.

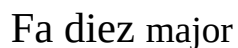
65-mavzu. Fa diez major tonalligi

Tonika si fa-diez bo'lgan major tonalligi, Fis-dur (fis-dur) deb yoziladi. Kalit oldida 6 ta diez (fa-diez, do-diez, sol-diez, re-diez, lya-diez va mi-diez) bor.

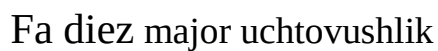

Ba'zan maskur tonalikda yozilgan ayrim cholg'u peessalari uning nomi bilan ataladi. Asosiy akkordi fa-diez notasidan tuzilgan major (katta) uchtovushliklardan iborat bo'lib, bular fa-diez, lya-diez va do-diez tovushlaridan tuziladi. Bu fa-diez majorning tonika si ya'ni I pog'ona uchtovushliligidir. Eshitilishi bo'yicha sol-bemol major (Ges-dur) ga teng, ya'ni bular engarmonik teng tonallikdir.

Kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha yoziladi.

Fa diez major

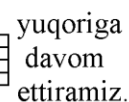
Fa diez major uchtovushlik

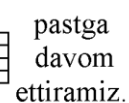
Fa diez major uchtovushlik aylanmalari.

Sekventsiiyani ayting.

yuqoriga
davom
ettiramiz.

pastga
davom
ettiramiz.

a) I,II,III,II,VII,VI,VII,I.
b) V, VI, VII, I, IV, VI,IV, VII,I.
v)III,I,III,I,V, VI,IV,III,V,I.
g)I,VII,I,V,VII,IV,II,III,II,I.

a) I,II,III,II,VII,VI,VII,I.
b) V, VI, VII, I, IV, VI,IV, VII,I.
v)III,I,III,I,V, VI,IV,III,V,I.
g)I,VII,I,V,VII,IV,II,III,II,I.

Ritmik mashq .

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

3.

4.

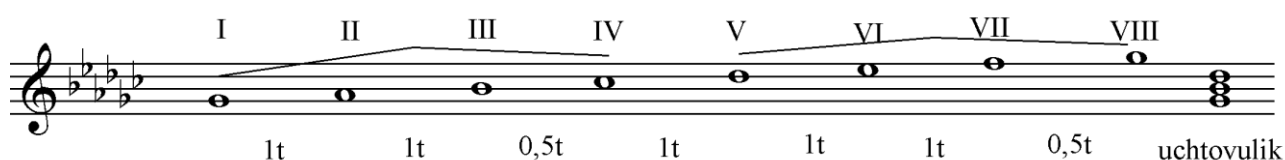
5.

6.

66-mavzu. Sol bemol major tonalligi

Tonikasi sol-bemol major bilan boshlangan major tonalligi, Ges-dur (ges-dur) deb ham ataladi. Kalitoldi belgilari 6 ta (mi-bemol, mi-bemol, lya-bemol, re-bemol, sol-bemol, va do-bemol) dan iborat.

Ba'zan Sol Bemol major tonallikida yozilgan ayrim peessalar shu nom bilan yuritiladi. Uning asosiy akkordi sol-bemol notasidan tuzilgan major uchtovushlikligi (sol-bemol, mi-bemol va re-bemol) dan iborat. Bu Sol-bemol majorning tonikasi, ya'ni I pog'ona uchtovushlikligidir. Kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha yoziladi.

Sol bemol major**Sol bemol major uchtovushlik****Sol bemol major uchtovushlik aylanmalari.**

- a) I,II,III,II,VII,VI,V,I.
b) V, VI, VII, I, IV, VI,IV, VII,I.
v)III,I,III,I,V, VI,IV,II,V,I.
g)I,VII,I,V,VI,IV,II,III,II,I.

Ritmik mashq .

The first system of the musical score consists of two staves. The top staff is in treble clef, and the bottom staff is in bass clef. Both staves are in the key of B-flat major (two flats) and 2/4 time. The melody in the top staff begins with a quarter note G4, followed by eighth notes A4-Bb4, C5-Bb4, and D5. The bottom staff provides a harmonic accompaniment with eighth notes G3-F3, E3-D3, and C3-B2. The system concludes with a double bar line.

The musical notation for 'The Rose Tree' is presented in two staves. The key signature is three flats (B-flat, E-flat, A-flat), and the time signature is 3/4. The melody is written in a treble clef. The first staff contains the first four measures of the melody, and the second staff contains the next four measures, ending with a double bar line. The melody consists of eighth and quarter notes, with a final quarter note in the last measure.

3.

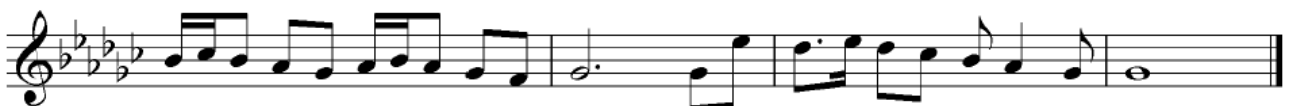
4.

4.

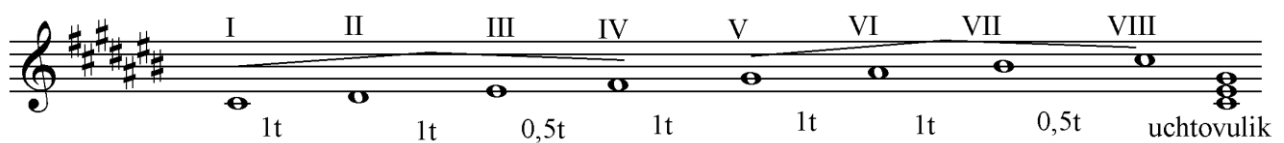

5.

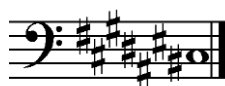

67-mavzu. Do diyez major tonalligi

Tonikasi Do-diez bilan boshlangan major tonalligi, kalitoldida 7 ta diez belgisi bor. Harfiy ko'rsatilishi cis-dur eshitalishiga ko'ra kalit oldida 5 ta bemol belgisi bo'lgan Re-bemol major (des-dur) ga engarmonik teng tonalligidir.

Kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha yoziladi.

Do diyez major.

Do diyez major uchtovushlik .

Do diyez major uchtovushlik aylanmalari.

Sekventsiyani ayting.

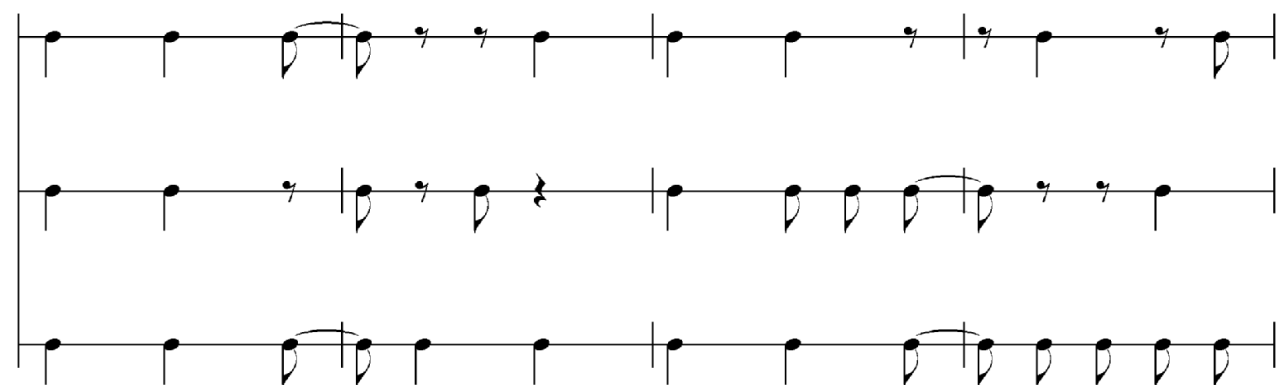
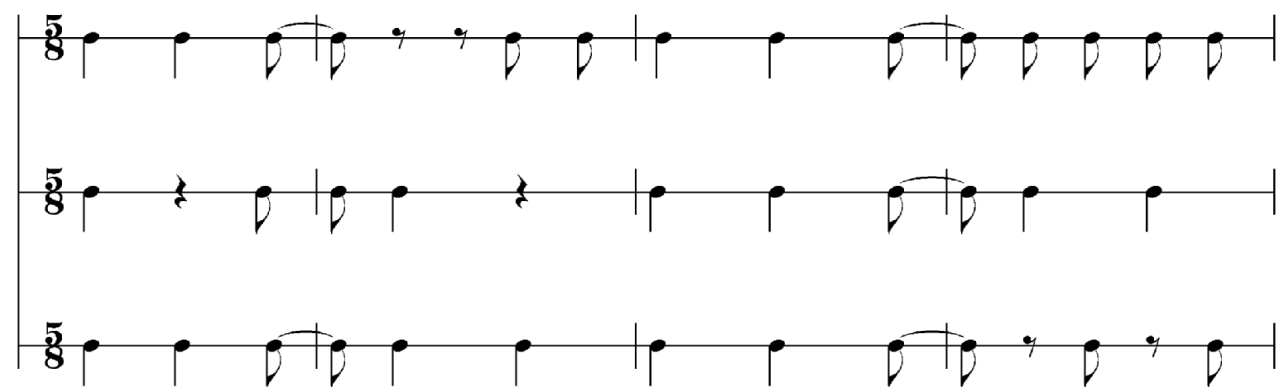

1. Pog'analarini do diyez major tonalligida aytib bering.

a) I,II,III,IV,VII,VI,V,I.

b) V, VI, VII, I, V, VI,IV, VII,I.

Ritmik mashq .

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

Allegro moderato S, Boboev musiqasi "Yomg'ir yog'oloq"

mf Yom - g'ir yo - g'o - loq, yam - ya - shil o't - loq

En - di e - kin - lar chi - qa - rar qu - loq

tor - nov - lar - dan suv tu - sha - di sho - shib

jil - g'a - cha - lar - dan o - qar - u - to - shib

2.

Allegro

3.

Allegro

68-mavzu. Do bemol major tonalligi

Tonikasi Do-bemol major bilan boshlangan major tanalligi, kalit oldida 7 ta bemol keladi, harfiy ko'rsatilishi cis-dur eshitilishiga ko'ra kalit oldida 5 ta bemol belgisi bo'lgan re bemol- major (des-dur) ga engarmonik teng tonalligidir.

Kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha yoziladi.

Do bemol major.

Do bemol major uchtovushlik.

Do bemol major uchtovushlik aylanmalari.

Sekventsiyani ayting

Pog'analarini do bemol major tonalligida aytib bering.

- a) I,II,III,IV,VII,VI,VII,I.
- b) V, VI, VII, I, V, VI,IV, VI,I.
- v) I,VI,III,I,V, VI,IV,III,V,I.
- g)I,VI ,I,V,VI,IV,II,III,II,I.

Ritmik mashq

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

mf

rit.

2.

Moderato

Ik. Akbarov "Ipak qurti "

mp Oq qurt, ko'k qurt, o - la - qurt bir - bi - ri - dan

sa - ra qurt se - mi - ra - di yil - til - lab pil - la u - rar

sel - kil - lab. Oq pil - la, sa - riq pil - la pil - la - mas a -

sil til - la, Pil - la ke - rak biz - lar - ga — i - pak bo' - lar

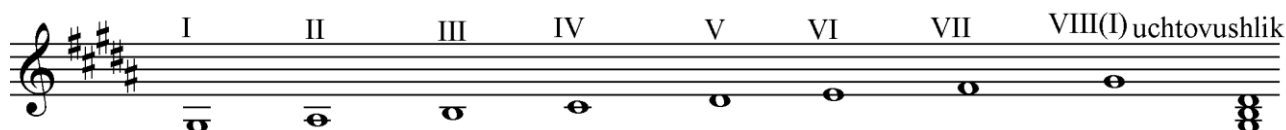
qiz - lar - ga Oq qurt, ko'k qurt sa - riq qurt.

3.

Moderato

69-mavzu. Sol-diez minor tonalligi

Tonikasi sol # bo'lgan minor tonalligi bo'lib . Kalit oldida 5ta diez belgisi bor.

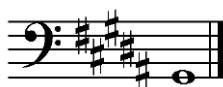

Harfiy ko'rsatish *gis-moll* bo'lib sol diez minorning asl (natural) garmonik va melodik turlari bor.

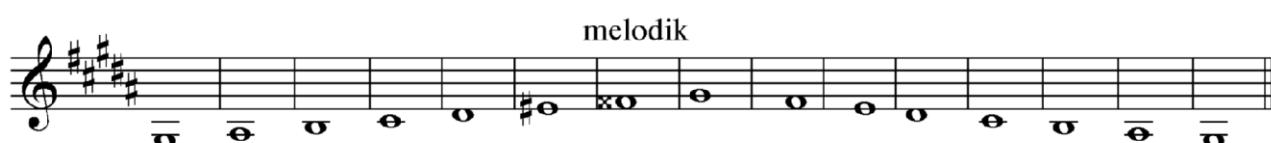
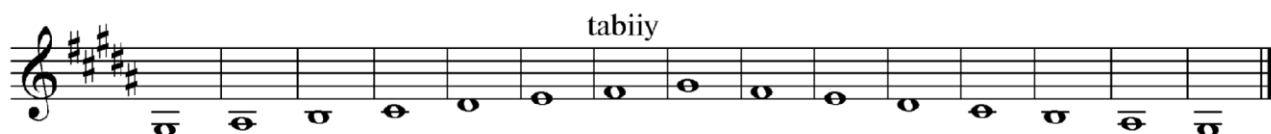

Agar asl sol diez minorning VII pog'onasi yarim ton ko'tarilsa *garmonik*, VI-VII pog'onalari ko'tarilsa *melodik minor* tonalliklari xosil bo'ladi. Baza shu tonalliklarda yozilgan pesalar shu nom bilan yuritiladi. Akkordi So'l diez notasidan tuzilgan minor uchtovushligi. (So'l diez, si va re diez)dan iborat. Bu tonallikning tonika , 1 pog'ona uchtovushligidir.

Sol diez minorning kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha.

Sol-diez minor.

uchtovushlik ayllanmalari

Sekventsiyani ayting

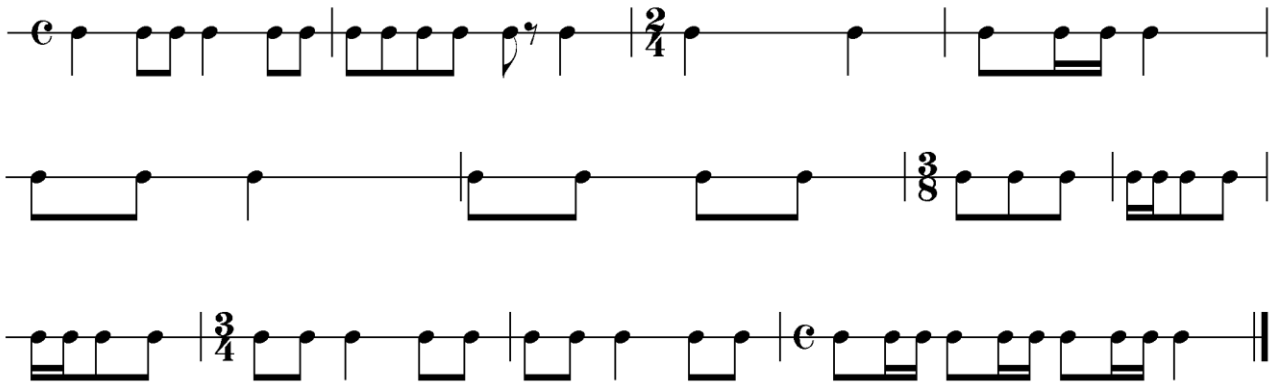

Pog'onalarni do bemol major tonalligida aytib bering.

- a) I,II,III,IV,VII#,VI,VII#,I.
- b) V, VI, VII#, I, V, VI,IV, VI,I.
- v) I,VI,III,I,V, VI,IV,III,V,I.
- g)I,VI ,I,V,VI,IV,II,III,II,I.

Ritmik mashq

O'zgaruvchan o'lchovlar

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

3.

4.

5.

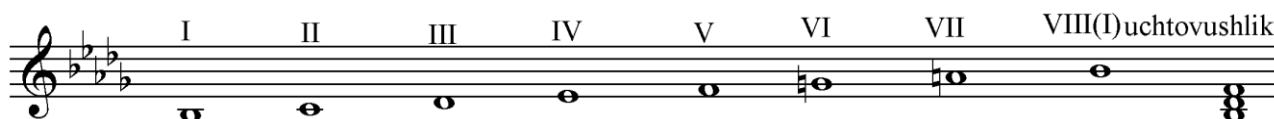

70-mavzu. Si bemol minor tonalligi

Tonika **si** bemol bo'lgan minor tonalligi bo'lib . Kalit oldida 5ta bemol belgi **si** bor.

Harfiy ko'rsatish *b-moll* bo'lib .Agar asl si bemol minorning VII pog'onasi yarim ton ko'tarilsa *garmonik*, VI-VII pog'onalari ko'tarilsa *melodik minor* tonalliklari xosil bo'ladi.

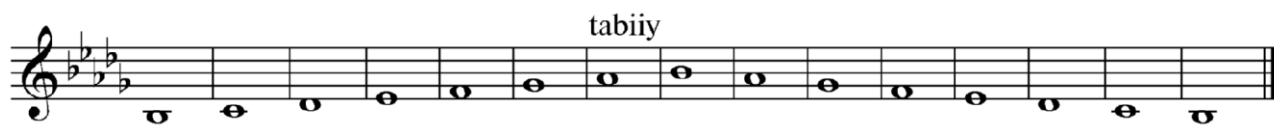

Kalit oldida 5 bemol (si-bemol,mi- bemol,lya- bemol va re bemol,so'l bemol) bor.

Akkordi si bemol notasidan tuzilgan uch tovushlikdan iborat bo'lib ,bular si bemol, re bemol va fa tovushlaridir. Bu tonallikning tonika, 1 pog'ona uchtovushligidir. Si bemol minorning kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha.

Si bemol minor

Sekventsiyani ayting

Pog'analarini do bemol major tonalligida aytib bering.

- a) I,II,III,IV,VII,VI,VII,I.
- b) V, VI, VII, I, V, VI,IV, VI,I.
- v) I,VI,III,I,V, VI,IV,III,V,I.
- g)I,VI ,I,V,VI,IV,II,III,II,I.

Ritmik mashq .

O'zgaruvchan o'lchovlar.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

Andante cantabile A.Muhamedov. Alla

mp

2.

Allegro Sh.Yormatov. Zamonim

mf

3.

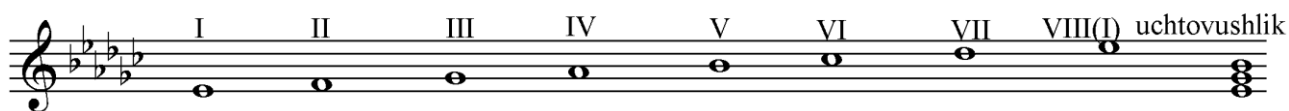
Allegretto F.Alimov. Sumalak

4.

71-mavzu. Mi bemol minor tonalligi

Tonikasi mi bemol bo'lgan minor tonalligi bo'lib . Kalit oldida 6ta bemol belgisi bor.

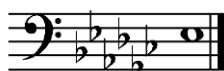

Harfiy ko'rsatish *es-moll* bo'lib, agar mi bemol minorning VII pog'onasi yarim ton ko'tarilsa *garmonik*, VI-VII pog'onalari ko'tarilsa melodik minor tonalliklari xosil bo'ladi.

Kalit oldida 6 bemol (si-bemol, mi- bemol, lya- bemol va re- bemol, so'l bemol, do bemol) bor, akkordi mi bemol notasidan tuzilgan minor uchtovushligidan iborat bo'lib bular mi bemol, so'l bemol va si bemol tovushlaridan tuziladi. Bu tonallikning tonika , I pog'ona uchtovushligidir.

Mi bemol minorning kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha.

Mi bemol

tabiiy

garmonik

melodik

uchtovushlik ayllanmalari

minor.

Sekventsiiyani ayting.

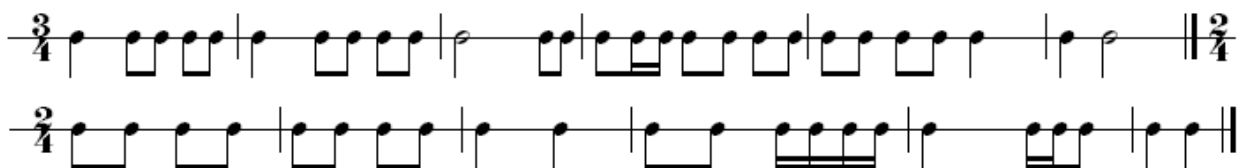
davom
ettiramiz.

Pog'analarini do bemol major tonalligida aytib bering.

- a) I,II,III,IV,VII,VI,VII,I
b) V, VI, VII, I, V, VI,IV, VI,I
v) I,VI,III,I,V, VI,IV,III,V,I
g)I,VI ,I,V,VI,IV,II,III,II,I

Ritmik mashq

O'zgaruvchan o'lchovlar

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

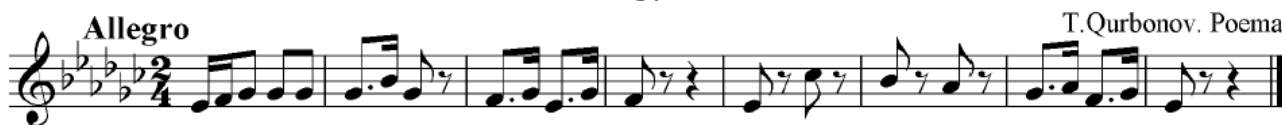
1.

2.

3.

4.

5.

6.

72-mavzu. Re diyez minor tonalligi

Tonikasi re diyez bo'lgan minor tonalligi bo'lib, kalit oldida 6ta diyez belgisi bor.

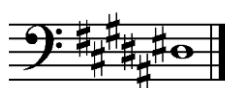

Harfiy ko'rsatish *dis-moll* bo'lib, agar re diyez minorning VII pog'onasi yarim ton ko'tarilsa *garmonik*, VI-VII pog'onalari ko'tarilsa *melodik* minor tonalliklari xosil bo'ladi.

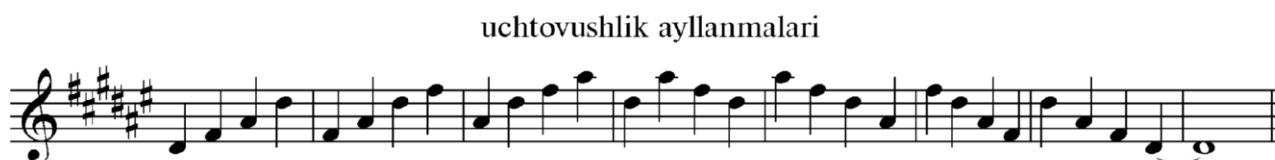

Kalit oldida 6 diyez (fa diyez, do diyez, sol diyez, re diyez, lya diyez, mi diyez) bor. Akkordi re diyez notasidan tuzilgan minor uch tovushligidan iborat bo'lib bular: re diyez, fa diyez va lya diyez tovushlaridan tuziladi. Bu tonallikning tonika, I pog'ona uchtovushligidir.

Re diyez minorning kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha:

Re diyez minor.

Sekventsiyani ayting.

Pog'analarini do bemol major tonalligida aytib bering.

- a) I,II,III,IV,VII,VI# ,VII,I.
- b) V, VI, VII, I, V, VI,IV, VI,I.
- v) I,VI,III,I,V, VI,IV,III,V,I.
- g)I,VI# ,I,V,VI#,IV,II,III,II,I.

Ritmik mashq .

O'zgaruvchan o'lchovlar.

Berilgan mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

73-mavzu. Lya-bemol minor tonalligi

Tonikasi lya-bemol bo'lgan minor tonalligi bo'lib, as-moll deb ham ataladi, kalit oldida 7 bemol (si-bemol, mi-bemol, lya-bemol va re-bemol, so'l bemol, do bemol, fa bemol) bor.

Lya bemol minor engarmonik so'l diez minorga teng. Agar lya bemol minorning VII pog'onasi yarim ton ko'tarilsa *garmonik*, VI-VII pog'onalari ko'tarilsa *melodik* minor tonalliklari xosil bo'ladi.

Asosiy tonalligi lya bemol minor bo'lgan ayrim pesalar shu nom bilan ataladi, tugallanishi ham shu tonallikda (lya bemolda) bo'ladi.

Lya bemol minor akkordi lya bemol notasidan tuzilgan minor (kichik) uchtovushligidan iborat bo'lib, bular lya bemol minorning tonika uchtovushligi, ya'ni 1 pog'ona uchtovushligidir.

Lya bemol minorning kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha.

Lya bemol minor.

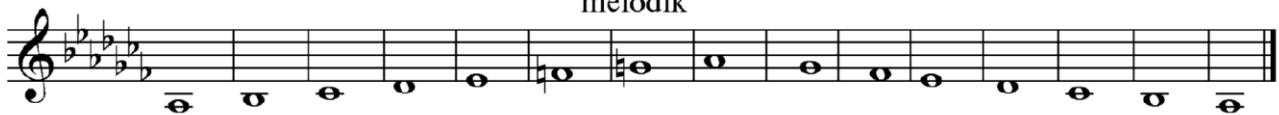
tabiiy

garmonik

melodik

uchtovushlik aylanmalari

Sekvensiyani ayting.

yuqoriga davom ettiramiz.

Pog'analarini do bemol major tonalligida aytib bering.

- a) I,II,III,IV,VII,VI,VII,I.
- b) V, VI, VII, I, V, VI,IV, VI,I.
- v) I,VI,III,I,V, VI,IV,III,V,I.
- g)I,VI ,I,V,VI,IV,II,III,II,I.

Ritmik mashq .

A rhythmic exercise consisting of six staves of music. The notation includes various note values (quarter, eighth, and sixteenth notes), rests, and bar lines. The time signature changes from common time (C) to 3/4 and then to 3/2. The exercise is designed to practice different rhythmic patterns and phrasing.

74-mavzu.Lya-diyez minor tonalligi

Tonikasi lya- diyez bo'lgan minor tonalligi bo'lib, ais-moll deb ham ataladi, kalit oldida 7 diyez (fa diyez, do diyez, sol diyez, re diyez, lya diyez, mi diyez, si diyez) bor.

A musical staff showing the Lya-diyez minor scale. The key signature has seven sharps (F#, C#, G#, D#, A#, E#, B#). The scale is written in a single line with notes I through VIII(I) labeled above. The notes are: I (F#), II (C#), III (G#), IV (D#), V (A#), VI (E#), VII (B#), and VIII(I) (F#). The scale is marked as 'uchtovushlik' (octave).

Agar lya diyez minorning VII pog'onasi yarim ton ko'tarilsa *garmonik*, VI-VII pog'onalari ko'tarilsa melodik minor tonalliklari xosil bo'ladi.

A musical staff showing the Lya-diyez minor scale with harmonic and melodic alterations. The key signature has seven sharps. The scale is written in a single line with notes I through VIII(I) labeled above. The notes are: I (F#), II (C#), III (G#), IV (D#), V (A#), VI (E#), VII (B#), and VIII(I) (F#). The scale is marked as 'uchtovushlik' (octave). The notes VI and VII are marked with 'x' to indicate they are altered.

Lya diyez minor akkordi lya diyez notasidan tuzilgan minor (kichik) uchtovushligidan iborat bo'lib , bular lya diyez minorning tonika uchtovushligi , ya'ni 1 pog'ona uchtovushligidir.

Lya diyez minorning kalitoldi belgilari bas kalitida quyidagicha.

Lya diyez minor.

tabiiy

garmonik

melodik

uchtovushlik aylanmalari

Sekvensiyaning ayting

1. Pog'analarini do bemol major tonaligida aytib bering.

- a) I,II,III,IV,VII,VI,VII,I.
- b) V, VI, VII#, I, V, VI,IV, VI,I.
- v) I,VI,III,I,V, VI,IV,III,V,I.
- g)I,VI ,I,V,VI,IV,II,III,II,I.

Ritmik mashq

Berilgan ikki ovozli mashqlarni notalarini kuylab aytib bering.

1.

2.

Moderato

Moderato

3/4

The musical score is written for two staves, treble and bass, in 3/4 time. The key signature consists of three sharps (F#, C#, G#). The melody in the treble staff begins with a quarter note G#4, followed by a quarter note A4, and a half note B4. The bass staff begins with a quarter note G#2, followed by a quarter note A2, and a half note B2. The tempo is marked 'Moderato'.

A musical score for the song 'The Rose Tree'. It consists of two staves, both in treble clef and key of D major (indicated by two sharps). The melody is written on the top staff, and the accompaniment is on the bottom staff. The music is in 4/4 time. The melody starts with a quarter note D4, followed by a quarter note E4, a quarter note F#4, and a quarter note G4. The accompaniment starts with a quarter note D4, followed by a quarter note E4, a quarter note F#4, and a quarter note G4. The melody continues with a quarter note A4, a quarter note B4, a quarter note C5, and a quarter note D5. The accompaniment continues with a quarter note D4, a quarter note E4, a quarter note F#4, and a quarter note G4. The melody ends with a quarter note D5, a quarter note C5, a quarter note B4, and a quarter note A4. The accompaniment ends with a quarter note D4, a quarter note E4, a quarter note F#4, and a quarter note G4.

3.

A musical score for the song 'The Rose Tree'. It consists of two staves: a treble staff and a bass staff, both in common time (C). The treble staff contains a melody of eighth and sixteenth notes, while the bass staff provides a simple harmonic accompaniment. The key signature is one flat (B-flat), and the time signature is common time (C). The score is divided into five measures by vertical bar lines.

75-mavzu.Ko'p ovozli solfedijo

1.

Allegro

The musical score is written for a piano and consists of five systems, each with two staves. The key signature is two sharps (F# and C#), and the time signature is 2/4. The tempo is marked **Allegro**. The first system begins with a forte (*f*) dynamic. The notation includes various rhythmic values such as eighth and sixteenth notes, as well as rests. The piece concludes with a final forte (*f*) dynamic.

2.

Allegro moderato

This musical score is for a four-part setting, likely a quartet, in C major and 4/4 time. The tempo is marked 'Allegro moderato'. The first system contains measures 1 through 8, and the second system contains measures 9 through 16. Each system consists of four staves. The first staff (Soprano) begins with a forte (*f*) dynamic and features a melodic line with eighth and quarter notes. The second staff (Alto) also begins with a forte (*f*) dynamic and provides harmonic support with eighth and quarter notes. The third staff (Tenor) begins with a forte (*f*) dynamic and features a melodic line with eighth and quarter notes. The fourth staff (Bass) begins with a forte (*f*) dynamic and provides harmonic support with eighth and quarter notes. The piece concludes with a double bar line at the end of measure 16.

3.

Allegro moderato

The musical score consists of three systems, each with three staves. The key signature is A major (three sharps: F#, C#, G#) and the time signature is 3/8. The notation includes various rhythmic values such as eighth, sixteenth, and dotted eighth notes, as well as rests. The first system features a melody in the upper staves with accompaniment in the lower staves. The second system continues the melodic and harmonic development. The third system concludes the piece with a final cadence, marked by a double bar line.

4.

Allegro moderato

The musical score consists of three systems, each with three staves. The key signature is one sharp (F#), and the time signature is common time (C). The tempo is marked 'Allegro moderato'. The notation includes various note values (quarter, eighth, and sixteenth notes), rests, and triplet markings (indicated by a '3' over a bracket). The first system shows a rhythmic pattern starting with a quarter rest followed by a quarter note, then a series of eighth notes in triplet groups. The second system continues this pattern with more triplet groups and some quarter notes. The third system concludes the piece with a final triplet group and a double bar line.

76-mavzu.5-7 belgili tonalliklarda intervallar

Berilgan oddiy intervallarni aniqlab aytib kuylab bering

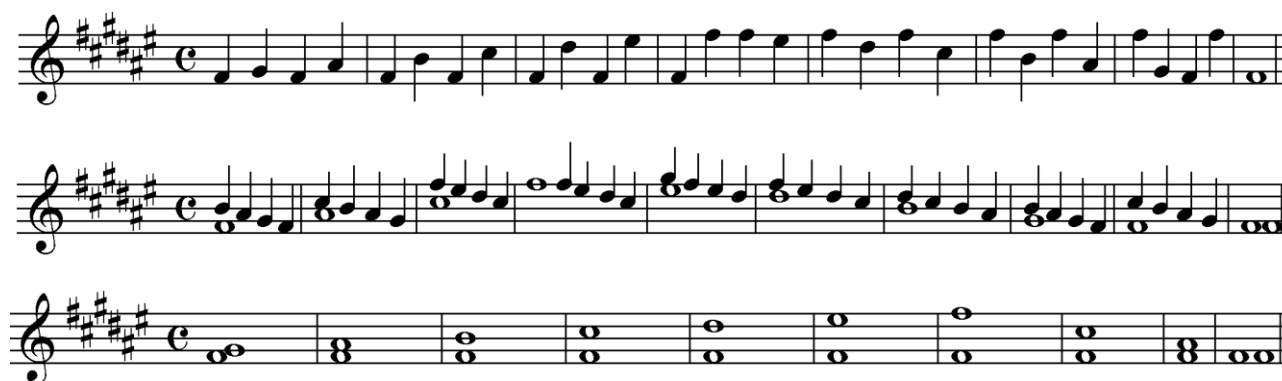
Si major tonalligida.

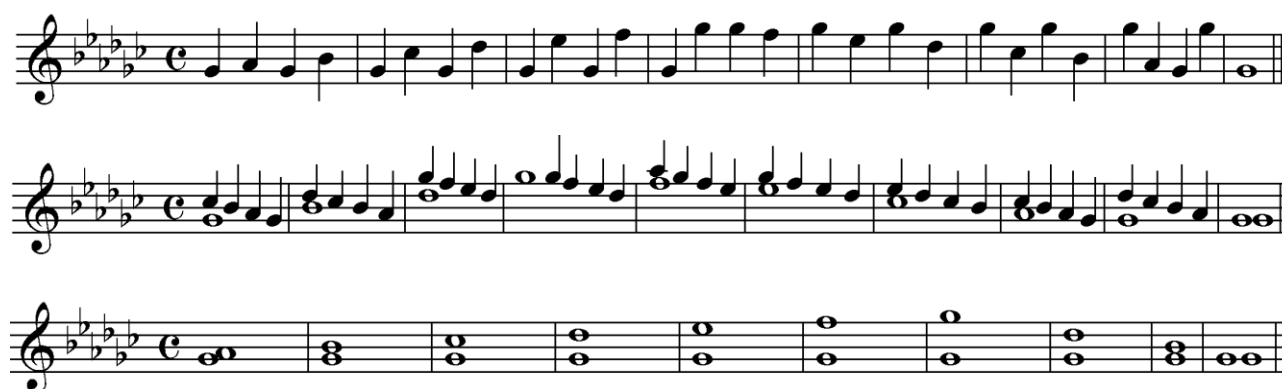
Re bemol major tonalligida.

Fa diyez major tonalligida.

Sol bemol major tonalligida.

Do diyez major tonalligida.

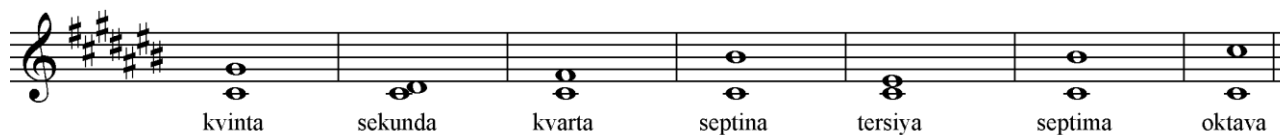
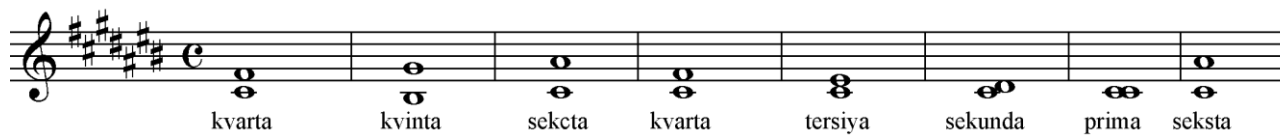
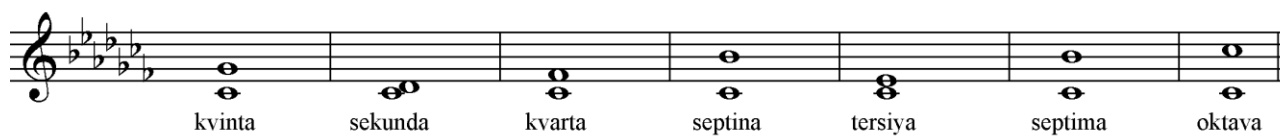
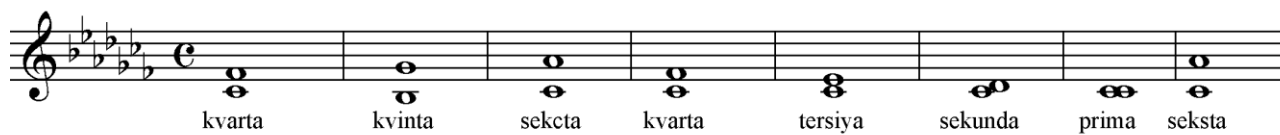
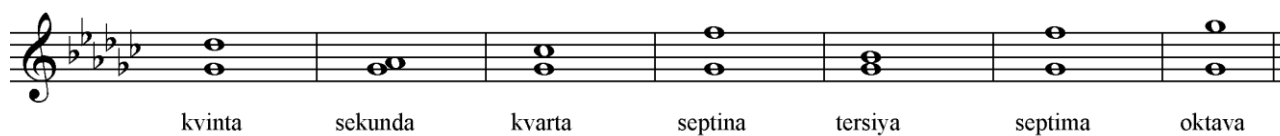
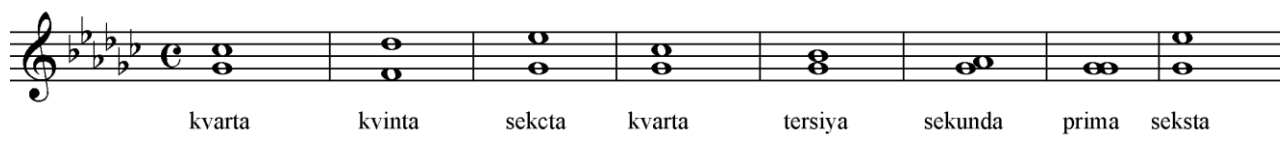

Do bemol major tonalligida.

Berilgan oddiy intervalarni kuylab bering.

Six staves of music showing intervals in different keys. Each staff contains seven intervals, labeled below the notes. The intervals are: kvarta, kvinta, sekcta, kvarta, tersiya, sekunda, prima, seksta. The keys are: C major, D minor, E major, F major, G major, A major, B major, and C major.

Si bemol minor tonalligida.

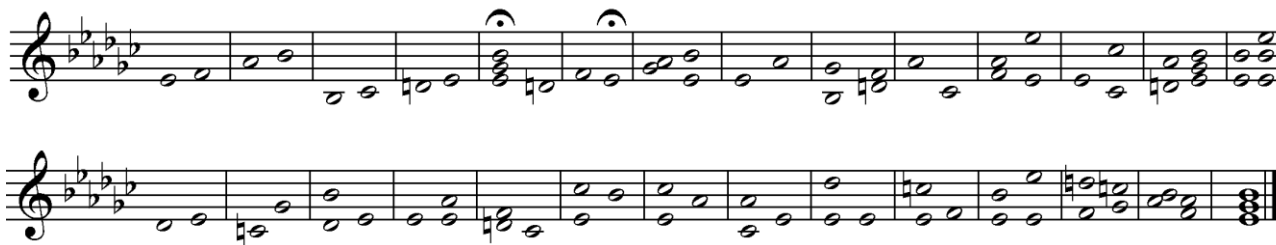
Sol diyez minor tonalligida.

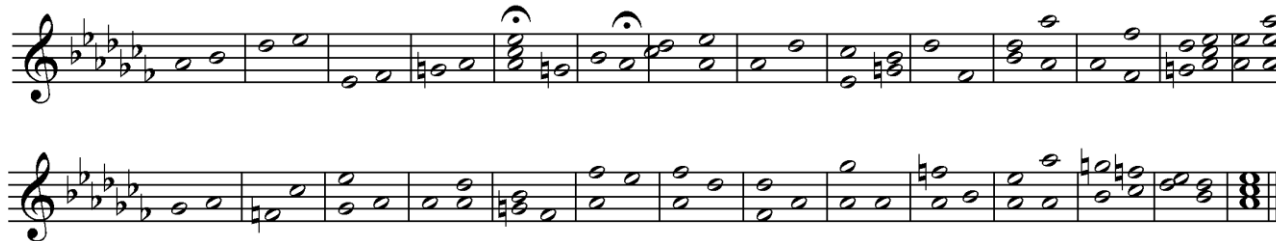
Re diyez minor tonalligida.

Mi bemol minor tonalligida.

Lya bemol minor tonalligida.

Lya diez minor tonalligida.

77-mavzu. Diatonik intervalar

Quydaqi tovushlardan kichik seksta intervallarini tuzing va kuylab ko'ring.

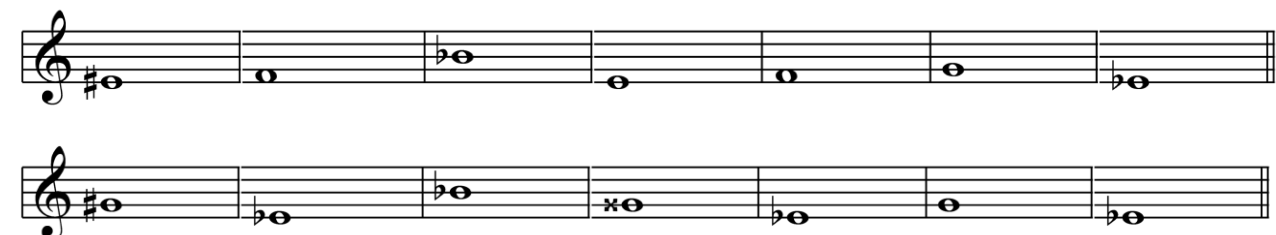
Quydaqi tovushlardan katta septima intervallarini tuzing va kuylab ko'ring.

Quydaqi tovushlardan katta tersiya intervallarini tuzing va kuylab ko'ring.

Quydaqi tovushlardan ortirilgan seksta intervallarini tuzing va kuylab ko'ring.

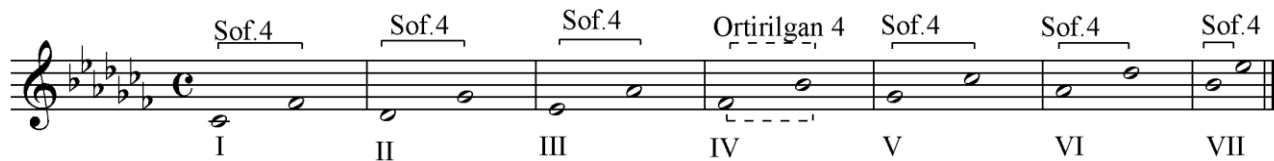
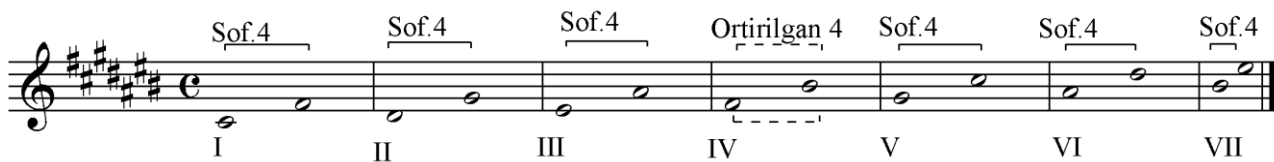
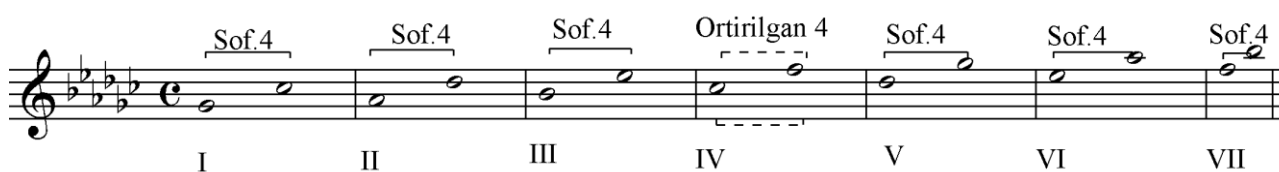
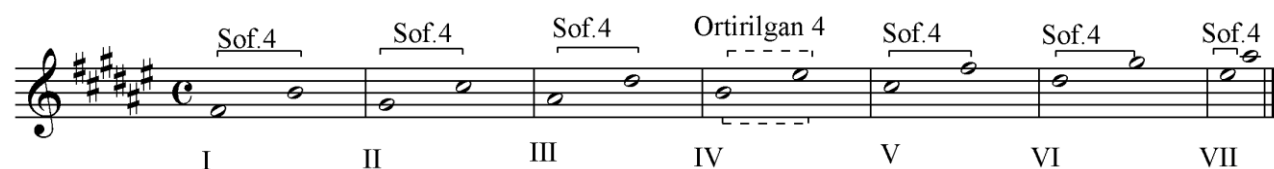
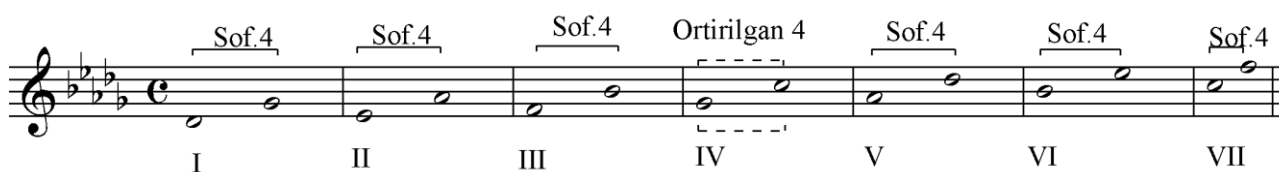
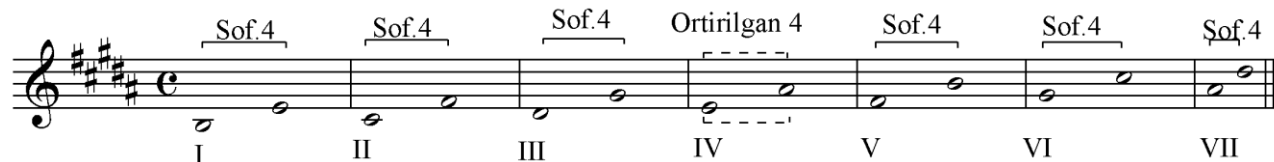

Quyidagi intervallarini aniqlang va kuylab ko'ring.

78-mavzu. 5-7 belgili tonalliklarda orttirilgan kvarta

Si, Re bemol, Sol bemol, Fa diyez, Do bemol, Do diyez hamda , Si bemol, Sol, diyez Re diyez, Mi bemol, Lya diez, Lya bemol minor tonalliklarining hamma bosqichlardan sof kvarta va orttirilgan kvarta intervallarini tuzib chiqamiz va aytib ko'ramiz.

Quyidagi mashqlarni Si, Re bemol, Sol bemol, Fa diyez , Do bemol, Do diyez major hamda Si bemol, Sol diyez, Re diyez, Mi bemol, Lya diyez, Lya bemol minor tonalliklarida aytib ko'ring.

Major.

Misol uchun:

Si major

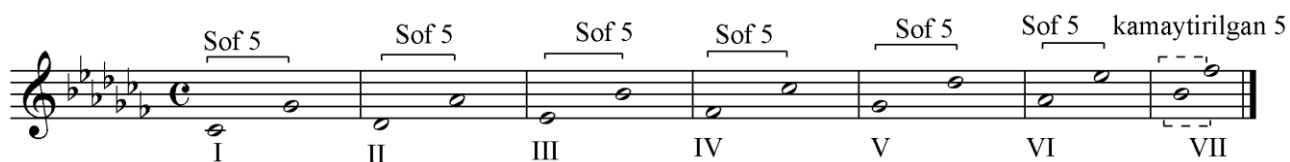
Minor. (garmonik)
Sol diyez minor

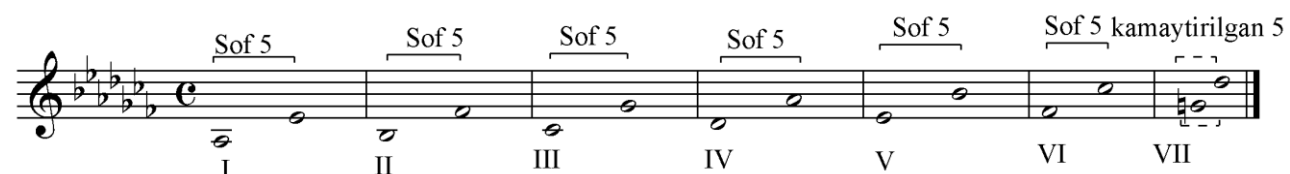
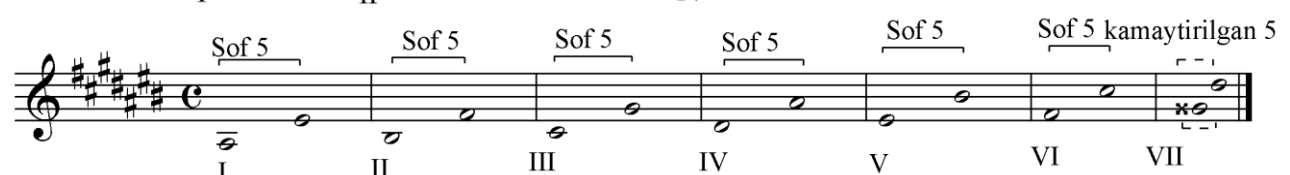
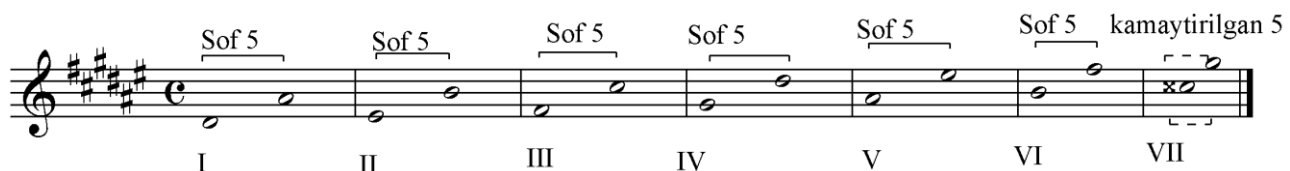
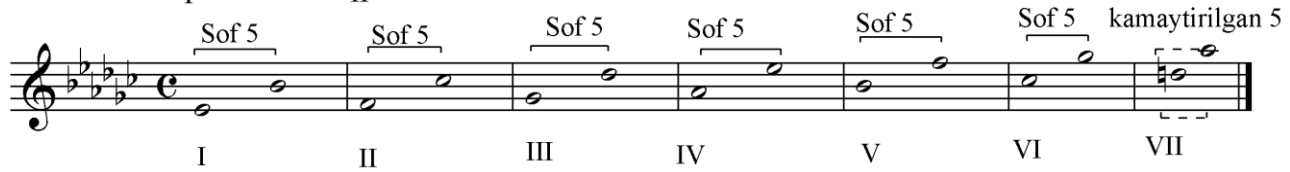
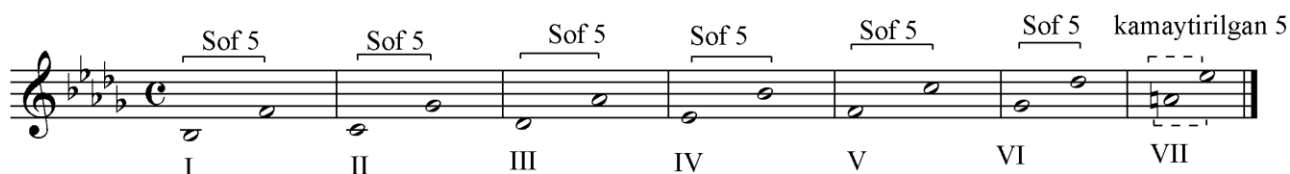
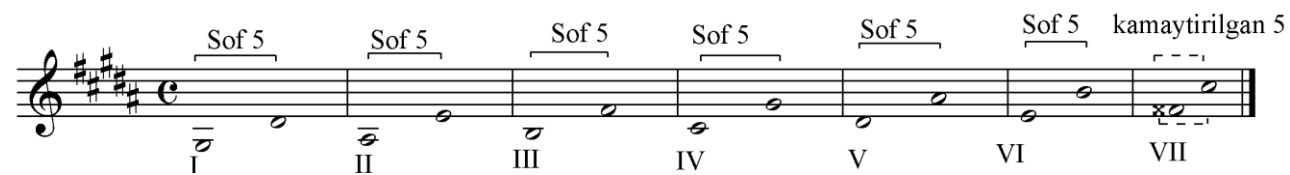
79-mavzu. 5-7 belgili tonalliklarda kamaytirilgan kvinta

Si, Re bemol, Sol bemol, Fa diyez , Do bemol, Do diyez major hamda Si bemol, Sol diyez, Re diyez, Mi bemol, Lya diyez, Lya bemol minor (garmonik) tonalliklarining hamma bosqichlardan sof kvarta kamaytirilgan kvinta intervallarini tuzib chiqamiz va aytib ko'ramiz.

Major.

Minor

Quyidagi mashqlarni Si, Re bemol, Sol bemol, Fa diyez, Do bemol, Do diyez major hamda Si bemol, Sol diyez, Re diyez, Mi bemol, Lya diyez, Lya bemol minor (garmonik) minor tonalliklarida aytib ko'ring.

Major

Misol uchun:

Si major

Minor. (garmonik)

Sol diez minor

80-mavzu. Orttirilgan va kamaytirilgan (xromatik) intervallar

Ko'rsatilgan tovushlardan yuqoriga qarab intervallarlar tuzing va kuyla ko'ring .

(Ort.2, kam.3, kam.3, ort.4, ort.5, ort.8, ort.3, kam.8, ort.1, ort.6, ort.3, kam.5, kam.6, kam.5, kam.6, kam.8, kam.3, kam.5, ort.2, ort.3, ort.7)

81-mavzu.

Major va minor tonalliklarda turg'un, noturg'un tovushlarni

Major va minor tonalliklarda turg'un, noturg'un tovushlarni kuylang.

Major

Si major:

T I III V VII II IV VI VII II I III V I

Re bemol major:

T I III V VII II IV VI VII II I III V I

Fa diez major:

T I III V VII II IV VI VII II I III V I

Sol bemol major:

Do diyez major:

Do bemol major:

Minor (tabbiy)

Sol diez minor:

Si bemol minor:

Re diyez minor:

Mi bemol minor:

Lya diez minor:

Lya bemol minor:

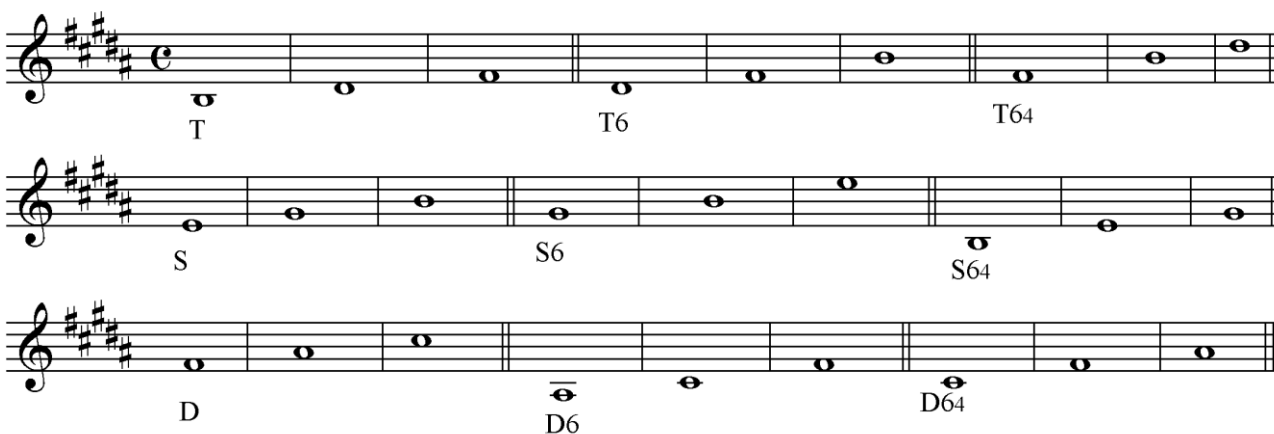

82-mavzu. Major va minor tonalliklarini T-S-D aylanmalari

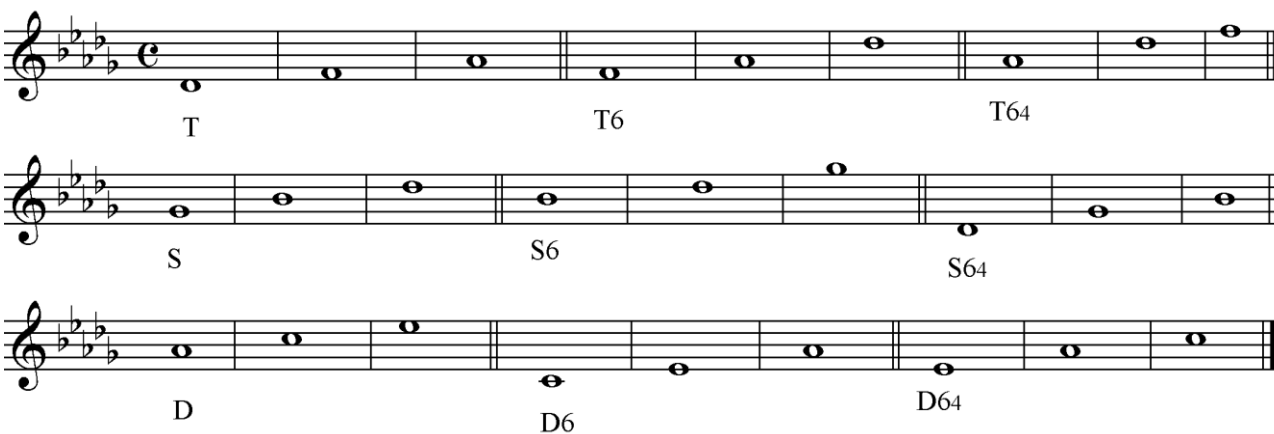
Major va minor tonalliklarini T-S-D aylanmalari kuylab ko'ring.

Major

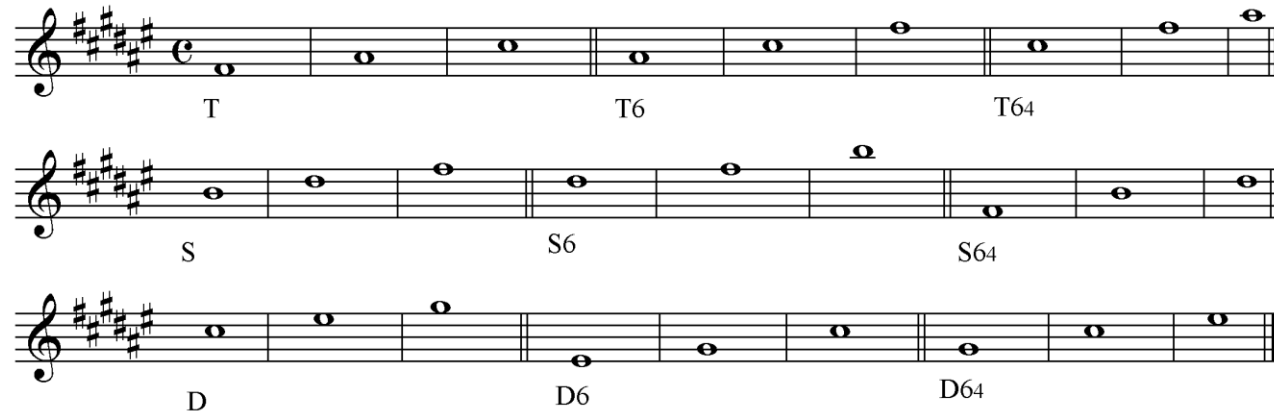
Si major:

Re bemol major:

Fa diyez major:

Sol bemol major:

Three staves of musical notation for Sol bemol major. The first staff shows the triad T (F4), T6 (A4), and T64 (C5). The second staff shows the dyads S (F4), S6 (A4), and S64 (C5). The third staff shows the dyads D (F4), D6 (A4), and D64 (C5). The notes are written on a treble clef staff with a key signature of two flats (Bb, Eb) and a common time signature (C).

Do diyez major:

Three staves of musical notation for Do diyez major. The first staff shows the triad T (C4), T6 (E4), and T64 (G4). The second staff shows the dyads S (C4), S6 (E4), and S64 (G4). The third staff shows the dyads D (C4), D6 (E4), and D64 (G4). The notes are written on a treble clef staff with a key signature of three sharps (F#, C#, G#) and a common time signature (C).

Do bemol major:

Three staves of musical notation for Do bemol major. The first staff shows the triad T (C4), T6 (Eb4), and T64 (F4). The second staff shows the dyads S (C4), S6 (Eb4), and S64 (F4). The third staff shows the dyads D (C4), D6 (Eb4), and D64 (F4). The notes are written on a treble clef staff with a key signature of two flats (Bb, Eb) and a common time signature (C).

83-mavzu. Minor (garmonik)
tonalliklarida T-S-D aylanmalari

Sol diez minor:

Three staves of musical notation for Sol diez minor. The first staff shows the triad T (F#4), T6 (A4), and T64 (C5). The second staff shows the dyads S (F#4), S6 (A4), and S64 (C5). The third staff shows the dyads D (F#4), D6 (A4), and D64 (C5). The notes are written on a treble clef staff with a key signature of three sharps (F#, C#, G#) and a common time signature (C).

Si bemol minor:

T T6 T64

S S6 S64

D D6 D64

Re diyez minor:

T T6 T64

S S6 S64

D D6 D64

Mi bemol minor:

T T6 T64

S S6 S64

D D6 D64

Lya diyez minor:

T T6 T64

S S6 S64

D D6 D64

Lya bemol minor:

T T6 T64
S S6 S64
D D6 D64

Quydaqi mashqlarni Si, Re bemol, Sol bemol, Fa diyez, Do bemol, Do diyez major hamda Si bemol, Sol diyez, Re diyez, Mi bemol, Lya diyez, Lya bemol minor tonalliklarida aytib ko'ring.

Major.

Misol uchun:

Si major.

T T6 T64 S S6
S64 D D6 D64 T

Minor. (garmonik)

Sol diyez minor. (garmonik)

T T6 T64
S S6 S64
D D6 D64 T

Mavzularni mustahkamlash uchun savollar

1. Major va minorning qaysi uchtovushliklari yondosh uchtovushliklar hisoblanadi?
2. Tabiiy majorning poHonalarida qanday uchtovushliklarni tuzish mumkin?
3. Tabiiy minorda-chi?
4. Garmonik minorda-chi?
5. Garmonik majorda-chi?
- 6 Major va minorning qaysi uchtovushliklari asosiy uchtovushliklar hisoblanadi?
- 7 Major va minorning asosiy uchtovushliklari qaysi pog'onalardan tuziladi? Ular qanday nomlanadilar?
8. Ladning qaysi uchtovushligiga tonika uchtovushligi deyiladi?
9. Qaysi uchtovushlikga subdominanta, qaysisiga dominanta uchtovushligi deyiladi?
- 10a) tabiiy majorda;
- b) tabiiy minorda;
- d) garmonik minorda;
- e) garmonik majorda asosiy uchtovushliklarning tuzilishi qanday bo'ladi?
11. onika, subdominanta va dominanta uchtovushliklari qisqacha qanday yoziladi?
- 11Asosiy uchtovushliklarning qaysi biri turg'un hisoblanadi?
- 12Asosiy uchtovushliklarning qaysilari noturg'un hisoblanadi?

13Tabiiy major va tabiiy minorning quyidagi tonalliklarida tonika, subdominanta va dominanta uchtovushliklarining tovushlarini ayting:

<i>Sol major,</i>	<i>mi minor,</i>	<i>Fa major,</i>	<i>re minor,</i>
<i>Re major,</i>	<i>si minor,</i>	<i>Re major,</i>	<i>si minor,</i>
<i>Lya major,</i>	<i>fa minor,</i>	<i>Sol major,</i>	<i>mi minor,</i>
<i>Fa major,</i>	<i>re minor,</i>	<i>Si major,</i>	<i>sol minor,</i>
<i>Si major,</i>	<i>sol minor,</i>	<i>Do major,</i>	<i>lya minor.</i>

14. Tabiiy major va tabiiy minorning quyidagi nomdosh tonalliklarida tonika, subdominanta va dominanta uchtovushliklarining tovushlarini ayting:

<i>C-dur,</i>	<i>c-moll,</i>	<i>E-dur,</i>	<i>e-moll,</i>
<i>F-dur,</i>	<i>f-moll,</i>	<i>g'-dur,</i>	<i>h-moll,</i>
<i>D-dur,</i>	<i>d-moll,</i>	<i>Es-dur,</i>	<i>es-moll,</i>
<i>B-dur,</i>	<i>b-moll,</i>	<i>Fis-dur,</i>	<i>fis-moll,</i>
<i>G-dur,</i>	<i>g-moll,</i>	<i>As-dur,</i>	<i>as-moll.</i>

15Tabiiy major va garmonik minorning turlicha tonalliklarida akkordlarning quyidagi ketma-ketligini yozing:

T - D6 - T;	T - T6 – S - S6 – D - D6 - T;
T - S64 - T;	T - S6 - D6 – T - S64 - T;
T6 – S - T6;	T - D64 - T6 – S - D6 - T;
S6 - T64 - D;	T - S6 - T64 – S – T6 - D64 - T;
T - D64 - T6;	T - T6 - S6 – D - D6 - T;

IX bob

5-7 Belgili tonalliklarda septakkordlar

84-mavzu

Septakkord. Dominantseptakkord va uning aylanmalari

Dominantseptakkordni aylanmalari bilan kuylab ko'ramiz.

Major.

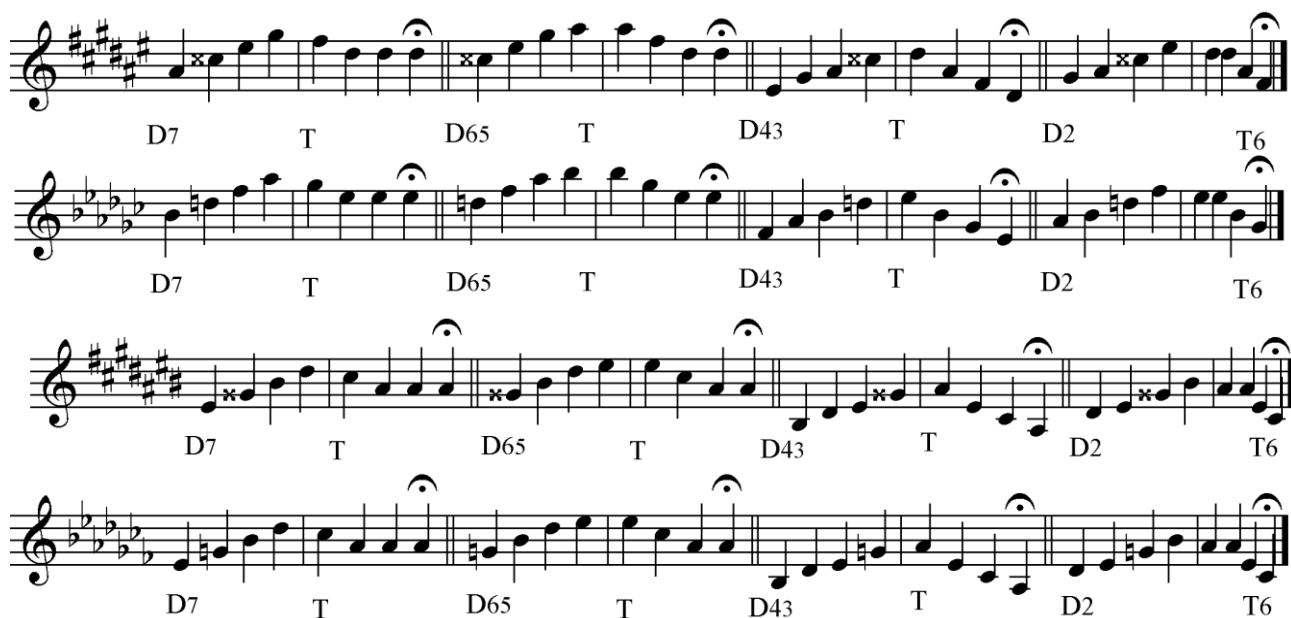
The following table summarizes the chord sequences shown in the six staves for Major mode:

Staff	Key	Notes (D7)	Notes (T)	Notes (D65)	Notes (T)	Notes (D43)	Notes (T)	Notes (D2)	Notes (T6)
1	D major	F#, A, B, D	A, B, D, F#	B, D, F#, A	A, B, D, F#	D, F#, A, B	A, B, D, F#	F#, A, B, D	B, D, F#, A
2	A major	C#, E, F#, A	E, F#, A, C#	F#, A, C#, E	E, F#, A, C#	A, C#, E, F#	E, F#, A, C#	C#, E, F#, A	F#, A, C#, E
3	E major	F#, G#, A, B	G#, A, B, F#	A, B, F#, G#	G#, A, B, F#	B, F#, G#, A	G#, A, B, F#	F#, G#, A, B	A, B, F#, G#
4	B major	C#, D#, E, F#	D#, E, F#, C#	E, F#, C#, D#	D#, E, F#, C#	F#, C#, D#, E	D#, E, F#, C#	C#, D#, E, F#	E, F#, C#, D#
5	F# major	C#, D#, E, F#	D#, E, F#, C#	E, F#, C#, D#	D#, E, F#, C#	F#, C#, D#, E	D#, E, F#, C#	C#, D#, E, F#	E, F#, C#, D#
6	C major	E, G, B, C	G, B, C, E	B, C, E, G	G, B, C, E	C, E, G, B	G, B, C, E	E, G, B, C	B, C, E, G

Minor.
(garmonik)

The following table summarizes the chord sequences shown in the two staves for Minor mode (harmonic):

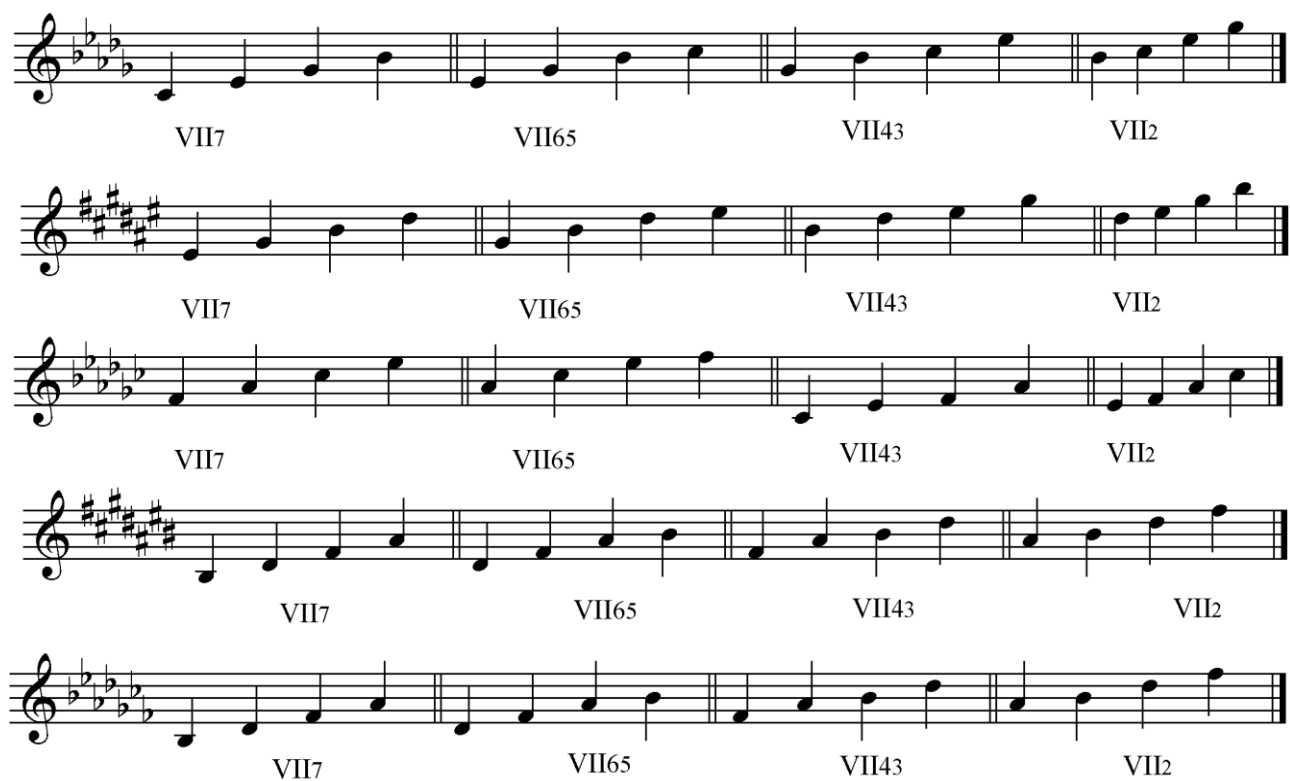
Staff	Key	Notes (D7)	Notes (T)	Notes (D65)	Notes (T)	Notes (D43)	Notes (T)	Notes (D2)	Notes (T6)
1	D minor	F#, A, B, D, x F	A, B, D, F#	B, D, F#, A	A, B, D, F#	D, F#, A, B	A, B, D, F#	F#, A, B, D	B, D, F#, A
2	A minor	C#, E, F#, A, x F	E, F#, A, C#	F#, A, C#, E	E, F#, A, C#	A, C#, E, F#	E, F#, A, C#	C#, E, F#, A	F#, A, C#, E

85-mavzu. Yetakchi septakkordlar (DVII₇). Ikkinchi pog'ona septakkordi (SII₇)

Yetakchi septakkordlarni aylanmalari bilan kuylab ko'ramiz.

Major

Garmonik major.

Five staves of musical notation, each showing four measures of a chord progression. The chords are labeled below each measure: VII7, VII65, VII43, and VII2. The keys are: 1. B-flat major (F major), 2. D major, 3. E-flat major (B-flat major), 4. F major, and 5. A-flat major (D-flat major).

86-mavzu. Subdominantseptakkordni (SII₇) aylanmalari bilan major tonalliklarida

Five staves of musical notation, each showing a cycle of the subdominant seventh chord (SII₇) in major keys. The chords are labeled below each measure: II7, D43, T, II65, D2, and T6. The keys are: 1. D major, 2. E major, 3. F major, 4. G major, and 5. A major.

II7 D43 T II65 D2 T6

II43 D7 T II2 D65 T

II7 D43 T II65 D2 T6

II43 D7 T II2 D65 T

II7 D43 T II65 D2 T6

II43 D7 T II2 D65 T

87-mavzu. Garmonik solfedijo

1.

Moderato

2.

Exercise 2 consists of two systems of two staves each, in 4/4 time with a key signature of one flat (B-flat). The first system contains measures 1 through 4. The second system contains measures 5 through 6. The notation features various chords and single notes, with measure 4 marked with an '8' indicating an octave.

3.

Exercise 3 consists of three systems of two staves each, in 4/4 time with a key signature of one flat (B-flat). The first system is marked 'Moderato' and contains measures 1 through 6. The second system contains measures 7 through 10. The third system contains measures 11 through 12. The notation includes chords, single notes, and rests, with measure 7 marked with an '8' indicating an octave.

4.

Exercise 4 consists of two systems, each with two staves. The key signature has one flat (B-flat). The first system's top staff contains four measures of chords: a B-flat major triad, an A-flat major triad, a whole rest, and a B-flat major triad. The bottom staff contains four measures: a whole rest, a whole note B-flat, a whole note A-flat, and a whole note G. The second system's top staff contains four measures of chords: a B-flat major triad, an A-flat major triad, a G-flat major triad, and a whole rest. The bottom staff contains four measures: a whole note B-flat, a whole note A-flat, a whole note G, and a whole note F.

5.

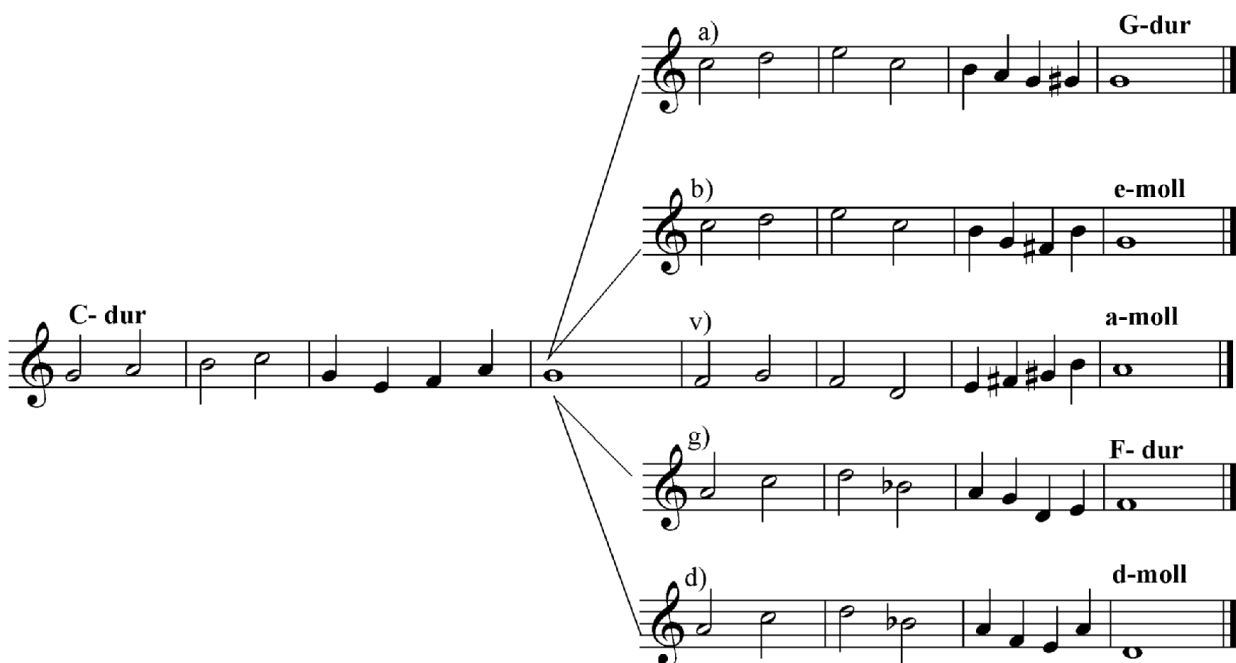
Exercise 5 is a four-staff system in a key with one flat. It includes first and second endings. The first staff (treble clef) has a melody of eighth notes: B-flat, A-flat, G, F, E, D, C, B-flat. The second staff (treble clef) has a melody of eighth notes: B-flat, A-flat, G, F, E, D, C, B-flat. The third staff (treble clef) has a melody of eighth notes: B-flat, A-flat, G, F, E, D, C, B-flat. The fourth staff (bass clef) has a melody of eighth notes: B-flat, A-flat, G, F, E, D, C, B-flat. The first ending is marked with a double bar line and a repeat sign, leading to the second ending. The second ending is marked with a double bar line and a repeat sign, leading back to the first ending.

88-mavzu. Modulyatsiya

Musiqa asari yoki qismining biror yangi tonallikka o'tishi va shu tonallikda tugallanishiga **modulyatsiya** deyiladi.

Modulyatsiga o'tish.

Modulyatsiga o'tish.

The diagram illustrates a modulation sequence starting from a-moll. The main staff shows the progression: a-moll → G-dur → C-dur → F-dur → d-moll. Branching from the C-dur stage, two additional paths are shown: one through G-dur to e-moll, and another through F-dur to d-moll. Each stage is represented by a short musical phrase in its respective key signature.

Agar musiqa asari biror yangi tonallikka vaqtincha o'tsa va yana dastlabki tonallikka qaytib tugallansa **og'ishma** deyiladi. Og'ishmalar odatda o'tkinchi xarakterga ega bo'ladi, ular musiqa asari tarkibida uchraydigan ayrim akkordlar funksiyasini qisqa muddat ichida ajratib ko'rsatish vositasi hisoblanadi.

The three staves show musical examples in G major (one sharp). The first staff is in 6/8 time and features a melodic line with chromatic movement. The second and third staves show more complex rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, illustrating various ways to move between notes within the tonality.

Yangi tonallikka o'tish ko'p hollarda tasodifiy belgilarning hosil bo'lishi bilan bog'liq bo'ladi, modulyatsiyani ayrim vaqtlarda jo'r bo'luvchi akkordlarga qarab ham belgilash mumkin. Chunki tasodifiy belgilar faqat pastki tovushlargagina qo'yiladi.

Modulyatsiyalarni kuylaymiz.

1.

I. Akbarov. Noktyurn

2.

O. Abdullayeva. "Ko'nglimning ko'chasi"

3.

Allegro I.Akbarov. Skertso

p

4.

Allegretto G.Mushel. Fuga

p

5.

6.

7.

89-mavzu. Og'ishma

Agar musiqa asari biror yangi tonallikka vaqtincha o'tsa va yana dastlabki tonallikka qaytib tugallansa **og'ishma** deyiladi. Og'ishmalar odatda o'tkinchi xarakterga ega bo'ladi, ular musiqa asari tarkibida uchraydigan ayrim akkordlar funksiyasini qisqa muddat ichida ajratib ko'rsatish vositasi hisoblanadi.

Og'ishma kuylaymiz

3.

4.

O. Abdullayeva. Trio

5.

6.

7.

8.

9.

10.

90-mavzu. Kuyning metro-ritmik va sintaksis tuzilishi

Ritm -metr yordamida tashkil qilingan bir xil yoki turlicha cho'zimdagi tovush va pauzalarning izchil almashib turishi.

Tsezura -kuydagi bir tuzilma bilan ikkinchi tuzilmaning ajralishi ro'y beradigan soniya.

Kadentsiya –musiqaviy tuzilmaning ikki vaundan ortiq tovushlar bilan birin-ketin tugalanishi.

Mukammal kadentsiya -kuyning tonika uchtovushligining asosiy tovushi (primasi) bilan tugallanishi.

Nomukammal kadentsiya -kuyning tonika uchtovushligining tertsiyasi yoki kvintasi bilan tugallanishi.

Yarim kadentsiya -kuyning noturg'un tovush bilan, shuningdek, D yoki D₇ning primasi bo'lgan V pog'ona bilan tugashi.

Davriya -tugallangan musiqaviy fikrni ifodalovchi musiqaviy tuzilma.

Jumla -davriya bo'linadigan ikkita musiqaviy tuzilma.

Yakka tonklilikli davriya -davriyaning asosiy tonallilik bilan tugallanishi.

Modulyatsiyalashgan davriya -davriyaning biron-bir tonallik bilan boshlanib boshqa bir tonallikda tugallanishi.

Ibora -jumlar bo'linadigan ikkita musiqaviy tuzilma.

Motiv -bitta asosiy metrik zarbni o'z ichiga olgan tuzilma.

Davriya.

Jumla.

Jumla.

Ibora.

Ibora

Ibora

Ibora

Motiv

Motiv

Motiv

Motiv

Motiv

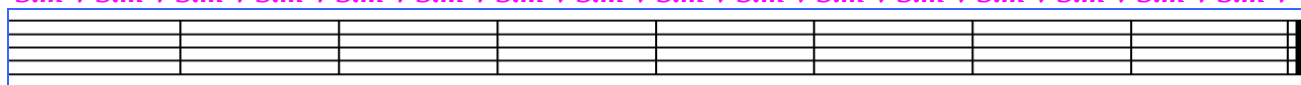
Motiv

Motiv

Motiv

Motiv

S.m-v S.m-v S.m-v S.m-v S.m-v S.m-v S.m-v S.m-v S.m-v S.m-v S.m-v S.m-v S.m-v S.m-v S.m-v

Kuylarni tarkiblarga bo'ling va kuylang .

1.

Allegro

Tom boshida tog'ora. O'XM

2.

$\bullet = 160$

Yor, nimalar devdim sizga. O'XM

3.

Moderato

R.Abdullayev. Qo'shiq

 f

4.

Allegretto

R.Abdullayev. Fuga

5.

♩. = 92

Jamalagin. O'XM

91-mavzu.

Maktab reperturidan qo'shiq va kuylarni tahlil etib solfedjiolash

Kuyning qoldirilgan notalarini qo'ying va qo'ying va qo'shiqni aytib ko'ring.

Bolalar va g'ozlar

O'rtacha

Q Muhammadjon she'ri
X Najmiddinov musiqasi

G'oz - lar qo' - shiq kuy - lay- siz g'oq g'oq g'oq,
Qa - yer - lar - da o'y - nay- siz g'oq g'oq

g'oq

The musical score is written on five staves in G major (one sharp) and 2/4 time. The tempo is marked 'O'rtacha'. The lyrics are written below the notes. The first staff contains the first line of the song, the second staff contains the second line, and the third staff contains the third line. The fourth and fifth staves contain the fourth line, which ends with a double bar line and repeat dots.

Kuyning qoldirilgan notalarini qo'ying va qo'shiqni aytib ko'ring.

Ayiqcha

M. Ikramova she'ri va musiqasi

O'rtacha tez

A - yiq pol - von yu - ra - di
Shun - day, shun - day A - sal - ni ya - lab yey- di
Shun - day, shun - day

The musical score is written on three staves in G major (one sharp) and 2/4 time. The tempo is marked 'O'rtacha tez'. The lyrics are written below the notes. The first staff contains the first line of the song, the second staff contains the second line, and the third staff contains the third line, which ends with a double bar line and repeat dots.

Kuyning qoldirilgan notalarini qo'ying va so'zlarini yozib aytib ko'ring.

Bulbulcham

Q.Muhammadiy she'ri
M. Nasimov musiqasi

O'-zing kich-ki na O-vo- zing yax - shi

Qa-ni bul-bul cham *p*

The musical score for 'Bulbulcham' is written on five staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 6/8 time signature. The melody consists of eighth and quarter notes. The lyrics 'O'-zing kich-ki na O-vo- zing yax - shi' are written below the first staff. The second staff continues the melody with the lyrics 'Qa-ni bul-bul cham' and a crescendo hairpin leading to a piano (*p*) dynamic marking. The third, fourth, and fifth staves complete the melody with various note values and rests.

Kuyning tayoqchalarini qo'ying va notalarini ritmik ifodalang va so'zlarini yozib davom etirib aytib ko'ring.

KAKKU

A. Raxmat she'ri
M. Muhammedov musiqasi

O'rtacha tez

mf Kuz ku - ni biz - lar da - la- ga chiq - dik.

The musical score for 'KAKKU' is written on four staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F-sharp), and a 2/4 time signature. The tempo marking 'O'rtacha tez' is above the staff. The melody starts with a mezzo-forte (*mf*) dynamic. The lyrics 'Kuz ku - ni biz - lar da - la- ga chiq - dik.' are written below the first staff. The second, third, and fourth staves continue the melody with various note values and rests, ending with a double bar line.

Kuyning qoldirilgan notalarini qo'ying va notalarini kuylab ko'ring.

Yallama- yorim

O'rtacha tez O'ZBEK HALQ QO'SHI'G'I

mf *mp*

Kuyning o'lchovga qarab takt chizig'larini qo'ying va so'zlarini bilanaytib ko'ring.

Choriy chanbar

O'zbek xalq bolalar oyini

O'rtacha tez

Cho -riy chan-bar bi - ri an-bar.
O- na qiz qay-da? O- la bu-la tog'- da. Tog'- man zuv-man Ona qiz qay-da
San tur san-chiq Ku-mush bol-g'a O-na- vosh yon-bosh gul- dur gup.

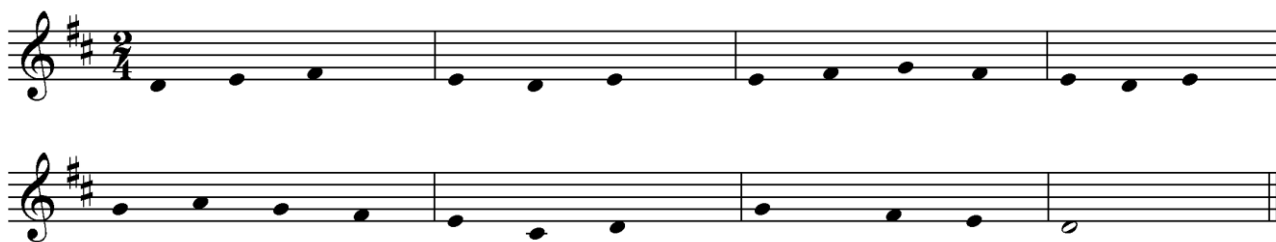
Berilgan tonalliklardan ritmik jixatdan to'g'ri keladigan kuylar yarating notalarini kuylab ko'ring. (D-dur, a-moll, C-dur, F-dur, G-dur, d-moll, Es -dur)

Misol uchun D-durda:

Kuy.

Ritmik jixatdan.

Kuy jixatidan.

- 24Tsezura nima?
- 25Kuydagi kadentsiya nima?
- 26Kadentsiyalarning turlarini sanab bering.
- 27 Qanday kadentsiyaga to'liq, yarim, mukammal, nomukammal kadentsiya deyiladi?
- 26Davriya deb qanday musiqaviy tuzilmaga aytiladi?
- 27Jumla nima?
- 28Davriyada qancha jumla bor?
- 29 Kadentsiyalar davriyada qanday vazifani bajaradilar? Ularning davriyadagi o'rnini qayerda joylashadi va o'zaro munosabatlari qanday bpo'ladi?
- 30Jumlalarga bo'linmaydigan davriyalar bo'lishi mumkinmi?
- 31 YAkka tonallikli davriya qanday bo'ladi?
- 32 Modulyatsiyalovchi davriya qanday bo'ladi?
- 33 Fraza deb qanday musiqaviy tuzilmaga aytiladi? Motiv deb-chi?
- 34Transpozitsiya nima?
- 35Kuyni va butun musiqa asarini transpozitsiya qilish zaruriyati nimadan kelib chiqadi?
- 36Transpozitsiyaning qancha va qanday usullari bor?
- 37Kalitlarni almashtirish yordamida transpozitsiya qilish qanday bo'ladi?
- 38Kalitlarni almashtirish yordamida xromatik yarim tonga transpozitsiya qilish mumkinmi?
- 39Transpozitsiya musiqa asari yozilgan kalitlarni saqlagan holda, qanday qilinadi?
- 40Transpozitsiyani kalit yonidagi alteratsiya belgilarini almashtirish yordamida qaysi inter-valga qilish mumkin?
- 41Transpozitsiyani kalit yonidagi alteratsiya belgilarini almashtirish yordamida diyezli tonalliklardan yuqoriga qilish mumkinmi? Bemolli tonalliklardan pastga-chi?
- 42Transpozitsiya qilishda musiqa asarida uchraydigan «tasodifiy» belgilarni qanday o'zgartirish kerak?
- 43.Asarni yoddan kuylarg.

Mustaqil ishlarning mavzulari

1-4 belgili tonalliklarda diatonik sekvensiyalarni kuylash.

2 belgigacha major, minor D_7 , $DVII_7$, SII_7 aylanmalari va yechilishlari bilan kuylash.

3 belgigacha major, minor D_7 , $DVII_7$, SII_7 aylanmalari va yechilishlari bilan kuylash.

4 belgigacha major, minor D_7 , $DVII_7$, SII_7 aylanmalari va yechilishlari bilan kuylash.

4 ta belgigacha parallel va nomdosh tonalliklarni kuylab berish.

4 ta belgili major va minor tonalliklarida xarakterli intervallarni tuzish va yechib kuylash.

5 belgigacha major, minor D_7 , $DVII_7$, SII_7 aylanmalari va yechilishlari bilan kuylash.

5 belgigacha major, minor tonalliklarda T, S, D va ularning aylanmalarini kuylash.

5 ta belgigacha tonalliklarda asosiy ucntovshliklari va ularning aylanmalarini kuylash.

5 ta belgigacha tonalliklarda oddiy iboradan iborat diatonik sekvensiyalarni yozib kuylash.

5 ta belgigacha tonalliklarda oddiy intervallarni yechib kuylash, eshitib aniqlash.

Oddiy intervallardan iborat bir ovozli nomerlarni solfedjiolash.

6 belgigacha major, minor D_7 , $DVII_7$, SII_7 aylanmalari va yechilishlari bilan kuylash.

7 belgigacha major, minor D_7 , $DVII_7$, SII_7 aylanmalari va yechilishlari bilan kuylash.

Barcha tonalliklarda xomatik gammalarni kuylash.

Barcha xalq ladlarini asosiy tovushlardan kuylash.

Birinchi darajali pog`onadosh tonalliklarga modulyatsiya qilish bosqichlarini bilishni ustida ishlash.

D_7 aylanmalari bilan.

Diatonik sekvensiyalar.

Garmonik davralardan iborat diatonik sekvensiyalarni kuylash.

Interval va uchtovushliklarni eshitib aniqlashni ustida ishlash.

Intervallar.

Ladaning asosiy ucntovshliklari va ularning aylanmalari.

Ladaning asosiy ucntovshliklari va ularning aylanmalari.

Ladning asosiy septakkordlari.

Major ladi 4 ta belgigacha gammalarni kuylash, turg'un va noturg'un tovushlar.

Major ladi 5 ta belgigacha gammalarni kuylash, turg'un va noturg'un tovushlar.

Major ladi 6 ta belgigacha gammalarni kuylash, turg'un va noturg'un tovushlar.

Major va minor ladlari 7 ta belgigacha gammalarini kuylash.

Minor ladi 4 ta belgigacha gammalarni kuylash, turg'un va noturg'un tovushlar.

Minor ladi 5 ta belgigacha gammalarni kuylash, turg'un va noturg'un tovushlar.

Minor ladi 6 ta belgigacha gammalarni kuylash, turg'un va noturg'un tovushlar.

Modulyatsiyalovchi davriya shaklida berilgan to`rt ovozli bayondagi akkordlar ketma-ketliklarni kuylash.

Nomdosh tonalliklarni taqqoslab, pog'onalarni kuylash.

Oddiy intervallardan iborat bir ovozli nomerlarni solfedjiolash.

Oddiy intervallarni berilgan tovushdan kuylash, eshitib aniqlash.

Parallel va nomdosh tonalliklar.

Qisqa melodik davralardan iborat xomatik sekvensiyalarni kuylash.

$T-D_6-T$; $T-S_4^6-T$ As-dur, Fis-dur tonalliklarida kuylash.

$T-D_6-T$; $T-S_4^6-T$ C-dur, G-dur tonalliklarida kuylash.

$T-D_6-T$; $T-S_4^6-T$ V-dur, A-dur tonalliklarida kuylash.

$T-D_6-T$; $T-S_4^6-T$ C-dur, E-dur tonalliklarida kuylash.

Transpozitsiya.

Ucntovshliklari va ularning aylanmalari.

Xalq ladlari asosida turli hil kuylarni bastalash va notaga tushirish.

Xarakterli intervalar.

Yetakchi septakkordlar.

Testlar

Adajio	*Og`ir	Keng	Cho`zib	O`rtacha
Akkord	*Tersiya bo`yicha tuzilgan uch yoki undan ortiq tovushlarninr bir vaqtda eshitilishi	Kvarta bo`yicha tuzilgan uch tovushlik	Tersiya yoki kvinta tovushlari bo`yicha tuzilgan	Tersiya va Kvarta bo`yicha tuzilgan
Akkordlar necha tovushdan iborat?	*3 ta	2 ta	5 ta	4 ta
Allegro	*Tez	Juda tez	Salobatli	Juda og`ir
Alterotsiya belgilari necha xil bo`ladi	*5 xil	7 xil	4xil	6 xil
Alteratsiya belgilari qanday nomlanadi?	*Diez, dubl —diez, bemol, dubl — bemol, bekar	Diez, dubl — diez, bemol bekar	Diez, bemol, bekar	Diez, dubl – bekar, bemol
Aralash metr qanday o`lchovlar qanday ifodalanadi?	*Ikki oddiy o`lchovni qo`shilishidan	Murakkab o`lchovni qo`shilishidan	Ikkita murakkab o`lchovning qo`shilishidan	Ikki oddiy o`lchov va murakkab o`lchov qo`shilishidan
Bayroqchalar	*Tovush cho`zimlarini yozishda ishlatiladigan belgi	Tovush cho`zimlarini yozishda ishlatiladigan tayoqcha	Tovush cho`zimlarini yozishda ishlatiladigan chiziqcha	Tovush o`lchamlarini bildiradigan
Bemol nima qiladi	*0,5 ton pasaytiradi	0,5 ton ko`taradi	1 ton pasaytiradi	1 ton ko`taradi
Cho`zimlar qanday bo`linadi?	*Triol, kvintol, sekstol, septol', duol, kvartol	Kvintol, sekstol, pauza, ritm,	Triol, sekstol, duol, kvartol	Pauza, ritm, triol sekstol
D ₇ akkordi qaysi funktsiyaga echiladi?	*T-ga	5-ga	D-ga	S II ₇
D ₇ nechta aylanmasi bor?	*3 ta	2 ta	4 ta	5 ta
D ₇ tuzilishi qaysi javobda to`g`ri ko`rsatilgan?	*Kat.3+kich.3+kich .3	Kich.3+kich.3+ kich.3	Kat.3+kat.3+kich. 3	kich.3+kat.3+ki ch.3
Diez nima qiladi?	*0.5 ton kutaradi	1 ton ko`taradi	0,5 t pasaytiradi	1 ton pasaytiradi,
Domienandseku ndakkord	*IV chi pog`ona	II chi pog`ona	V chi pog`ona	III chi pog`ona
Dominanta nechinchi pog`onadan tuziladi	*V	II	I	VI
Dubl, bemol nima qiladi?	*0,5 t pasaytiradi	1 t pasaytiradi	0,5 t ko`taradi	1 t kutaradi
Eng katta	*4 i	8 i	2 i	3i

chuzim nechaga sanaladi?				
Etakchi tovushlar	*VII-II pog`onalar	VI-VII pogonalar	III-IV pog`onalar	II-III pog`onalar
Garmonik majorda nechanchi pog`ona pasaytiriladi	*6 chi	5 chi	4 chi	2 chi
Garmonik minorda nechanchi pog`ona ko`tariladi?	*7 pog`ona	5 pog`ona	3 pog`ona	6 pog`ona
Hromatik gamma	*Barcha pog`onalarni ko`tarish yoki pasaytirish natijasida hosil bo`lgan	Barcha pog`onalarni ko`tarilishi	Barcha pog`onalarni pasayishi	Major va minor gammasining bir birlari bilan butun ton oraliq`ini joylashishi
Interval aylanishi.	*Katta kichikga, Sof- sofga	Kichik kichikga	Katta kattaga ,	Sof- kattaga
Interval necha xil bo`ladi?	*8 ta	6 ta	9 ta	7 ta
Intervallar kanday aniqlanadi	*Son va sifat mikdori bilan	Boskichlar soni bilan.	Diez va bemol bilan	boskichlar soni va diez bilan
Intervallar necha tondan iborat.	*6 ton	5 ton	7 ton	8 ton
Kadensiya ma'nosi	*tugallash	Qaytarish	boshlash	repriza
Krishendo	*Kuchaytirish belgisi	Pasaytirish belgisi	Balandlatish belgisi	Tina boshlash belgisi
Kuy bezaklari qaysi javobda to`gri ko`rsatilgan?	*Forshlag, gruppetto, trel, legata, stakkatto, glitsanda	Forshlag, trel, dinamika, fermoto	Forshlag, stakato, repriza, volta, segna	trel, dinamika, fermoto, segna
Kvinta davrasi buyicha nechanchi pogona ishlatiladi?	*5	4	6	10
Ladning 4 pogonasi qanday nomlanadi?	*Subdominanta	Dominanta	Tonika .	Dominanta, Tonika, Subdominanta
Ladning noturg`un tovushlari	*II-IV-VI-VII	V-VI-VII	I-II-III-IV	III-V-I
Ladning turg`un pog`onalari	*I-III-V	I-II-III	II-III-IV	V-VI-VII
Liga qaerda ishlatiladi?	*notalarni bir - biriga boglashda	Tugallashda	ulchovda	bulinishda
Ligato	*Tovushlarni bir biriga bog`lab, qo`shib ijro etish	Tovushlarning bir biriga ulab cholish	Tovushlarni uzib uzib cholish	Tovushlarni uzib, qo`shib ijro etish

Major ladi qaysi tertsiya tovushlari bilan aniklanadi?	*Katta tertsiya, kichik tertsiya	Kichik tertsiya, kichik tertsiya	Katta tertsiya, katta tertsiya	Kichik tertsiya, katta tertsiya
Major ladining asosiy tonligi?	*1, 1, 05, 1, 1, 1, 05,	1, 05, 1, 05, 1, 1,	1, 05, 05, 1, 1, 1, 1,	1, 1, 1, 05, 1, 1
Major tonliklari	*1,1,0,5,1,1,1,0,5	1,0,5,1,1,0,5,1, 1	1,0,5,1,0,5,1,1,1	1,1,1, 5,1,1,0,5
Melizm	*Kuyni bezash uchun ishlatiladigan turli melodik figuralar	Kuyni pasaytirish yoki balandlatish	Sekin asta kuchaytirish	Sekin asta ishlatiladigan turli melodik figuralar
Minor necha xil bo'ladi?	*3 xil	2 xil	5 xil	4 xil
Modulyatsiya qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?	*Kuyni bir tonallikdan boshqa tonallikka o'tib o'sha tonallikda tugashi	Muzikada kalchr belgisini o'zgarishi natijasida	Asarni qismlarga bo'linishida	Kuyni qismlarga bo'linishida
Murakkab o'lchovlar qanday ifodalanadi?	*To'rt xissali bo'lsa	Ikki xissali bo'lsa	Bir xissali bo'lsa	3 xissali bo'lsa
Musiq bezaklari.	*Forshlag, stokatto, glisanda	Stokatto, repriza, pauza	Fermata, liga, volta	Repriza, liga, farshlag
Musiqaviy sistemaning tovush katori nechta?	*5 ta	7 ta	8 ta	4 ta
Melodik minorda nechanchi pog'onalar ko'tariladi	*6 -7 chi ko'tarilib, qaytishda tabiiy minor holi qaytadi	7 pog'ona pasaytiriladi	6 pog'ona ko'tariladi	8 pog'ona ko'tariladi
Metr xissasi qanday ifodalanadi?	*Mert xissasining ma'lum bir cho'zimda ifodalanishi	Metr xissasining xilma —xil cho'zimda ifodalanishi	Metrning takt orqali ifodalanishi	Metrning cho'zimda ifodalanishi
Nona kanday intervallar tarkibiga kiradi	*Tarkibli intervallarga	Oddiy intervallarga	Oxangdosh intervallarga	Diatonik intervallarga
Nona nechanchi interval?	*9	5	7	6
Nooxangdosh interval nima?	*Dissonans	Konsonans	Kuchsiz	Kuchli
Nota so'zi nimani bildiradi?	*Belgi	Ovoz	Tovush	Raqam
Nota yo'llari nechta chiziqdan iborat?	*5 ta	7 ta	3 ta	4 ta
Notalarni cho'zish uchun qanday belgilar	*Nuqta, ikki nuqta, liga, fermota	Nuqta, ikki nuqta, liga, pauza	ikki nuqta, pauza, ligata, forshlag.	Liga, fermato, forshlag

qo'yiladi?				
Nechta intervallar bor?	*8 ta	7 ta	9 ta	5 ta
Oddiy metr ulchovlar	*2/4; 3/4; 3/8	6/4; 9/8; 12/8	5/4; 7/4; 6/8	6/8,2/4,12/8
Og'ishma qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?	*Kuyni bir tonallikdan boshqa tonallikdan o'tishi,o'sha tonallikda tugallanishi	Kuyni bir tonallikdan boshqa tonallikka o'tishi	Kuyni bir tonallikka o'tib yana qaytib o'z tonalligiga qaytish .	Kuyni bir tonallikda tugashi
Ohangdoshlik	*Bir bilan uyg'unlashgan tovushlarning bir vaqtda eshitilishi	Tovushlarning birin ketin eshitilishi	Tovushlarning bir vaqtda yoki birin ketin eshitilishi	Bir xissali bo'lsa
Oktava nechta?	*9 ta	8 ta	6 ta	10 ta
Oktava.	*Bir hil nomdagi tovushlar oralig'i	Har hil nomdosh tovushlar	Bir hil tovushlar	to'rt xissali bo'lsa
Oktavalarining soni	*8 ta	9 ta	7 ta	10 ta
Ortirilgan kvarta necha tonga teng	*3 ton	3.5 ton	4 ton	2 ton
Oxangdosh interval nima?	*Konsonans	Kuchli	Dissonans	Kuchsiz
Oxangdosh nooxangdosh intervallar	*Diatonik shakldagi garmonik intervallar	Gammofonik tuzilma orqali	Polifonik tuzilma orqali .	Tovushlarning birin ketin eshitilishi
Parallel tonliklar	*Kalit belgisi bir hil bo'lgan major va milor tonligi	Kalit belgisi har hil bo'lgan tonliklar	Kalit belgisi bir hil va har hil bo'lgan tonliklar	Kalitni o'zgarishi
Parallel tonlikni topish uchun necha ton pastga tushish kerak ?	*1,5 t	2t	1t	3 t
Pauza nima?	*Tuxtalish belgisi	Tovushni ko'taradigan belgi	kaytarish belgisi	Dam olish belgisi
Pentatonika	*5 pog'onali lad	3 pog'onali	6 pog'onali	7 pog'onali
Pentatonika necha pog'onadan tashkil topgan?	*5 -pogonadan	4- pog'onadan	7- pog'onadan ,	3- pog'onadan
Qanday o'lchovlar bor	*Aralash, murakkab, oddiy o'lchovlar, o'zgaruvchan	Murakkab, oddiy	O'zgaruvchan o'lchov.	Oddiy, o'zgaruvchan-o'lchov.
Ritm	*Musiqada tovush cho'zimlarining ma'lum bir ritmda almashib turishi	Kuchli va kuchsiz xissaning almashib turishi	Bir vaqt jarayonida kechadigan xarakatning har qanday almashib turishi	O'zgaruvchan o'lchov.
Repriza nima?	*kaytarilish belgisi	kypaytirish belgisi	kamaytirish belgisi	ortirish belgisi

Solfedijo fanini boshqa fanlar bilan bog`liqligi	*Musika elementar nazariyasi, garmoniya, vakal. Xo`r drijorligi, musiqa asarlar tahlili	Matematika, musiqa, xor drijorligi	Garmoniya musiqa asarlar tahlili, matematika	Fizika musiqa asarlar tahlili, matematika
Segna	*Takrorlash belgisi	Qaytarish belgisi	To`xtash belgisi	Qaytarish belgisi, To`xtash belgisi, Takrorlash belgisi
Shtil	*Tovush cho`zimini yozishda ishlatadigan tayo`cha	Tovush cho`zimini yozishda ishlatadigan chiziqcha	Tovush cho`zimini yozishda ishlatadigan bayroqcha	Musiqaviy tovush belgisi
SII ₇ qanday tuziladi?	*Kich 3+ kat 3+ kich3	Kich 3+kich 3+ kich 3	Kat 3+ kat 3 + kat3	Kich3+kich 3+kat3
Sinkopa,	*Ritm va metrning bir — biriga to`g`ri kelmay qolishi	Alteratsiya belgisini tushib qolishi	Kalitni o`zgarishi	Ritm va Alteratsiya belgisini tushib qolishi
Sof kvarta necha tondan iborat?	*2,5 tondan	5 tondan	4 tondan	3 tondan
Solfedijo fani nimani o`rgatadi	*Kuylash	Mashq qilish	Eshitish	Yozish
Soprano qaysi ovoz?	*Xotin qizlarni baland ovozi	Erkaklarning baland ovozi	Xotin qizlarning past ovozi	Erkaklarning past ovozi
Stokattoning ijrosi	*uzib-uzib chalish	chuzib chalish	nota ustiga kuyilgan nuktali nota ijrosi	ulab chalish
Subdominanta	*IV chi pog`ona	V chi pog`ona	I chi pog`ona	VI chi pog`ona
Subkontr oktavani qaysi son bilan yoziladi?	*1	2 .	3	5
Septakkordlar necha tovushdan iborat?	*4 ta	3 ta	5 ta	2 ta
Tonika qanday bosqichda aniqlanadi?	*Ladning I pog`onasida	Ladning II pog`onasida .	Ladning IV pog`onasida	Ladning III pog`onasida
Tovush cho`zimlarini uzaytiruvchi qo`shimcha belgi	*Liga, nuqta, qo`sh nuqta, fermato	Liga, nuqta, stakata, ligata	Stakkato, ligatto, q o`sh nuqta	Liga, nuqta
Tovush xarfiy sistemasining to`g`ri javobi?	*C, D, E, F, G, A, H	C, D, F, E, A, H, G	C, D, E, F, H, A, G	C, E, F, D, G, A, B.
Tovush xususiyatlari.	*Balandlik, kattiklik va tembr	Yumshok, mayin, keskin	Suet, baland, past	Kattiklik,
Tovushning fizik	*Balandlik, qattiqlik, tembr	Balandlik, zarb, aktsent	Tembr, temp, ritm	Zarb, kattiklik, ritm

xususiyatlari				
Transpozitsiya qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?	*Bir tonallikdan boshqa bir tonallikka o'tishi	Biror asarni tasodifiy belgisi o'zgarganda	Kuyni o'z tonaligidan alteratsiyani o'zgarishida	Tembr, temp, ritm
Templar nechchiga bulinadi.	*3 ga	2 ga	5 ga	4 ga
Templar qaysi savolda to'g'ri ko'rsatilgan?	*Tez, o'rta, sekin	Tez, juda tez, sekin, oxista.	Tez, urta, pastrok.	sekin, pastrok, urta
Uch tovushlik necha turga bo'linadi?	*4 turga	3 turga	5 turga	2 turga
Uchtovushliklar ning ko'rinishi	*Major, minor, orttirilgan, kamaytirilgan	Major, minor, tonika, septakkord	Minor, uchtovushlik, tertsiya	Minor, sof, dominanta,
Uchtovushlikni nechta aylanmasi bor	*2 ta	4 ta	3 ta	5 ta
Unison	*Bir hil blandlikdagi tovushning ikki yoki bir necha ovoz bilan bir vaqtda eshitilishi	Har hil balandlikdagi tovushlarni bir vaqtda eshitilishi	Ikki yoki uchta ovozni bir vqtda eshitilishi	Tovushlarning qattiq eshitilisi
Xarfiy sistemada sol tovushi.	*G	F	C	D
Xo'r	*Xonandalar jamoasi	Ashulachilar jamoasi	Sozandalar guruhi	Estrada jamoasi
Xromatik tonallikda nechta tovush bor?	*12ta	8 ta	7 ta	9 ta
Yonma yon joylashgan 2 ta tovushning nomi.	*Diatonik	Xromatik	Parallel	Garmonik
Tremolo nima?	*Titrab turuvchi	To'htab turish	Pastga urililadigan shtrix	Yuqoriga uriladigan shtrix
Takt oldi nima?	*To'liq bo'lmagan takt	Kuchli hisadan boshlansa	Kuchli va kuchsiz hissalaridan boshlansa	Takning buzilishi
Falset nima ?	* Soxta ovozda kuylash	Bolalar ovozi	Ayollarni yuqori ovozi	Erkaklarning o'rtacha ovozi

Diktantlar to'plami

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12

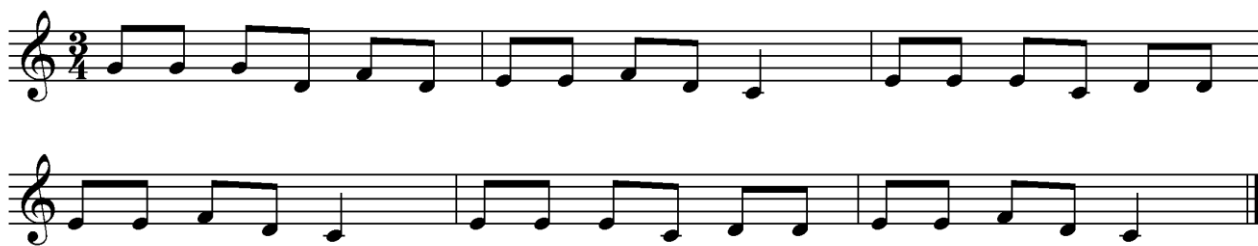
13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

30.

31.

Ikkovozlik diktantlar.

1.

2.

3.

4.

Garmonik diktantlar.

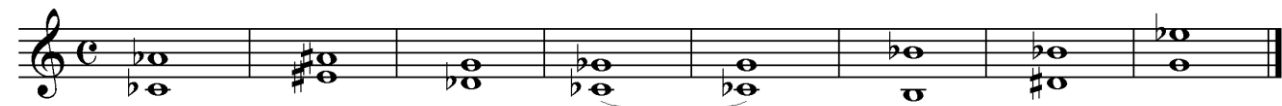
1.

2.

3.

4.

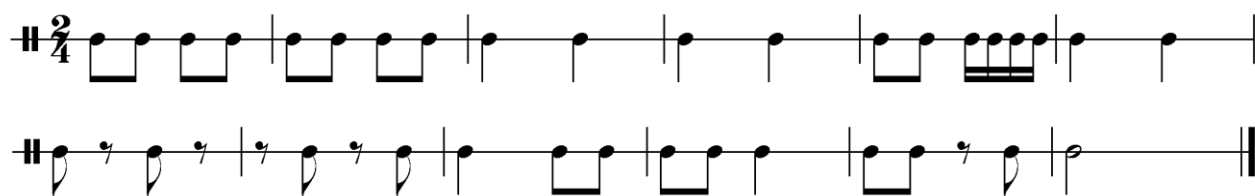
5.

Exercise 5 consists of two staves in common time. The first staff features a D7 chord, followed by a descending eighth-note scale (F#4, E4, D4, C4), a D65 chord, an ascending eighth-note scale (C4, D4, E4, F#4), and a D43 chord. The second staff features an ascending eighth-note scale (C4, D4, E4, F#4), a D2 chord, a descending eighth-note scale (F#4, E4, D4, C4), and a T chord.

6.

Ritmik diktantlar

1.

2.

3.

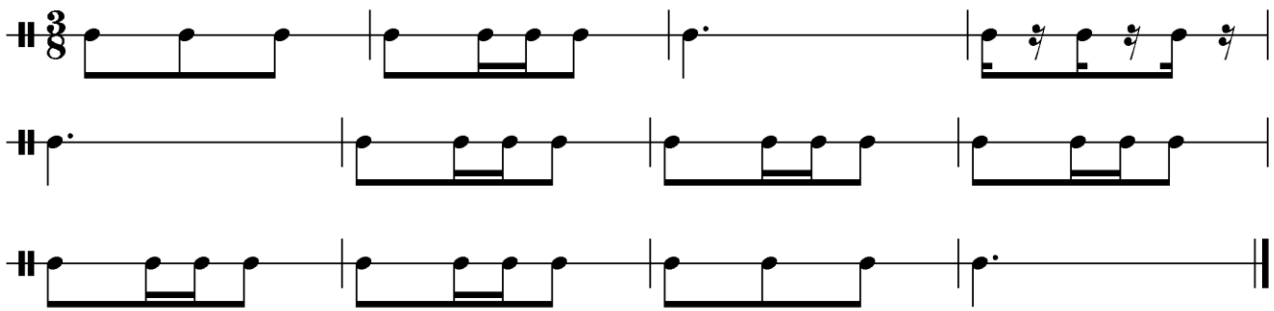
4.

5.

6.

7.

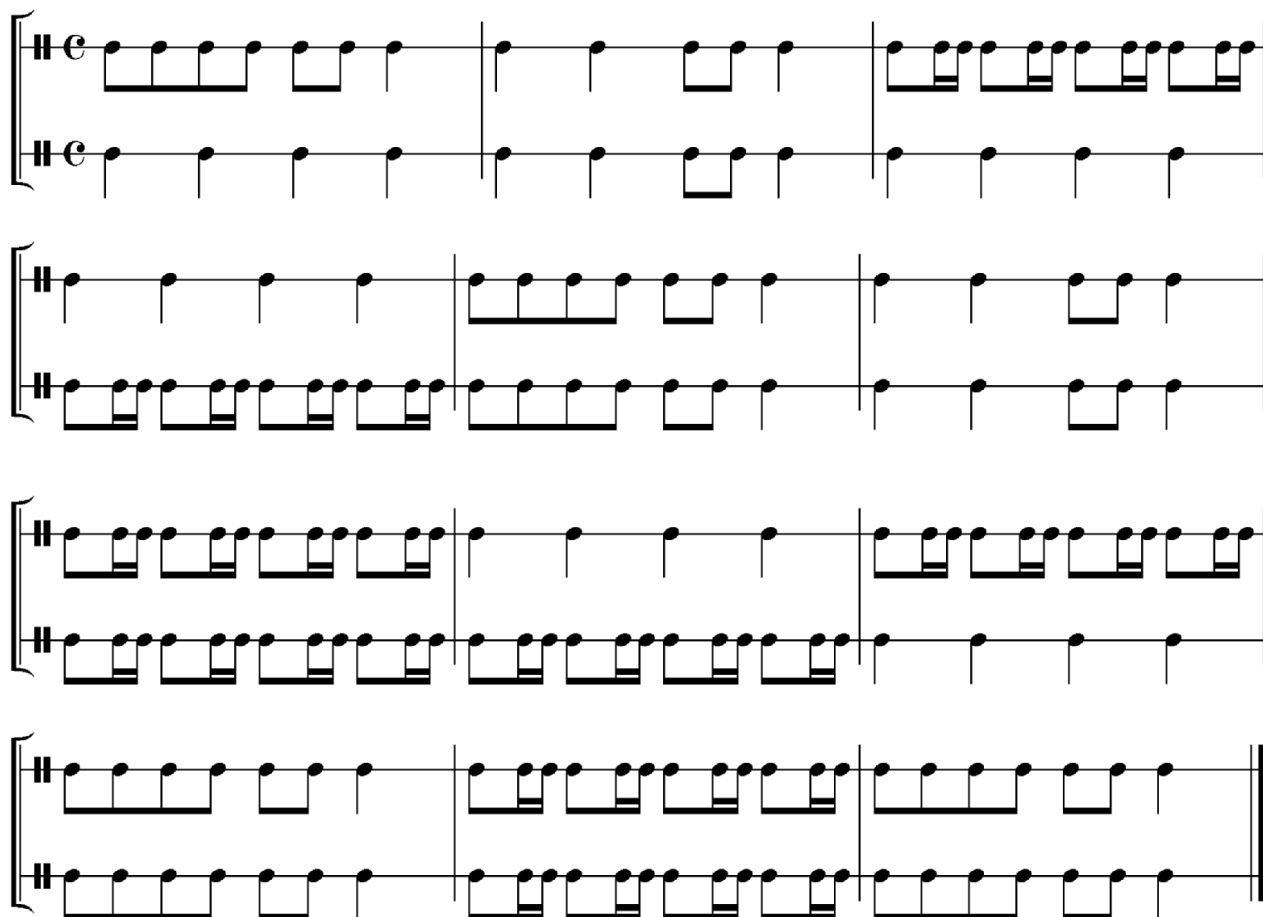
8.

9.

10.

11.

1 juftlik soatidagi amaliy mashg'ulot texnologik xaritasi

№	Bosqichlar	Vaqt (daqiq)	Ta'lim beruvchi faoliyati	Ta'lim oluvchi faoliyati	Ta'lim vositalar	Ta'lim metodlari
1	Motivatsiya	10	Amaliy mashg'ulot maqsadi va vazifalari bilan tanishtiradi. Talabalarni faollashtiradi. Muammoni bayon etadi.	Tinglaydilar. Savollar bilan murojaat qilishadi	Kompyuter proyektor Tarqatma f-no, material	Aqliy hujum
2	Kichik guruhlariga ajratish	5	Kichik guruhlarini tashkil etadi va muammoli topshiriqlar beradi	Rangli kartochkalar orqali kichik guruhlar tashkil etishadi	Raqamli vositalar Kompyuter proyektor	Guruhiy ishlash
3	Kichik guruhlarida muammoning kelib chiqish sabablarini tahlil qilish va oqibatlarini to'g'risida fikr yuritish	20	Ko'rsatmalar beradi va yo'naltiradi.	Har bir kichik guruh muammoning kelib chiqish sabablarini tahlil qiladilar, oqibatlarini to'g'risida fikr yuritadilar va kartochkalarga yozadilar .	Rangli kartochkalar Kompyuter proyektor	Muammoli vaziyat, munozara
4	Kichik guruhlarida muammo yechimi bo'yicha ishlash	20	Ko'rsatmalar beradi va yo'naltiradi, maslahatlar beradi.	Har bir kichik guruh muammoni yechimini ishlab chiqadilar.	Rangli kartochkalar markerlar Kompyuter proyektor	Munozara
5	Kichik guruhlar taqdimoti	15	Guruhni boshqaradi	Guruh ishini taqdimot qiladilar. Muammo yechimi bo'yicha fikr yuritadilar	Pinbord va magnitli doska Kompyuter proyektor	Namoyish, muzokara
5	Kichik guruhlar ishini baholash	5	Kichik guruhlar ishini tahlil qiladi va baholaydi.	Kichik guruhlar bir birining ishini tahlil qiladi baholaydi, fikrlarini bayon etadi.	Pinvand, doska, magnit	O'zaro baholash

7	Yakuniy qism	5	Natijalarni tahlil qiladi. Kamchiliklar bo'yicha tavsiyalar beradi. Mustaqil ishlash uchun topshiriqlar beradi va amaliy mashg'ulotga yakun yasaydi	Savollar beradi. Mustaqil ish topshiriqlarini yozib oladilar		Munozara
---	--------------	---	---	--	--	----------

Guruhda va yakka tartibda ishlash ko'nikmalarini shakillantirish materialari

Bu turdagi materiallar qachonki mashg'ulot kichik guruhlarda yoki individual shakllarda tashkil etilganida alohida ishlab chiqiladi.

Talabalarning o'zlashtirish imkoniyatlari va psixologik xususiyatlarini inobatga olib kichik guruhlarda va individual ishlash uchun muayyan mavzuga oid bir biriga bog'liq bo'lgan masalalar, topshiriqlar, muammoli vaziyatlar ishlab chiqiladi. Ularni bajarish uchun aniq kursatmalar va tavsiyalar beriladi. Guruhlarda ishlashda talabalarning muloqatga kirishish, o'z fikrini aytish, boshqalar fikrini bulmasdan eshitish, faol ishtirok etish xuquqiga ega bo'lish bir-birlarining turli nuqtai-nazarlarini qadrlash kabi tarbiyaviy xususiyatlar va ko'nikmalar shakllanadi.

Musiqiy lug'atlar

A.

A - lya tovushining xarfiy belgisi.

Avj - musiqa bayoni va rivojida eng yuqori nuqta.

Ajam - o'zbek ,tojik xalqlari musiqa merosidagi cholg'u kuylar.

Aytm yo'li-Xorazim maqomlarining vokal (ashula) bo'limi.

A Kapella-sozsiz cholg'u jo'risiz odatda xor tomonidan ijro etiladigan musiqa asari.

Akkolada (fransuscha accolade-qavs bilan bog'lash)-ikki yoki bir nechta nota yo'lidagi ijroni ko'rsatuvchi qavs.

Akkord (ital.accordo fr.accord-birdamlik)-turli balandlikdagi uch va undan ortiq tovushlarning qo'shib ,yaxlit xolda yangrashi.

Aksent-biror tovush yokiakkordni qattiq cholish.

Alla breva- to'rt chorakli o'lchovda yozilgan taktdagi notalarnixar ikki choragi "bir" **x**isobidan,yani takt 2/2 o'lchovida sanalishini ko'rsatkichi.

Alt-Xor va vocal ansanbllarda ,bolalar yoki xotin qizlarning pastki(metsosaprano,kontralto)ovozi,tenordan yuqoqiroq yangraydi.

Alteratsiya-yetti pog'onadagi tovushlarning balandligini yarim yo butun tonga o'zgartirish.

Aranjirofka-bir yoki bir necha cholg'u asboblari uchun yozilgan musiqa asarini boshqa bir yoki bir necha cholg'u asboblarda ijro etish uchu moslashtirish.

Ariya-Ashula kabi kuychan ,mukammallashgan va keng ko'lamli shakilga ega ,odatda lirik va dramati**c** mazmunli tugallangan asar.

Arpedjio-anig'rog'i arpedjo-akkord tovushlarini bir yo'la emas ,tartib bilan birin ketin ijro etish.

Ashula-keng tarqalgan vokal musiqa janri va shakli bo'lib, unda sh'eri va musiqiy obrazlar bir-biriga uyg'unlashgan xolda gavdalanadi.

B.

Bayot-Toshkent-Farg'onada mashhur maqom yo'llaridagi besh qismdan iborat yirik ashula turkumi.

Balet-sintetik sa'nat turlaridan biri,saxnada ko'rsatilgan badiiy asar ,asosan musiqa va xoreografiya vositalari bilan ifoda qilinadi.

Bastakor-monodiya uslubida asarlar yaratuvchi ijodkor.

Bekar-alteratsiya belgisi diyez yordamida yarim ton ko'tarilgan yoki bemol yordamida yarim ton pasaygan tovushlarni asil xoliga qaytaradi.

Bemol-tovushlarni yarim ton pasaytirish belgisi.

Bozgo'y-qaytariq ma'lum bir kuy tarkibidagi muayyan bo'lakning xar doim takrorlanib kelishi.

Buzruk,Buzrug-Shashmaqomdagi maqomlardan birinchisi.

V.

Vals-ikki kishidan bo'lib ,oxista o'ylanadigan raqs .

Variatsiya-Musika asari mavzui , kuyi yoki jo'r qismining turlanishi.

Vokoliz-ashulachilar so'zsiz aytadigan mashq yoki etyudlar.

Vokolist-ashulachi.

Volta-bir nota yozuvida musiqa asarining ma'lum qismini ,qayta takrorlashda turlicha tugatish uchun qo'yiladigan belgi.

G.

Gamma-oktavadan kam bo'lmagan oraliqdagi tovushqatorning bir tekis ko'tarilishi yoki pasayishi.

Gardun-Shashmaqomning Mushkilot qismidagi kuy.

Garmoniya-Bir yo'la eshitilgan bir necha tovushlarning o'zaro bog'lanishda kelishi.

Gimn-badiiy – ramziy ma'noga ega asar ,qo'shiq.

Glissando-bir tovushdan ikkinchi tovushga sirg'anib o'tish.

D.

Davriya-tugallangan kichik bir musiqa tuzilishi bo'lib ,bu turlicha kadanslar bilan tugallangan ikki jumlaning qo'shilishidan xosil bo'ladi .

Diapazon-Ashulachining ovozi ,cholg'u asbob ,tovushqator ,lad,kuy va boshqalarning tovush xajmi.

Diatonik yarim ton –Tovushqatordagi ikki turli pog'onadan tuzilgan yarim ton bo'lib , kichik sekunda intervalini xosil qiladi .

Diatonik ton-diatonik butun ton .

Diyez-tovushlarni yarim ton yuqori ko'tarish belgisi.

Dinamika-musika tovushlarining qattiq-sekin ijro qilinishi.

Dirijyor-musika asarini ijro etuvchi jamoalarga raxbarlik qiluvchi san'atkor.

Disgarmoniya-garmoniyaning buzilishi ,xamoxangsizlik ,cholg'u asbob sozining buzilishi.

Diskant-Bolalarning baland tovushi .

Dissonans-Tinglovchini bezovta qiluvchi ,go'yo o'zaro qovushmagan tovushlar.

Dovudiy,Dovudiy ovoz-kuchli va yoqimli ovoz ma'nosida.

Dugoh,maqomi dugoh-Shashmaqomga kiruvchi maqomlarning to'rtinchisi .

Dugoh husayniy-Toshkent,Farg'onada keng tarqalgan maqomsimon besh qismli vokal turkumi.

Duet-ikki ijrochidan tuzilgan ansanbl.

Y.

Yovvoyi shorgoh-Toshkent ,Farg'ona xonandalari ijro qilgan "chorgoh"ning cholg'u asboblari siz aytiladigan varianti bo'lib , bunda xar bir ijrochi o'zlaricha melodic o'zgarishlar bilan aytganlar.

Yondosh tonalliklar-major –minor lad sistemasida kalitoldi belgilari bir xil bo'lgan : biri major ,ikkinchisi minor tonalliklar .

J.

Javziy-o'n ikki maqom shubalaridan birining nomi.

Jumla-garmonik tugallanish (kadans)da bo'lgan kichik bir musiqa tuzilmasi.

Z.

Zangula,maqomi zangula–XIII-XVII-asr o'rtalarida O'rta Osiyo ,Ozarbayjon va Xurason xalqlarida keng tarqalgan o'n ikki maqomning sakkizinchisi .

Zatakt-taktoldi,to'la bo'lmagan boshlang'ich takt.

Zebo pari-Shashmaqomning ashula qismida keladigan katta avj bo'lib,namud vazifasini bajaradi.

Zirafkand,Maqomi zirafkand-XIII-XVII asr o'rtalarida O'rta Osiyo ,Ozarbayjon va Xurason xalqlarida keng tarqalgan o'n ikki maqomning o'n birinchisi xisoblanadi.

Zich joylashish-to'rt ovozli akkordning yuqorigi uch ovoz oraliqlari oktavadan oshiq bo'lmagan vaziyatidir.

I.

Interval- aniq balandlikka ega bo'lgan ikki tovushning balandlik bo'yicha oralig'i.

Isfaxon ,maqomi isfaxon-*XIII asr o'rtalarida O'rta Osiyo ,Ozarbayjon va Xurason xalqlarida keng tarqalgan o'n ikki maqomning o'ninchisi xisoblanadi.*

K.

Kadentsiya-*Tartibli xolatda eshitilayotgan musiqaning tugallangan ,bir maqsadga kelib to'xtagani yoki musiqa asarining butunlay tamom bo'lgani bo'lib,bu boshqacha kadans deb ham ataladi.*

Kakafoniya-*musiqada nosozlik ,quloqqa yoqmaydigan xunuk,yoqimsiz tovush.*

Kamer musiqa-*orkestr va xorlardan farq qiluvchi kichik bir to'da ijrochilari uchun yaratilgan cholg'u yoki vokal .*

Kontata-*yakka xonandalar ,xor va orkestr uchun yozilgan yirik vokal sinfonik musiqa janri.*

Kapella-*professional xor jamoasi.*

Katta avj-*katta ashula va maqomlarda eng yuqorigi avj.*

Katta ashula-*Farg'ona vodiysida ,qisman Toshkentda ijro etiladigan ashulaning bir turi.*

Kemencha-*kamoncha*

Keng joylanish-*to'rtovozli akkordlar joylashganda ikkinchi va to'rtinchi ovozlarning oralig'I oktavadan ortiq bo'lgan joylanish*

Koda-*ayrim musiqa asarlarining oxirida keladigan qo'shimcha qism bo'lib ,bu asarning tuzilish shaklini aniqlashda xisobga kirmadi.*

Koloratura-*kuyni turli mayday o'lchovdagi tovushlar bilan bezash.*

Koloraturali soprana-*xotin qizlarning eng yuqori o'ynoqi ovozi.*

Kompozitor-*musiqa asarini yaratuvchi ijodkor.*

Konservatoriya-*oliy musiqa o'quv yurti.*

Kuy-*turli baland va uzunlikdagi tovushlarning ma'lum bir ritm va ladda badiiy holatga kelishi .*

Kulminatsiya-*musiqa asri yoki uning ma'lum bir qismining eng yuqorigi nuqtasi,avji.*

Kuplet-*bir necha bor qaytariladigan qo'shiqning bir band sherda qaytarilishi.*

Kuplet shakli-*ikki qismli naqorat va kupletdan tuzilgan vocal asari bo'lib ,bir necha bor turli sherlar bilan qaytariladi.*

Ko'p ovozli musiqa-ma'lum balandlikda bo'lgan bir necha ovozning bir yo'la eshitalishi.

L.

Lad – Turli balandlikda bo'lgan tovushlarning o'zaro aloqasi .

Libretto –Teatrda moslangan yirik musiqa asarining mukammal yozma matni.

M.

Marsiya – yaqin kishisining vafotidan so'ng , g'am alam ifodasida xotin qizlar tomonidan cholg'u asbobisiz aytiladigan ashula .

Maqom- Musiqa cholg'u asboblari parda va tovushlar o'rnini bildirgan.

Maqomchi- Maqom yo'llarini ijro qiluvchi ashulachi va sozandalar.

Maqom ansambli –maqom yo'llarini ijro etuvchi sozanda va xonandalar to'dasu.

Melodeklamatsiya – Musiqa jo'rligida badiiy o'qish.

Melodramma- Musiqali dramatik **p**iesaning **m**onolog va dialoglarida musiqa jo'r bo'lishi yoki o'rni bilan chalinib turishi.

Modulyatsiya-musiqa asarida bir tonallikdan ikkinchi tonallikka ko'chish.

Motiv- Musiqa mavzusini ifodalovchi kichik bir musiqa bo'lagi ohangi.

Mugam Mug'om-Ozarbayjon xalq musiqasi ladi.

Murabbai komil-Xoraz**i**m maqomlaridan rostning chertim bo'limiga kiruvchi kuy.

Murabbai rost- Xoraz**i**m maqomlaridan Rostning chertim bo'limlaridagi kuy.

Musabbai rost-Xorazm maqomlaridan Rostning chertim bo'limlaridagi kuy.

Musiqa- turli tuman tovushlar bilan badiiy obraz yaratib beruvchi ,g'oyaviy-emotsional mazmunga ega bo'lgan san'atning bir turi.

Musiqali deklamatsiya- Melodeklamatsiyaning ikkinchi nomi.

Mustahzod- “Navo”maqomi “Nars” qismining ikkinchi shubasiga kiruvchi ashulalardan.

Muhayyar-Shashmaqomdagi Iroq maqomining nasr bo'limida keladigan ashulla yo'llaridan .

Muxammas- O'zbek mumtoz she'riyatida muayyan shakil bo'lib ,bunda birinchi bandining xamma besh misrasi o'zaro bir biriga qofiyadosh ,keyingi bandlarning to'rt yo'li – o'zaro , beshinchi misrasi esa – birinchi bandga qofiyadosh bo'ladi.

Muxammasi ajam- Shashmaqom sistemasidagi segoh maqomining mushkilot bo'limi kuylaridan.

Muxammasi bayot- *Navo maqomining mushkilot bo'limi kuylaridan*

Muxammasi dugoh-*Shashmaqomdagi dugoh maqomining mushkilot bo'limi kuylaridan .*

Muxammasi jadid –*Xorazm maqomlaridan Rostning chertim bo'limida murabbai komildan so'ng ijro qilingan kuy.*

Muxammasi jadidi feruz-*Xorazm maqomlaridan Rostning chertim bo'limidagi Muhammasi feruzdan so'ng ijro etiladigan kuy.*

Muxammasi mirza hakim –*Shashmaqomdagi segoh maqomining mushkilot bo'limidagi kuy.*

Muxammasi navo -*Shashmaqomdagi navo maqomining mushkilot bo'limidagi kuy.*

Muxammasi nasrullohi- *Shashmaqomdagi buzruk maqomining mushkilot bo'limidagi kuy.*

Muxammasi panjgoh-*Rost maqomining mushkilot bo'limidagi kuy.*

Muxammasi rost- *Xorazm maqomlarida rostning chertim bo'limi kuylaridan.*

Muxammasi segoh -*Shashmaqomdagi segoh maqomining mushkilot bo'limidagi kuy.*

Muxammasi ushshoq- *Shashmaqomdagi rost maqomining mushkilot bo'limi kuylaridan .*

Muxammasi feruz- *Xorazm maqomlaridan Buzruk va Iroqning chertim bo'limi kuylari .*

Muxammasi chor sarxona – *Shashmaqomdagi Dugoh maqomining mushkilot bo'limi kuylaridan.*

Muxammasi chorgoh- *Shashmaqomdagi dugoh maqomining mushkilot bo'limi kuylaridan.*

Muxammasi xojixo'ja-*Shashmaqomdagi dugoh maqomining mushkilot bo'limi kuylaridan.*

Muxammasi xusayniy-*Shashmaqomdagi Navo maqomining mushkilot bo'limi kuylaridan.*

Mushkilot-*Shashmaqom yo'llarining cholg'u bo'limi.*

Muqaddimai dugihi xusayniy-*Xorazm maqomlaridan Navo va Dugohning nasr bo'limidagi ashullalar.*

Muqaddimai nasri ajam- *Nasri ajam muqaddimasi.*

Muqaddimai nasri uzzol –*Xorazm maqomlaridan Buzrukning aytim bo'limidagi ashulalardan bo'lib ,nasri uzzolning muqaddimasi ,ya'ni shunga qadar aytiladigan kichik bir ashula.*

Muqaddimai nasri hijoz-*Xorazm maqomlaridan Dugoh va Segohning aytim bo'limidagi ashulalardan.*

Muqaddimai talqin-*Xorazm maqomlaridan Segohning aytim bo'limidagi ashulalardan.*

Mug'anniy-*Xorazmda ashulachi –xonanda shu nom bilan ataladi.*

Mo'gulcha-*Shashmaqom nasr bo'limining ikkinchi guruh sho'balariga kiradigan ashulalar.*

N.

Navo- *XIII-XVII asrlarda O'rta Osiyo, Ozarboyjon va Xuroson xalqlari o'rtasida keng tarqalgan o'n ikki maqomning uchinchisi xisoblanib ,tovushqatori hozirgi o'qilishiga eoliy ladi.*

Navro'zi ajam- *Shashmaqomdagi Segoh maqomining nasr bo'limi birinchi guruhi sho'balaridagi ashulalardan.*

Navro'zi sabo-sabo

Navro'zi xoro-*Shashmaqomdagi segoh maqomining nasr bo'limi birinchi guruhi sho'balaridagi ashulalardan biri.*

Namud-*biror ashula ma'lum bir qismining ikkinchi bir ashula tarkibida qaytarilishi.*

Nasr-*Shashmaqomning ashula bo'limi.*

Nasri ajam- *Shashmaqomdagi segox maqomining nasr bo'limi ashulalaridan.*

Nasri bayot- *Shashmaqomdagi navo maqomining nasr bo'limi ashulalaridan*

Nasri navro'zi xoro- *Nasri xoro*

Nasri sabo- *Sabo*

Nasri segoh- *Shashmaqomdagi Segoh maqomining nasr bo'limi ashulalaridan.*

Nasri oraz- *Shashmaqomdagi Navi va Dugoh maqomlarining nasr bo'limidagi ashulalardan .*

Nasri uzzol-*Shashmaqomdagi Buzruk maqomining nasr bo'limi ashulalaridan.*

Nasri ushshoq- *Ushshoq*

Nasri hijoz- *Xorazim maqomlaridan Segohning aytim bo'limi ashulalaridan.*

Nasri xoro-*Shashmaqomdagi segoh maqomining nasr bo'limi ashulalaridan.*

Nasri chorgoh-Chorgoh

Nasri xusayniy-Shashmaqomda Navo va dugoh maqomlarining nasr bo'limidagi ashulalaridan .

Nasrulloi-Shashmaqomdagi buzruk maqomining nasr bo'limi birinchi sho'basidagi shula.

Nasrchi-Shashmaqomdagi nasr yo'llarini ijro etuvchi xofiz.

Naqorat-ashulaning bir necha bor qaytariladigan qismi.

Naqsh-Ashula oralig'ida ijro qilinadigan cholg'u musiqa.

Naqshi iroq nafurdim-Xorazm maqomlaridan Iroqning chertim bo'limidagi kuy.

Nag'mai oraz- Shashmaqomda navo maqomining mushkilot bo'limidagi kuy nomi.

Nevmlar-Nota yozuvining qadimgi turlaridan.

Nomdosh tonalliklar-turli ladlarda bo'lib , tonikasi bir xil bo'lgan tonalliklar.

Nomukammal modulyatsiya-bir tonallikdan ikkinchi tonallikka o'tib ,yangi tonallikda mustaxkamlanmagan modulyatsiya.

Nona-To'qqiz pog'ona kengligida bo'lgan interval,bu 9 raqami bilan ko'rsatiladi.

Nonakkord-tertsiya intervali bo'yicha taqsim qilinishi mumkin bo'lgan 5 tovushdan tuzilgan akkord.

Nota yozuvi- musiqa tovushlarini yozib ko'rsatuvchi grafik belgilar yig'indisi.

Nuqta-nota va pauzalarining uzunligini oshiruvchi belgi.

Nyuans-tovush ohangdoshligi.

O.

Opera- musiqali dramatik asar.

Operetta-sho'z quvnoq xarakterdagi musiqali saxna asari bo'lib, bunda ayrim nutqlar ashula qilib aytilsa ,ayrimlari faqat so'z bilan beriladi.

Oraz- Shashmaqomdagi Navo va Dugoh maqomlarining nasr bo'limida keladigan ashula yo'li.

Orkestr-turli cholg'u asboblarda chaluvchi sozandalardan tuzilgan jamoa bo'lib ,shu tarkib uchun yaratilgan musiqa asarini ijro etadi.

Og'ishma-nomukammal modulyatsiya .

P.

Partiya-Ansambil ,orkestr ,xor qatnashchilaridan birining yoki unison xolda ijro etuvchilarning notalari.

Paxta zarb, Foxtiy zarb-Xorazim maqomlaridan dugohning chertim bo'limidagi kuylardan.

Peshrav-Maqomlarning mushkilot bo'limida keladigan kuylardan biri.

Pionissimo-Musiqasi asarining juda sekin ijro etilishi.

Pitsikato-torli kamanchali cholg'u asboblari kamanchasiz, barmoqlar bilan tirnab chalish.

Polimetriye-Ko'p ovozli musiqada turli metrdagi taktlarning bir vaqtda qo'shib kelishi.

Polifoniya-Ko'p ovozli musiqa turi, xar biri alohida mustaqillikka ega bo'lgan bir necha kuyning garmonik qo'shib, murakkablashib rivojlanishi.

Poema-Uncha katta bo'lmagan lirik yoki hikoyaviy lirik xarakterdagi cholg'u musiqa asari, piesa.

R.

Rapsodiya-Xalq mavzularida erkin shakli yaratilgan cholg'u asar.

Rahoviy, Maqomi Rahoviy-XIII-XVII asrlarda Markaziy Osiyo, Ozarboyjon va Xuroson xalqlarida keng tarqalgan 12 maqomning yettinchisi.

Registr-Ma'lum bir maqsadda bir qism tovush qatorining qo'shni tovushlar bilan qo'shib kelishi.

Rechitativ-Vokal musiqaning bir turi bo'lib, intonatsiya va ritm jihatidan deklamatsiyali so'zga yaqin bo'ladi.

Ritm-Musiqasi asaridagi tovushlarning uzun qisqaliklari jihatidan munosabatlari.

Romans-Bir ovoz uchun vocal asar.

Pondino-rondo shaklidagi uncha katta bo'lmagan piesa.

Rondo-Bosh mavzuni bir necha bor, turli mazmundagi epizodlardan so'ng xar doim qaytarilishidan tuzilgan musiqali shakli.

Rost maqomi-XIII-XVII-asrlarda O'rta Osiyo Ozarbayjon va Xuroson xalqlarida keng tarqalgan 12 maqomning to'rtinchisi.

Royal-barmoqlar bilan bosib chalinadigan torli klavushli musiqa asobi.

S.

Sabo-mayn, yoqimli shamol, tongotar chog'ida esgan yel.

Savt-Shashmaqom nasr bo'limining ikkinchi guruh sho'balariga kiruvchi ashulalar: Ushshoq, Sabo, Navo va hokozolar.

Savti nag'ma- musiqa tovushi

Savti Sarvinoz-q. Sarvinoz

Savti Ushshoq-q. Ushshoq

Savtxon-q. Nasrchi

Sadr-o'zbek raqslarida chalinadigan doira usuli

Sayri gulshan – Xorazm maqomlaridan Buzrukning aytim bo'limidagi ashula.

Sayqal-tovushni titratish.

Samoi dugoh-Shashmaqomdagi Dugoh maqomining mushkilot kuylaridan biri.

Samoiy-Tinglash,,musiqa raqs,Darvishlarning qo'shiq ,musiqa va raqs bilan zikr tushuvi.

Saraxbor-maqomlarning nasr bo'limidagi birinchi sho'bada keladigan ashula yo'li.

Sarvinoz-Buzruk maqomining nasr bo'limidagi ,ikkinchi guruh sho'balarga kiruvchi ashula yo'li.

Sausul-Xorazm maqomlaridan Iroqning chertim bo'limidagi kuy.

Sausuli Feruz-Xorazm maqomlaridan Segohning chertim bo'limidagi kuy.

Saqil-Shashmaqomning mushkilot bo'limidagi keng tarqalgan kuylardan biri.

Saqili Ashqullo-Dugoh maqomining mushkilot bo'limidagi kuylardan.

Saqili Bastanigor-Segoh maqomining Mushkilot bo'limidagi kuylardan.

Saqili Vazmin-Rost maqomining mushkilot bo'limidagi kuylardan.

Saqili islomxoniy-Buzruk maqomining mushkilot bo'limidagi kuylardan.

Saqili Kalon-Iroq maqomining mushkilot bo'limidagi kuylardan.

Saqili Mirza-Xorazm Rost maqomining chertim bo'limidagi kuylardan.

Saqili Muhrkan- Xorazm Rost maqomining chertim bo'limidagi kuylardan.

Saqili Niyozjonxo'ja-Xorazm buzruk maqomining chertim bo'limidagi kuylardan.

Saqili Rag-rag-Shashmaqom rost maqomining mushkilot bo'limidagi kuylardan.

Saqili Sulton-Shashmaqom Buzruk maqomining mushkilot bo'limidagi kuylardan.

Saqili Feruz-Xorazm maqomlaridan Dugoh va Segoh maqomlarining chertim bo'limidagi kuylardan.

Segoh.Segoh maqomi-Shashmaqom tarkibidagi beshinchi maqom.

Sekventsia-Bir va ko'p ovozli musiqa asari yoki ayrim parchasining asta sekin yuqorilashib yoki pasayib borishi.

Sinfonik orkestr-turli cholg'u asboblardan tuzilgan va nisbatan boy va murakkab turdagi orkestr.

Sinfonik poema-sinfonik orkestr uchun yozilgan programmali musiqaning xarakterli janrlaridan biri.

Sinfonik fantaziya-aniq bir mavzu va mazmunda sinfonik orkestr uchun yozilgan musiqa asari.

Sinfoniya-sanata shaklida sinfonik orkestr uchun yaratilgan monumental musiqa asari.

Sinkopa-qattiq chalinadigan notaning odatdagi kuchli xissadan kuchsiz xissaga ko'chishi.

Siporish, Suporish- maqomlarning nasr bo'limida bir ashula yo'lidan ikkinchisiga o'tish uchun vosita bo'luvchi kuy parchasi.

Soz-Tovushlarning balandlik holati va munosabati.

Solist-yakka ovoz yoki biror cholg'u asbobi uchun yozilgan musiqa asarini ijro etuvchi yakkaxon xonanda.

Solfedjo-eshituv malakasini yuksaltirish va notaga qarab ularni tez o'qishni o'rganish uchun o'tkaziladigan vocal mashq.

Soprano-xotin- qizlarning eng yuqori ovozi.

Soqiynoma-shashmaqomdagi maqomlarning nasr bo'limi ikkinchi bo'lim sho'balaridagi ashula nomi.

Suvora-Xorazm maqomlarning ayrim bo'limida keladigan ashula nomi.

Suporish-xar- bir maqom va ular tarkibidagi sho'balarning tugallanish qismi.

Supirdi-xamma maqomlarning saqillarida bir xonadan ikkinchi xonaga o'tish uchun kichik bo'lakcha chalinadi.

Syuita-xar bir qismi mustaqil asar bo'lgan turli xarakterdagi musiqa piesalarining bog'lanib kelishi.

T.

Takt-bir kuchli xissadan shu kabi ikkinchi kuchli xissaga qadar bo'lgan oraliq-metrning xar doim qaytarilib turishi.

Talqin-Shashmaqom nasr bo'limining birinchi sho'basi –Saraxbor taronalaridan so'ng keladigan ashula yo'li.

Talqini bayot-Navo maqomining nasr bo'limidagi ashula yo'li .

Talqini Dugoh Husayn-Xorazm maqomlaridan Navoning aytim bo'limidagi ashula yo'llaridan .

Talqini Mustazot-Xorazm maqomlaridan Navoning aytim bo'limidagi ashula yo'li.

Talqini Uzzol-Shashmaqomdagi Buzruk maqomining ashula yo'llaridan

Talqini Ushshoq –Shashmaqomdagi rost maqomining ashula yo'llaridan .

Talqini Chorgoh-Shashmaqomdagi Dugoh maqomining Ashula yo'llaridan .

Talqincha-maqomlarning nasr bo'limlarining ikkinchi sho'balarga kiruvchi ashula.

Talqinchi- Xorazmda dutor bilan xalq ashulalarini ijro etuvchi.

Tani maqom-Xorazmda xar bir maqomning birinchi qismi.

Tarji, Tarje-Shashmaqomning mushkilot qismidagi kuylardan biri.

Tarona-maqomlarning ashula qismidagi Saraxbor, Talqin, Nasrdek asosiy sho'balar oralig'ida keladigan kichik ashulalar.

Taronai nasri ajam-Xorazm segoh maqomining aytim bo'limidagi kuy.

Tasnif-Shashmaqomning mushkilot bo'limi.

Tembr-tovush tusi xar- bir musiqa cholg'u asbobining yoki ashulachi ovozining o'ziga xos tovush harakteri.

Tovush.un-biror jismning to'lqinlanishidan xosil bo'ladigan ovoz.

Tonallik-laddagi tovushlarning balandligi.

Tonika-Laddagi eng turg'un pog'ona.

Transpozitsiya-tovushlarni boshqa balandlikka ko'chirish.

Trio-Uch ijrochidan tuzilgan ansambl.

Turk avji-Shashmaqomning ashula qismi sho'balarida keladigan katta avj bo'lib ,namud vazifasini bajaradi,lekin ma'lum bir sho'badan olinmaydi.

U.

Uvertyura-Opera,balet,oratoriya,drama ,kinofilm,va boshqalarning boshlanishi oldidan ijro etiluvchi cholg'u **piesa** bo'lib ,orkestr uchun yoziladi.

Unison-bir xil balandlikdagi ikki tovushning bir yo'la yangrash.

Ushshoq-XIII-XVII asrlarda O'rta Osiyo, Ozarboyjon va Xuroson xalqlari o'rtasida keng tarqalgan 12 maqomning birinchisi.

F.

Fantaziya-erkin shakilda yozilgan cholg'u asari , **piesa**.

Filarmoniya-yuksak badiiy musiqa asarlari va ijrochilik san'atining targ'ib etuvchi konsert tashkiloti.

Final-sinfoniya ,sonata ,konsert,trio,kvartet va shu kabi ko'p qismli musiqa asarlarining oxirgi qismi.

Folklor-og'zaki xalq adabiyoti va musiqa ijodiyoti .Xalq musiqasi

X.

Xalfa-Xorazmda shoir,sozanda va ashulachi xotin- qizlar.

Xor – Vokal,xor musiqasini aytuvchi ijrochi jamoa.

Xoral- cherkov jamoasi ijro etadigan diniy ashula bo'lib ,katoliklarda bir ovozli,protestantlarda –organ cholg'u asbobi jo'rligida aytiladigan ko'povozli musiqa.

Xotima-Fugada mavzuning oxirgi marta qo'llanishidan so'ng keladigan qo'shiq.

Xromatizm-diatonik laddagi pog'onalarining yarim tondan o'zgarishi.

Ch.

Chapandoz-Shashmaqomdagi buzruk va rost maqomlarining nasr bo'limi ikkinchi guruhi sho'balaridagi ashula.

Chardash-Venger xalq raqsi.

Chorgoh,chohorgoh-Shashmaqomdagi Dugoh maqomining mushkilot va nasr bo'limlaridagi kuylardan.

Sh.

Shashmaqom-O'zbek va tojik xalqlari musiqa merosining yetuk mukammal asari.

Sho'ba-Shashmaqom ashula bo'limidagi yirik ashula yo'li

E.

Engarmonizm-Bir tovushni ikki xil nom bilan atalishi.

O'.

O'n ikki maqom –Rahoviy,Husayniy,Zangula,Rost,Ushshoq,Navo , Buslik, Xijoz, Iroq,Isfaxon,Zirafkand va Buzruk maqomlari bilan XII-XIII asrlarda Markaziy Osiyo ,Xuroson va Ozarboyjon xalqlaridan yetishib chiqqan sozanda xonanda va bastakorlar tomonidan malum bir tartibga solinadigan maqomlar tizimi.

Q.

Qo'shiq-*she'r va kuyi xalq tomonidan ijod qilinib va xalq orasida keng tarqalgan janr.*

G'.

G'azal-*O'zbek mumtoz she'riyatining asosiy lirik janri.*

H.

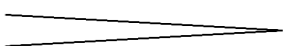
Hafif, Hafifi segoh-*Shashmaqomdagi Segoh maqomining mushkilot bo'limidagi kuy nomi.*

Hijoziy, Maqomi Hijoziy-*XIII-XVII asrlarda O'rta Osiyo. Ozarboyjon, Xuroson xalqlarida keng tarqalgan o'n ikki maqomning oltinchisi.*

Hofiz-*Ilgarilari quronni yozgan qiroat bilan chiroyli o'qiganlarni hofiz deb ataganlar.*

Husayniy, Maqomi Husayniy-*XIII-XVII asr o'rtalarida keng tarqalgan o'n ikki maqomning beshinchisi.*

Dinamik iboralar

Iboraning to'liq nomi	Qisqacha belgisi	Talaffuzi	Tovush kuchi
<u>forte</u>	F	<i>forte</i>	<i>qattik</i>
<u>mezzo forte</u>	mf	<i>metstso-forte</i>	<i>o'rtacha qattiq</i>
<u>fortissimo</u>	ff	<i>fortissimo</i>	<i>juda qattiq</i>
<u>piano</u>	P	<i>piano</i>	<i>sekin</i>
<u>mezzo piano</u>	Mp	<i>metstso-pyano</i>	<i>o'rtacha sekin</i>
<u>pianissimo</u>	PP	<i>pianissimo</i>	<i>juda sekin</i>
<u>crescendo</u>		<i>kreiuendo</i>	<i>kuchaytirib</i>
<u>poco a poco crescendo</u>	<i>pocoapoco cresc.</i>	<i>poko-a-poko kreiuendo</i>	<i>sekin-asta kuchaytirib</i>
<u>diminuendo</u>		<i>diminuyendo</i>	<i>pasaytirib</i>
<u>poco a poco diminuendo</u>	<i>pocoapoco dim.</i>	<i>poko-a-poko diminuyendo</i>	<i>sekin-asta pasaytirib</i>
<u>sforzando</u>	sf	<i>sfortsando</i>	<i>to'satdan kuchaytirib</i>

Major tonalliklari

C-dur

G-dur

F-dur

D-dur

B-dur

A-dur

Es-dur

E-dur

As-dur

H-dur

Des-dur

Fis-dur

Ges-dur

Cis-dur

Ces-dur

Minor tonalliklar

a-moll

e-moll

d-moll

h-moll

g-moll

fis-moll

c-moll

cis-moll

f-moll

gis-moll

b-moll

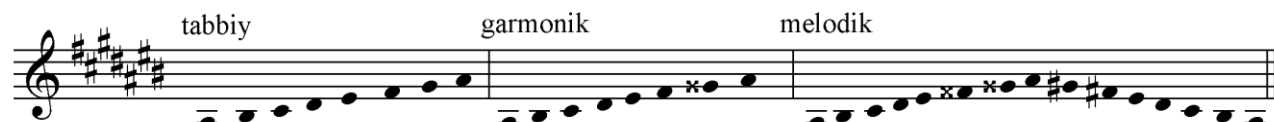
dis -moll

es-moll

ais-moll

as-moll

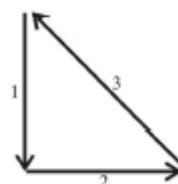
Dirijyorlik qoydalar

Oddiy o'lchovlar

Ikki hissali

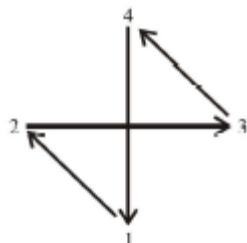

Uch hissali

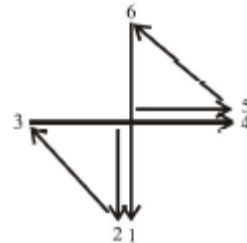

Murakkab o'lchovlar

To'rt hissali

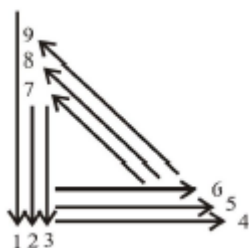

Olti hissali

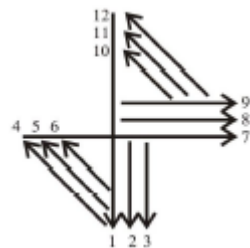

Aralash o'lchovlar

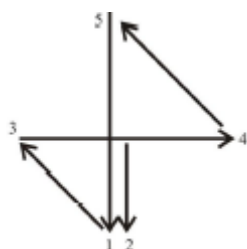
To'qqiz hissali

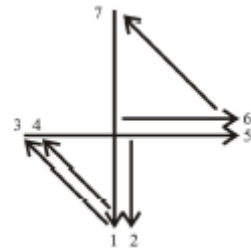
O'nikki hissali

Besh hissali

Yetti hissali

Foydanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonun. «Xalq so'zi» 1997 yil 30 sentyabr.
2. O'zbekiston Respublikasining «Kadrlar tayyorlash Milliy dastur»i Toshkent 1997 yil.
3. Respublikada musiqiy ta'limni, madaniyat va san'at o'quv yurtlari faoliyatini yaxshilash to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni 1997 yil (Guliston-№ 2).
4. O'zbekiston uzluksiz ta'limining davlat ta'lim standartlari, Oliy ta'limning davlat ta'lim standarti 5111100–Musiqqa ta'limi yo'nalishi bo'yicha bakalavrlarning tayyorgarlik darajasi va zaruriy bilimlar mazmuniga qo'yiladigan talablar. Toshkent 2011.
5. Solfedijo fanidan o'quv dasturi Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti ilmiy-metodik kengashida tavsiya qilingan 2011 yil «13» oktyabrdagi 3-sonli majlis bayonnomasi.
6. Hamroev I. «Solfedjio» Toshkent., «O'qituvch»i, 1977
7. Hamroev I. «Ikki ovozli solfedjio» Toshkent., «O'qituvchi», 1977
8. Kalmikov B. Fridkin G. «Solfedjio» M., «Музыка»,1984
9. Kalmikov B. Fridkin G. «Ikki ovozli solfedjio» M., «Музыка», 1978
10. Abdullayeva O. «Solfedjio» T. «O'qituvchi» 2010
11. Flis V., Yakubyak Ya. «Solfedjio» Kiev «Музычна Украина» 1982
12. Ivankin M. «Хоравая аранжировка» M., 1967
13. Davidova E. «Solfedjio» M., «Музыка» , 1982
14. Akbarov. I.A. Musiqqa lug'ati 2- nashri. T., 1997
15. ««O'zbekiston-Vatanim manim» 2-qism T., «Mexnat» 1997
16. O'zbekiston-Vatanim manim» 3-qism T., «Sharq» 1999
17. «O'zbekiston-Vatanim manim» 4-qism T., «G'. G'ulom» 2000
18. Mansurov A. «Ohanglarda-ertaklar» T., «O'qituvchi» 1999
19. Nurmetov S. «Istiqlol navosi» T., «O'qituvchi» 1997
20. Rahmonqulov A. «Istiqlolni kuylayman» T., «Sharq» 2001
21. Sharipova G. «Musiqqa va uni o'qitish metodikasi» T., «Turon-iqbol» 2006

22. Azizov O. «Buvijonim momojonim» Namangan, «Ibrat» 2007
23. Azizov O. «Hur Vatanim» Namangan, «Ibrat» 2007
24. Azizov O. «Solfedijo» Namangan, «Fahrizoda» 2008
25. Nurmatov X., Sol fedjio. T., 2002 yil. 26. Vaxromyev. Musiqaning elementar nazariyasi. T., “O`qituvchi” nashriyoti. 1979
27. Rahimov H. «Musikaning elementar nazariyasi bo'yicha mashq va vazifalar to'plami» T., 2006
28. Rahimov Q.. « Musiq elementar nazariyasi » T., 2007
29. Rajabova Sol'fedjio Buxoro. 2001
30. Sami Aziz o'g'li “Garmoniya ” T, 2002

Mundarija.

Soʻz boshi.....	7
Kirish. Solfedijo faninig ish shakli.	8
I bob.Tonalliklar.	
1-mavzu.Major ladi tonalliklari.....	12
2-mavzu. Ritm va metr.....	14
3-mavzu. Pogʻanalar nomlari.....	15
4-mavzu.Tetraxordlar.....	17
5-mavzu. Fa major tonaligi.....	19
6-mavzu. Takt oldi.....	21
7-mavzu. Pauzalar.....	23
8-mavzu. Sinkopa.....	25
9-mavzu. Sol major tonalligi.....	27
10-mavzu. Murakab oʻlchovlar.....	30
11-mavzu. Oʻn olitalik nota.....	32
12-mavzu. Repriza.....	34
13-mavzu. Olti xissali oʻlchov.....	36
14-mavzu. Re major tonalligi.....	38
15-mavzu. Si bemol major tonaligi.....	42
II bob.Minor tonalliklari .	
16-mavzu. Minor ladi tonalliklari.....	47
17-mavzu. Mi minor tonalligi.....	51
18-mavzu. Re minor tonalligi.....	54
19-mavzu. Si minor tonalligi	57
20-mavzu. Sol minor tonalligi	59
21-mavzu. Triollar.....	62
22-mavzu. Aralash metr va oʻlchovlar.....	64
23-mavzu. Oʻzgaruvchan oʻlchovlar.....	68
III bob. Intervallar.	
24-mavzu. Oddiy intervallar.....	71
25-mavzu. Minor tonalligida intervallar.	74
26-mavzu. Diatonik intervallar.....	75
27-mavzu. Orttilangan va kamaytirilgan (xromatik) intervallar.	77
28-mavzu. Tonalliklarda orttilangan kvarta.....	81
29-mavzu. Tonalliklarda kamaytirilgan kvinta.....	83
IV bob. Uchtovushlik.	
30-mavzu.Uchtovushliklar va ularning aylanmalari.....	86
31-mavzu.Major va minor tonalliklarini T-S-D aylanmalari.....	89
32-mavzu.Ikki ovozlik mashqlar.....	92
V bob.Major va minor tonalliklari .	
33-mavzu.Lya major tonalligi.....	97
34-mavzu.Mi bemol major tonalligi.....	99

35-mavzu. Mi major tonalligi.....	102
36-mavzu. Lya bemol major tonalligi.....	105
37-mavzu. Fa-diez minor tonalligi.....	107
38-mavzu. Do minor tonalligi.....	109
39-mavzu. Do diez minor tonalligi.....	112
40-mavzu. Fa minor tonalligi.....	115
41-mavzu. Major va minor tonalliklarda intervallar.....	117
42-mavzu. Major va minor diatonik intervalar.....	119
43-mavzu. Major va minor tonalliklarda orttirilgan kvarta.....	121
44-mavzu. Major va minor tonalliklarda orttirilgan kvarta tonalliklarda kamaytirilgan kvinta.....	122
45-mavzu. Orttirilgan va kamaytirilgan (xromatik) intervallar.....	123
46-mavzu. Major va minor tonalliklarda turg'un, noturg'un tovushlar..	125
47-mavzu. Major va minor tonalliklarini T-S-D aylanmalari.....	126
VI bob. Xalq musiqasi ldlari.	
48-mavzu. Xalq musiqasining yetti pog'onali diatonik ldlari.....	130
49-mavzu. Ioniyladi.....	131
50-mavzu. Miksolidiyladi.....	133
51-mavzu. Lidiyladi.....	134
52-mavzu. Eoliyladi.....	135
53-mavzu. Frigiyladi.....	136
54-mavzu. Doriyladi.....	138
55-mavzu. Ikki ovoqlik mashqlar.....	139
56-mavzu. Tonalliklarni aniqlash. Transpozitsiya.....	145
VII bob. Septakkordlar.	
57-mavzu. Septakkord. Dominantseptakkord va uning aylanmalari.....	151
58-mavzu. Minor tonalliklarida dominantseptakkord va uning aylanmalari.....	153
59-mavzu. Yetakchi septakkordlar ,kkinchi pog'ona septakkordi....	154
60-mavzu. Subdominantseptakkord aylanmalari major tonalliklarida....	158
61-mavzu. Garmonik solfedijo.....	159
62-mavzu. Xromatik gamma.....	163
VIII bob. 5-7 belgilik major va minor tonalliklari.	
63-mavzu. Si major tonalligi.....	167
64-mavzu. Re bemol major tonalligi.....	169
65-mavzu. Fa diez major tonalligi.....	172
66-mavzu. Sol bemol major tonalligi.....	175
67-mavzu. Do diyez major tonalligi.....	177
68-mavzu. Do bemol major tonalligi.....	180
69-mavzu. Sol-diez minor tonalligi.....	183
70-mavzu. Si bemol minor tonalligi.....	185
71-mavzu. Mi bemol minor tonalligi.....	188

72-mavzu.Re diyez minor tonalligi.....	191
73-mavzu.Lya-bemol minor tonalligi.....	193
74-mavzu.Lya-diyez minor tonalligi.....	195
75-mavzu.Ko'p ovozli solfedijo.....	199
76-mavzu.5-7 belgili tonalliklarda intervallar.....	203
77-mavzu.Diatonik intervalar.....	206
78-mavzu. 5-7 belgili tonalliklarda orttirilgan kvarta.....	207
79-mavzu. 5-7 belgili tonalliklarda kamaytirilgan kvinta.....	208
80-mavzu.Orttirilgan va kamaytirilgan (xromatik) intervallar.....	210
81-mavzu.Major va minor tonalliklarda turg'un, noturg'un tovushlarni	210
82-mavzu. Major va minor tonalliklarini T-S-D aylanmalari.....	212
83-mavzu. Minor (<i>garmonik</i>)tonalliklarida T-S-D aylanmalari.....	213
XI bob. 5-7 Belgili tonalliklarda septakkordlar.	
84-mavzu.Septakkord. Dominantseptakkord va uning aylanmalari....	217
85-mavzu.Yetakchi septakkordlar (DVII ₇). Ikkinchi septakkordi SII ₇	218
86-mavzu.Subdominantseptakkordni (SII ₇) aylanmalari bilan major tonalliklarida.....	219
87-mavzu.Garmonik solfedijo.....	220
88-mavzu.Modulyatsiya.	223
89-mavzu.Og'ishma.....	227
90-mavzu.Kuyning metro-ritmik va sintaksis tuzilishi.....	230
91-mavzu.Maktab reperturidan qo'shiq va kuylarni tahlil etib solfedjiolash.....	232
Mustaqil ishlarning mavzulari.....	237
Testlar.....	239
Diktantlar to'plami.....	245
Ikkovozlik diktantlar.....	249
Garmonik diktantlar.....	250
Ritmik diktantlar.	252
Bir juftlik soatidagi amaliy mashg'ulot texnologik xaritasi.....	255
Musiqiy lug'atlar.....	257
Dinamik iboralar.....	271
Major tonalliklari.....	272
Minor tonalliklari.....	274
Dirijyorlik qoydalar.....	276
Foydanilgan adabiyotlar.....	277
Mundarija.....	279

Оглавление

От автора	7
Введение. Форма работы предмета « Сольфеджио».....	8
Глава I. Тональности.	
1-тема. Мажорные тональности.....	12
2-тема. Ритм и метр.....	14
3-тема. Название ступеней.....	15
4-тема. Тетрахорды.....	17
5-тема. Тональность фа мажор.....	19
6-тема. Затакт.....	21
7-тема. Паузы.....	23
8-тема. Синкопы.....	25
9-тема. Тональность соль мажор.....	27
10-тема. Сложные размеры.....	30
11-тема. Шестнадцатые длительности.....	32
12-тема. Репризы.....	34
13-тема. Размер 6/8.....	36
14-тема. Тональность ре мажор.....	38
15-тема. Тональность си- бемоль мажор.....	42
Глава II. Минорные тональности.	
16-тема. Минорные тональности.....	47
17-тема. Тональность ми минор.....	51
18-тема. Тональность ре минор.....	54
19-тема. Тональность си минор.....	57
20-тема. Тональность соль минор.....	59
21-тема. Триоли.....	62
22-тема. Смешанные размеры.....	64
23-тема. Переменные размеры.....	68
Глава III. Интервалы.	
24-тема. Простые интервалы.....	71
25-тема. Интервалы минорной тональности.....	74
26-тема. Диатонические интервалы.....	75
27-тема. Увеличенные и уменьшенные интервалы.....	77
28-тема. Увеличенная кварта в тональности.....	81
29-тема. Уменьшенная квинта в тональности	83
Глава IV. Трезвучие.	
30-тема. Трезвучие и его обращения.....	86
31-тема. Обращения основных трезвучий Т-S-D мажора и минора.....	89
32-тема. Двухголосие.....	92
Глава V. Тональности мажора минора	
33-тема. Тональность ля мажор.....	97
34-тема. Тональность ми бемоль мажор.....	99

35-тема. Тональность ми мажор.....	102
36-тема. Тональность ля бемоль мажор.....	105
37-тема. Тональность фа диез минор.....	107
38-тема Тональность до минор.....	109
39-тема Тональность до диез минор.....	112
40-тема Тональность фа минор.....	115
41-тема Интервалы мажора и минора.....	117
42-тема Диатонические интервалы мажора и минора.....	119
43-тема Увеличенная кварта в мажоре и миноре.....	121
44-тема Уменьшённая квинта в тональности.....	122
45-тема Увеличенные уменьшённые интервалы.....	123
46-тема Устойчивые и неустойчивые звуки ступени.....	125
47-тема Обращения основных трезвучий T-S-D мажора и минора	126
Глава VI. Лад народной музыки	
48-тема Семиступенные диатонические лады народной музыки.....	130
49-тема Ионийский лад.....	131
50-тема Миксолидийский лад.....	133
51-тема Лидийский лад.....	134
52-тема Эолийский лад.....	135
53-тема Фригийский лад.....	136
54-тема Дорийский лад.....	138
55-тема Двухголосие.....	139
56-тема Определение тональности. Транспозиция.....	145
Глава VII. Септаккорды.	
57-тема Септаккорд. Обращения доминантсептаккорда.....	151
58-тема Обращения доминантсептаккорда в минорных тональностях.....	153
59-тема Септаккорд Вводные септаккорды VII7.....	154
60-тема Обращение субдоминантсептаккорда в тональностях мажора.....	158
61-тема Гармоническое сольфеджио.....	159
62-тема Хроматическая гамма.....	163
Глава VIII. Мажорные и минорные тональности 5-7 знаками в ключе.	
63-тема Тональность си мажор.....	167
64-тема Тональность ре бемоль мажор.....	169
65-тема Тональность фа диез мажор.....	172
66-тема Тональность соль бемоль мажор.....	175
67-тема Тональность до диез мажор.....	177
68-тема Тональность до бемоль мажор.....	180
69-тема Тональность сол диез минор.....	183
70-тема Тональность си бемоль минор.....	185
71-тема Тональность ми бемоль минор.....	188
72-тема Тональность ре диез минор.....	191
73-тема Тональность ля - бемоль минор.....	193
74-тема Тональность ля диез минор.....	195
75-тема Многоголосие	199
76-тема Интервалы в 5-7 знаками тональностях.....	203
77-тема Диатонические интервалы.....	206
78-тема Увеличенная кварта с 5-7 знаками тональностях	207

79-тема Уменьшённые квинта с 5-7 знаками тональностях.....	208
80-тема Увеличенные и уменьшённые интервалы.....	210
81-тема Устойчивые неустойчивые звуки в тональностях	210
82-тема Обращения основных трезвучий Т-S-D мажора и минора	212
83-тема Обращения Т-S-Д в минор тональностях.....	213
Глава XI. Септаккорды тональностях с 5-7 знаками в ключе.	
84-тема Септаккорд. Обращения доминантсептаккорда.....	217
85-тема Септаккорд. Вводные септаккорды VII7.....	218
86-тема Обращения субдоминантсептаккорда в мажорных тональностях.....	219
87-тема Гармоническое сольфеджио.....	220
88-тема Модуляция.....	223
89-тема Отклонения.....	227
90-тема Метроритмическое синтаксическое строение музыки	230
91-тема Анализ и сольфеджирование песенной музыки школьного репертуара.	232
Тематика самостоятельной работы.....	237
Тесты.....	239
Сборник диктантов.....	245
Диктанты, двухголосные диктанты.....	249
Гармонические диктанты	250
Ритмические диктанты	252
Технологическая карта практических занятий.....	255
Словарь музыкальных терминов.....	257
Приложение.....	271
Мажорные тональности.....	272
Минорные тональности.....	274
Схемы дирижирования.....	276
Использованная литература.....	277
Оглавление.....	279

Contents

Foreword.....	7
Introduction. Work form of the subject of the subject of Solphedjo.	8
Chapter I. Thonals.	
Theme 1. Thonals of major lad.....	12
Theme 2. Rhythm and metre.....	14
Theme 3. The names of steps.....	15
Theme 4. Thetrehords.....	17
Theme 5. Thonal of fa major.....	19
Theme 6. Ahead of tacts.....	21
Theme 7. Pauses.....	23
Theme 8. Cincopa.....	25
Theme 9. Thonal of sol major.....	27
Theme 10. Complex measures.....	30
Theme 11. Sixteen sided note.....	32
Theme 12. Reprize.....	34
Theme 13. Six proportioned measure.....	36
Theme 14. Thonal of Re major.....	38
Theme 15. Thonal of Si bimol major.....	42
Chapter II. Thonals of minor.	
Theme 16. Thonals of minor lad.....	47
Theme 17. Thonals of Mi monor.....	51
Theme 18. Thonals of Re minor.....	54
Theme 19. Thonals of Si minor	57
Theme 20. Thonals of Sol minor	59
Theme 21. Thrials.....	62
Theme 22. Mixed metre and measures.....	64
Theme 23. Changeable measures.....	68

Chapter III. Intervals.

Theme 24. Simple intervals.....	71
Theme 25. Intervals in the thonals of minor.....	74
Theme 26. Diatonik intervals.....	75
Theme 27: increased and decreased (chromatic) intervals.....	77
Theme 28: Increased kwarta in the thonals.....	81
Theme 29: Decreased kwinta in the thonals.....	83
Chapter IV: thrice sounded	
Theme 30: thrice sounds and their circle.....	86
Theme 31: T-S-D circles of major and minor thonals.....	89
Theme 32: Double voices exercises	92
Chapter V: Major and minor thonals	
Theme 33: thonlas of lya major.....	97
Theme 34: thonals of Mi bimol major.....	99
Theme 35: thonals of Mi major.....	102
Theme 36: thonals of Lya bimol major.....	105
Theme 37: thonals of Fa-diez minor.....	107
Theme 38: thonals of Do minor.....	109
Theme 39: thonals of Do dier minor.....	112
Theme 40: thonals of Fa minor.....	115
Theme 41: Intervals in the thonals of minor and minor.....	117
Theme 42: Major and minor diatonic intervals.....	119
Theme 43: Increased kwarta in the major and minor thonals.....	121
Theme 44: Increased kwarta in the major and minor thonals.....	122
Theme 45: increased and decreased (chromatic) intervals.....	123
Theme 46: stable and unstable sounds in the major and minor thonals.....	125
Theme 47: T-S-D circles of major and minor thonals.....	126
Chapter VI: lads and folk music	
Theme 48: Seven steps diatonic lads of folk music.....	130
Theme 49: Ion lad.....	131
Theme 50: Micsolidy lad.....	133

Theme 51: Lidly lad.....	134
Theme 52: Eoly lad.....	135
Theme 53: frigy lad.....	136
Theme 54: Dory lad.....	138
Theme 55: Double-voiced exercises.....	139
Theme 56:Determining thonals. Transposition.....	145
Chapter VII: Ceptacords	
Theme 57: Ceptacord. Dominantapticord and its circle.....	151
Theme 58: Dominantapticord and its circle in the minot thonals.....	153
Theme 59: Leading ceptacords, second step ceptacord.....	154
Theme 60: Subdominantapticord circles in the major thonals.....	158
Theme 61: garmonic solpedjo.....	159
Theme 62: Chromatic hamma.....	163
Chapter VIII: 5-7 signed major and minor thonals	
Theme 63: Si major thonals.....	167
Theme 64: Re bimol major thonals.....	169
Theme 65: Fa diez major thonals.....	172
Theme 66: sol bimlo major thonals.....	175
Theme 67: Do diyez major thonals.....	177
Theme 68: Do bimol major thonals.....	180
Theme 69: sol-diez minor thonals.....	183
Theme 70: Si bimol minor thonals.....	185
Theme 71: Mi bimol minor thonals.....	188
Theme 72: Re diyez minor thonals.....	191
Theme 73: Lya-bamol minor thonals.....	193
Theme 74: Lya-dier minor thonals.....	195
Theme 75: Plenty-voiced solphedjo.....	199
Theme 76:Intervals in the 5-7 signed voices.....	203
Theme 77: Diatonic intervals.....	206
Theme 78: Increased kwarta in the 5-7 signed thonals.....	207
Theme 79: Decreased kwarta in the 5-7 signed thonals.....	208

Theme 80: increased and decreased (chromatic) intervals.....	210
Theme 81: stable and unstable sounds in the major and minor thonals.....	210
Theme 82: T-S-D circles of major and minor thonals.....	212
Theme 83: T-S-D circles in the minor (harmonic) thonals	213
Chapter: IX: Ceptecords in 5-7 signed thonals	
Theme 84: Ceptacord. Dominantapticord and its circlulation.....	217
Theme 85: Leading ceptecords (DVII7). Second step ceptacord (SII7).....	218
Theme 86: Subdominantapticord's (SII7) circle with major thonals.....	219
Theme 87: Harmonic solphedjo.....	220
Theme 88: Modulation.....	223
Theme 89: Deriation.....	227
Theme 90: Metra-rhythmic and syntactic structure of music.....	230
Theme 91: To solphedjilize, analyze musics and melody from school repertoire.....	232
The themes of independent work:.....	237
Tests. Collection of dictations.....	239
Doubled dictations.....	245
Harmonic dictations.....	250
Rhythmic dictations.....	252
Technological map of practical lesson in the pair of hour.....	255
Musical dictionaries.....	257
Dinamic signs.....	271
Major thonals.....	272
Minor thonals.....	274
The rules of conductor.....	276
Bibliography.....	277
Contest.....	279